Yoksul Akrabalar

Liyudmila Ulitskaya

Çeviren: Mehmet Özgül

Liyudmila Ulitskaya

Yoksul Akrabalar

YOKSUL AKRABALAR

Orijinal adı: *Bednıye Rodstvenniki*
© Éditions Gallimard, 1998
Yazan: Liyudmila ULİTSKAYA
Rusça aslından çeviren: Mehmet ÖZGÜL

Türkiye için yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / ekim 1999 / ISBN 975-6770-06-6

Kapak tasarımı: Dipnot
Baskı: Şefik Matbaası

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers,
34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 21 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

Liyudmila Ulitskaya

Yoksul Akrabalar

Çeviren
Mehmet Özgül

İçindekiler

9 Ne mutlu insanlardı!

19 Yoksul akraba

29 Bronka

59 Genele Teyze

77 Buharalı kadın

105 Bitmek bilmez bir yaşam

Ne mutlu insanlardı!

Berta ile Matiyas her pazar oğullarını ziyarete giderler. Berta yeterince sandviç hazırlar, termosa çay doldurur, bir süpürge alıp bunu kâğıttan bükülmüş bir iple özenle sarar. Her olasılığa karşı bir de boş kavanoz koyar kocasının onardığı çantaya. Bu işler bitince, Matiyas giymesi için karısının mantosunu, yağmurluğunu ya da ceketini tutar. Son olarak çarşıya çiçek almaya çıkarlar. Tramvay durağına vardıklarında, orada uzun süre beklemeleri gerekir.

Yıllar geçtikçe Matiyas'ın boyu kısalıyor, gitgide kırmızı ağaçtan yapılmış bir dolaba benziyor. Derisinin kızıla çalan rengi yüzünün koyu pembeliğinden, çillerle kaplı ellerinden anlaşılabilir. Bir zamanlar kocasıyla aynı boyda olan Berta ise yaşlandıkça kocasını boyca geçti, ondan yarım kelle daha uzun bir kadın oldu. Eğer kocasıyla karşılaştıracak olursak, kocadıkça ondan daha az çirkinleştiği söylenebilir. Üstdudağındaki yumuşak bıyıklar iyice uzamakla birlikte, artık gençlik günlerindeki kadar göze çarpmıyor.

Tramvayda giderlerken sarsıntıdan içleri dışlarına çıkar. Mevsime göre hava soğuk da olsa, sıcak da, tramvayın içerisi bunaltıcıdır. Gençler oturmaları için ikisine de yer verirler, evlendiklerinde de verirler-

di; böylece koltuklarında taş kesilmişçesine, kıpırdamadan otururlar.

Tramvaydan inip yürüdükleri, yol onları sonunda tuğla bir duvara yaklaştırır, kemerli bir geçitten geçirir, oradan temizce süpürülmüş, hüzünlü, dar bir sokağa götürür. Sokağın başmda mevsimine göre karların, yeşil çayırların üstünde ya da yapış yapış sislerin içinde duran eski tanıdıkları karşılar yaşlı karı kocayı. Karşılayanlar arasında kimler yoktur ki ? Çivit mavisi gözlü, yanaklarının rengi kiremit kırmızısına çalan, dazlağı ışıl ışıl parlayan İzak Bensiyonoviç Galperin'le karısını sayabiliriz en başta. Eski komşularından Faina Lvovna Galperin dudakları sımsıkı kapalı, azıcık bir gelirle evini çekip çeviren, tutumlu bir kadındır. Az ilerde istihkâm albaylığından emekli İvan Mitrafanoviç Semerko'yu görürler. Albay, Rus masal kahramanı İlya Muromets'i andıran, geniş omuzlu, dev yapılı bir adamdır. Gitar çalmakta üstüne yoktur, gür sesiyle şarkı söylerken gençlere taş çıkartır. Yüzlerinin rengi kaçmış dedesi ile anneannesinin yanında, iki yaşında küçük bir çocuk olan Borenka Mednikov'u da görürler yolun ucunda. Çocuğu görünce cız diye bir sızı saplanır yüreklerine. Onları karşılayanlardan Kraft ailesi, nedense çevrede pek sevilmez. Yaşlı karı koca ak tenli, kadana iriliğinde, hantal insanlardır; iri gotik harflerle bastırılmış, gösterişli kartvizitler verirler yeni tanıştıkları insanlara. Buna karşın adları birbirine uyan Haya Rafailovna ile Hayim Gabriyiloviç sevimli mi sevimli bir çifttir. Uzun yıllar boyunca, ikisinin de saçları aynı zamanda kırlaşıp seyrelmiştir. Bayramlık giysileri içinde birbirine sarılmış, her an uçmaya hazır gibi dururlar. Bir gün gerçekten uçup gittiklerinde, geride kalanları şaşkınlık içinde bıraktılar.

Sokağın bitiminde, yol iyice daralarak, Berta ile Matiyas'ı eskiden oğullarıyla birlikte yaşadıkları eve getirir. Yedi yaşını birkaç ay önce

tamamlamış bulunan Vovoçka Levi, yüzünde bir gülümsemeyle karşılardı anasıyla babasını. Gülümserken altdudağı açılır; aralarından bir tanesi düşen, iki sıra inci dişleri gözükürdü. Henüz tam gelişmemiş, çocuk dişleriydi bunlar.

Sevimli ablak yüzünün başka ifadeleri, yerlerini şimdilik yalnız sevinç gülümsemesine bırakırdı. Çünkü anne ile babayı ancak gülümseyerek karşılayabilirdi, öteki mimiklerin böyle bir zamanda yeri yoktu.

Berta süpürgeyi çantasından çıkarıp bağını çözer, paketi sardığı gazeteyi dörde katlar. Matiyas ise süpürgeyle oradaki gösterişsiz, yeşil sıranın üstündeki tozu ya da karları temizler. Berta dörde katladığı gazeteyi sıranın üzerine yayar. Burada biraz dinlenen karı koca, evin içini fazla acele etmeden, ama hızla toparlayıp, eve bir çeki düzen verirler.

Berta dört köşe küçük masaya kâğıt peçeteler koyar, plastik bardaklara çay doldurur; birbirinden taze sandviçleri çantadan çıkarıp birer tane alırlar. Her hafta sonu yinelenen bir aile şölenidir bu. Uzun yıllar boyunca gelenekleşmiş, yola çıkmadan önce süpürgenin sarılmasıyla başlayıp, boşalan termosun tıpasının kapatılmasıyla biten bir törendir aynı zamanda.

Ortak anıların sessizce yaşandığı, hiçbirinin bozmayı göze alamadığı bir suskunluk sürer gider. Eğer konuşacakları bir şeyleri varsa bunun için ayrılmış başka günler, başka saatler onları beklemektedir. Bu ayin sessizliğini başları önlerinde sona erdiren yaşlı karı koca, tahta döşemeleri tertemiz silinmiş, havası değiştirilmiş bir evi arkalarında bırakarak oradan ayrılırlar.

Kendi evlerine döndüklerinde, Matiyas pazar günleri için ayırdığı yarım şişe votkasını içer.

Akşam yemeğine oturmuşlardır. Matiyas votkayı Berta'nın babasından kalma, kaba resimli paskalya kadehine üst üste üç kez doldurur, başka türlü tepki göstermeyi beceremeyen Berta ise inekler gibi derinden üç kez içini çeker. Yemek bitince, Berta bulaşıkları mutfağa taşır. Bulaşıkları yıkamasının kendine özgü bir yöntemi vardır. Kap kacak önce sabunla gıcır gıcır yıkanır, ardından nışadır ruhuyla temizlenerek havluyla silinir. Her şey bitince ortak karyolaya yatarlar.

Berta minicik gözleri kapanırken:

– Ah, sen yok musun ya, ihtiyar! der.

Matiyas yüzünü öte yana çeviren karısını, sol koluyla çekip kendine yaklaştırarak:

– Yok bir şey, aldırma sen! diye onu yatıştırmaya çalışır.

Mışıl mışıl uyudukları o gece, her zamanki pazar düşünü görmeden sona ermez. Oğullarıyla birlikteyken üç kişi ne mutlu bir sekiz yıl geçirmişlerdi!

Mutluluk dolu yıllar şöyle başlamıştı, o günü Berta hiç unutamıyordu. Aklına bin türlü kötü düşünceler gelen Berta memelerinin irileşmesinin ve geçirdiği başka sıkıntıların nedenini merak ederek, kocasına söylemeden bir gün onkoloğa gözükmeye gitmişti.

Bir kadın arkadaşının ablası olan yaşlı doktor, Berta'nın şurasını burasını elledikten, meme başlarını sıktıktan, tıpla ilgili utandırıcı birkaç soru sorduktan sonra:

– Berta, biliyor musun, sen gebesin. Üstelik üzerinden hayli zaman geçmiş, demişti.

Sutyenini takmadan hemen oracıktaki iskemleye çöken Berta, buruşuk yüzünden gözyaşları süzülerek ağlamaya başlamıştı. Kırışıklar boyunca yanaklarından aşağı inen gözyaşları bıyıkları hizasın-

da biraz oyalandıktan sonra, soğuk damlacıklar halinde koyu küt uçlu memelerine düşmüştü.

Berta bu durumu kocasına açıklayınca, Matiyas ona şaşkın şaşkın baktı. Birinci karısı tam dört tane kız çocuğu doğurmuştu, ancak o yılların üzerinden çok uzun zaman geçtiği için Matiyas'ın böyle bir durumla karşılaşacağını önceden bilmesi olanaksızdı. Bununla birlikte, karısının gebe kaldığını sezdiği halde, onun günlerdir sesini çıkarmayışını kendine göre yorumlamıştı. Kim bilir, Berta belki söylemeye utanıyordu.

Berta:

– Ben kırk yedisini doldurdum, sense altmışına merdiven dayadın, dedi.

Matiyas yumuşak sesle güldü.

– Demek ki, iki yaşlı bunak arayıp birbirini bulmuş. Bu yaşta ana baba olunur mu?

Bir oğulları dünyaya gelince, iki ay boyunca ona koyacak ad bulamadılar, bu sırada çocuğa Yiddiş dilinde "oğlan" anlamına gelen "ingele" dediler.

Matiyas:

– Adını İzak koysak iyi olur, diyordu.

– Hayır, şimdilerde çocuklara böyle adlar verilmiyor; biz en iyisi toprağı bol olası babamın adını koyalım, Yakub olsun.

– Yok, canım, Yehuda adı daha uygun düşer. Görmüyor musun saçları kızıl.[1]

– Hadi, saçmalama! Çocuk güzeldir diye şimdi kalkıp Salomon adını mı koyalım?

1 Yahudilerin kızıl tenli, kızıl saçlı oldukları vurgulanıyor. (ç.n.)

Sonunda Vladimir adında karar kıldılar. Ancak Matiyas gibi sessiz, Berta gibi uysal olan bebeğe aile arasında, Vovoçka diyorlardı.

Çocuk beş yaşını doldurunca, Matiyas, babası o yaşta ona neler öğrettiyse aynı şeyleri oğluna öğretmeye koyuldu. Üç gün geçmeden Vovoçka tıpatıp birbirine benzeyen, karınca duası gibi art arda dizilmiş İbranî abecesini söktü; babasının ömür boyu sağdan sola okuduğu kitapları, çatır çatır okumaya başladı. Bunun üzerinden bir ay geçti geçmedi, Rusça okuma yazmayı da bir güzel becerdi. Berta mutfakta bulaşıkları yıkarken:

– Ne çocuk, Ulu Tanrım! Böylesi az bulunur! diyerek şaşkınlığını belli ediyordu.

Sevinmesinin yanında korkuyordu da. Çünkü ayazlı kış günleri sıkı sıkıya kapatılmış pencere kanatlarının aralığından sızarak sıcacık ellerini üşüten bir soğuk dalgası esiyor gibiydi bu çocuktan.

Berta durmadan kap kacak yıkar, hiçbir komşu kadının beceremediği lezzette kaymak çırpar, çeşit çeşit börekler pişirir, ciğer ezmesi yapardı. Alışılmış yemek reçetelerine göre yemek kotarmayı, epeydir bir yana bırakmıştı. Alüminyum kâselerin dibine yayılan uçuk renkli buğday lapası ile cıvık sebze çorbası pişirmeyi unutalı da çok olmuştu. İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında 47, sonlarına doğru ise 80 tane karnı aç, hastalıklı, kirloş çocuğun barındırıldığı, yıkılmaya yüz tutmuş, iki katlı evin arka bahçesinden topladığı ısırgan otlarından, kendine özgü sebze çorbaları pişirirdi savaş yıllarında. Bitlenmesinler diye başlarına mavi renk ilaçlı boya sürülen, sıskalıktan kulakları iki yana fırlamış, boyunlarında incecik köprücük kemikleri ile mor damarcıklar gözüken bu kimsesiz çocukları da unutalı, bereket versin, hayli zaman oluyordu. Şimdi hepsinin sevgisi gelip küçük Vovoçka'da toplanmıştı.

Kızıl saçlı, topaç gibi oğlanın yakınında bulunmasından büyük zevk duyar, onun gerçekten yanında olup olmadığını anlamak için, ikide bir eliyle başına dokunurdu. Sıcak suyla banyosunu yaptırırken bağırıp ağlaması pek hoşuna giderdi. Çocuğun boyuna göre oldukça iri olan ayaklarını, önündeki minicik pipisini seyretmek büyük gurur kaynağıydı onun için.

Çocuk biraz büyüyüp oyun oynamaya başlayınca, bu sefer de oyunlarını seyretmeye kaptırırdı kendini. Tıpkı büyüklerin bıkıp usanmadan yaptıkları işe benziyordu çocuk oyunları da... Babasının getirdiği bez parçalarını birbirine geçirerek, Vovoçka'nın küçük halılar dokuması görülmeye değerdi. Mesleğini Paris'te öğrenmiş bulunan Varşovalı usta terzi Matiyas, çalıştığı atölyeden her gün eve kucak dolusu kumaş kesikleri getirirdi. Çocuk önce bu kesikleri, babasının öğrettiği gibi, ince ince şeritlere ayırır; sonra hah, kilim örerdi.

Berta yüreğine sığmayıp taşan bu oğul sevgisinden bazen utanma bile duyar, bir çeşit günah işlediğini düşünürdü. Duygularını irdelemeye alışık olmadığından, bunları dile getirip boyutlarını ortaya koymaya kalkmaz; duygularını çekine çekine, içine gömerek yaşardı.

İşinden eve dönen Matiyas, yemeğini yedikten sonra sedire kurulurdu. Babasının dizinin dibinden ayrılmayan Vovoçka, kızarmış kocaman bir çöreğin yanında, artan hamurdan pişirilmiş küçük bir böreğe benzerdi. Baba-oğul konuşurlar, kitap okurlar, Berta ise bulaşıkları tertemiz yıkamak için mutfağına giderdi.

Düşlerinde komşu odaya girer gibi rahatça geçmiş günlere gider, oğlunun alıp verdiği havayı soluyarak o günleri yeniden yaşardı. Stalin tarzında bıyık bırakan kocası Matiyas, Berta'nın gözünde ev dekorunun suskun, ama en önemli parçasıydı. Bu düş birçok kez izlediği bir piyes gibi onun üzerinde uyuşturucu etkisi yapar, bitmek bil-

memecesine uzadıkça uzardı. Ne zaman Berta soluk yüzünde taze bir sıyrık bulunan oğlunu kollarında evden içeri getirirdi, o zaman sona ererdi gördüğü düş de.

Becerikli elleriyle halı örmenin ardından, Vovoçka oyuncak uçak yapmayı da öğrenmişti. İşte yüzündeki sıyrık, o sabah yaptığı uçakla uğraşırken kanadının kesmesinden kalmaydı. Çocuğun gömleğinin yakasının düğmesi çözüktü, başı geriye devrildiği için daha bir uzamış görünen boynunda tek damar kıpırdamıyordu.

Her şey öylesine ansızın olmuştu ki, ancak kötü bir film böyle bir etki bırakabilirdi insanın üzerinde. Çocuğun kırmızı-mavi çizgili topu yolun ortasına fırlamış, ardından sapandan atılan taş hızıyla Vovoçka koşmuş, o pazar sabahı yoldan geçen tek arabanın acı fren gıcırtısı işitilmişti. Koca kamyon yolda zınk diye durduğu zaman, önünden geçip giden top gittikçe hızını yitirerek hâlâ yuvarlanıyordu. Ama ona kim aldırırdı ki artık? Vovoçka ise kolları iki yana serilmiş, sırtüstü yatıyordu yerde. Ölü kıpırtısızlığı içinde tümüyle sağlıklı, hiçbir yerinden tek damla kan akmaksızın, parmak uçlarında küçük bir canlılık belirtisiyle, ama artık can vermiş olarak...

Matiyas yanakları ve kalkık çenesi sabun köpükleri içinde, küçük duvar aynasının önünde duruyor; sağ elinde ustura, boynundaki zor bir noktaya ulaşmaya çalışıyordu...

Yaşlı karı koca sabahın 7'sinde uyandılar. Berta kürklü terliğini sıska ayaklarına geçirdikten sonra, mutfağa çaydanlığı koymaya gitti. Sonra üstüne kontrplak gibi sert bir örtü örtülmüş yuvarlak masaya oturdular. Masanın ortasında, Berta'nın az önce büfeden çıkarıp içine evde yapma kurabiyelerden doldurduğu küçük kavanoz duruyordu. Matiyas'm arkasında, köşede ise küçük bir çocuk iskemlesi vardı. İskemlenin sırt dayayacak yerinde Matiyas'ın kendi ceketin-

den bozup, kendi elceğiziyle diktiği küçük, kahverengi bir ceket asılıydı. Ceket tam 15 yıldır durmaktaydı orada. Ceketin pencereye yakın sol omzu ışıktan solmuştu, ama şimdi elektrik aydınlığında bu pek göze çarpmıyordu.

Berta:

– Hadisene, dağıt artık, dedi.

Matiyas iskambil kâğıtlarını karmaya başladı.

Yoksul akraba

Eğer ayın 21'i pazara rastlamazsa, o gün Anna Markovna'nın üçüncü göbekten akrabası Asya Şafran, muhakkak onu ziyarete gelirdi. Pazar günleri, Anna Markovna'nın evi kalabalık olur, Asya Şafran da yoksulluğundan ve aklının kıtlığından utandığı için, pazartesi uğrardı oraya.

Asya öğleden sonra saat 4 sularında kapının zilini çalar, dairenin derinliklerinden terlik şıpırtılarıyla birlikte, anlamsız "Kimsiniz?" sorusu işitilirdi. Anlamsız bir soruydu bu, çünkü kapının dışından gelen aptalca kikirdemelerden ve ayın gününden Asya'nın geldiğini anlamak gerekirdi.

Asya durmadan konuşarak Anna Markovna'nın tombul yanaklarını öperken, bir yandan da durmadan kikirder:

– Aneçka[2] ben geldim, ben, derdi. Eğer evdeysen şöyle bir uğrayayım dedim...

Bu laflar gereksizdi aslında. Neden derseniz, yoksul akraba Asya'nın, Anna Markovna'nın evine aylık yardımını almaya geldiği gün gibi açıktı.

2 Anna'nın, yakınları arasında kullanılış biçimi. (ç.n.)

Bir zamanlar lisede aynı sınıfta okumuşlar, Kaluga'nın en iyi terzisinin diktiği boz renkli okul formasını giymişler, ülkede yoğun kısaltma kullanma dönemine öncelik eden aynı SBKL rumuzunu, kabarık genç kız göğüslerinde gururla taşımışlardı. Ancak forma üzerine ipek işlemeli rumuzun ilk iki harfi, adım başı rastlanan "Sovyetler Birliği" anlamına gelmiyor, SBKL işlemeli forma giyen öğrencilerin Salovaya Büyük Kız Lisesi'nde okuduklarını gösteriyordu. Daha sonraları uzay uçuşları merkezi olan Kaluga, o zamanlar sokaklarında serbestçe dolaşan koyunlarıyla yarım köy görünümündeydi. Rus çoğunluk arasında oturan, zengin Yahudi ailelerinin kız çocuklarını okutmak için açılmıştı bu özel okul.

Omzundan arkaya atılan kalın saç örgüsüyle Aneçka, sınıfın en çalışkan öğrencisiydi. Özene bezene yazdığı birinci sayfasından tutun da sonuncusuna değin, bütün defterleri örnek gösterilecek düzen ve güzellikteydi. Ne yazık ki, Asya okumaya o derece tutkun değildi. Gerek Fransızca fiil çekimleri, gerek tarihte geçmiş önemli olayların yılları, gerekse matematik teoremleri, tel sertliğindeki mısır püskülü kıvırcık saçlarının örttüğü kulaklarının birinden girip öbüründen çıkardı. O sırada Asya'nın, sivri uçlu kurşunkalemiyle hiç sevmediği tarih öğretmeni Semyon Afanasyeviç'in karikatürünü çizdiği kesindi. Asya aslında yaşam dolu, neşeli, fıkır fıkır bir kızdı. Gelgelelim onun bu durumunu Aneçka'dan başka kimse bilmezdi.

Yarı kaçıkların yaptığı gibi bolca sürüp sürüştüren Asya, eve girince, başı hafifçe titreyerek mantosunu çıkardı. Bu mantoyu ona Anna Markovna vermişti. Birçok eskisini giymesi için eski arkadaşı, aynı zamanda üçüncü göbekten akrabası Asya'ya veren Anna Markovna, sırtından çıkardığı güzelim giysileri onun becerikli elleriyle nasıl kısa zamanda deli gömleğine çevirdiğini bilirdi. Gerçekten de

Asya'nın Anna Markovna'dan aldığı mantonun şurasına burasına eklediği kara şeritler zamanla sökülüp sarkarak, bir zamanlar defterlerinin üzerine çizdiği maskeli balo giysilerine benzerdi.

Başındaki yeşil bereyi çıkarınca, kâkül ya da duvak benzeri saçak saçak saçlar döküldü Asya'nın alnının üzerine. Dudaklarına ise kikirdemeyle birlikte tatlı bir gülümseme yayıldı.

Anna Markovna onu yemek odasına çekerek:

– Hadi, içeri gel Asya, dedi.

Orada, üzerine halı örtülü bir şezlongda kocası Grigori Benyaminoviç yatıyordu. O gün kendini pek iyi hissetmediği için üniversiteden eve erken dönmüş, öğrencilerinin çok beğendiği iki saatlik histoloji dersini akıllı, ama dağınık asistanına bırakmıştı.

Adam Asya'nın içeri girdiğini görünce suratını ekşiterek kadının hatırını sordu, ancak onun yanıt vermesini beklemeksizin yandaki yatak odasına geçti, aradaki ikili cam kapıyı sıkı sıkıya kapattı.

Kocasının gündüzleyin evde bulunuşunu, odada fazla kalmadan içeri gidişini açıklamak amacıyla Anna Markovna:

– Grişa'nın[3] bugün pek keyfi yok da... dedi.

– Bir dakikalığına uğramıştım, Aneçka. Geçenlerde Petrov Pasajı'nda Çin termosları gördüm. Birkaç tane satın aldım kendime. -Söylediği kuyruklu yalandı.- Çok güzel şeyler. Üzerlerinde kuş resmi var. İstersen bir tane de size alayım.

– Hayır, teşekkür ederim. Bizde bir tane var. Tanrı'ya şükürler olsun, pek işimize yaramıyor.

Termos onun zihninde piknik gezilerini değil, hastane ziyaretlerini uyandırdığı için böyle demişti.

3 Grigori'nin, yakınları arasında kullanılış biçimi. (ç.n.)

Asya, Anna Markovna'nın torununu sordu.

– İroçka ne yapıyor? Nasıl, iyi mi?

Asya her gelişinde soru bulmak için kendini zorlamaz, Anna Markovna'ya yakınlarının, akrabalarının sağlığını sorardı. Buna karşılık beriki çoğu kez kısa yanıtlarla geçiştirdiği halde, bazen kendini söyleyeceği şeyin çekiciliğine kaptırarak aklı başında insanlara anlattığı ayrıntılara girerdi. Bu seferki soru da hayli başarılı olmalı ki, torunu İroçka'nın evlenmek istediğini anlatmaya koyuldu. İroçka evlenme niyetini annesine, babasına, ninesine, dedesine açıklayınca bütün aile bu beklenmedik olay karşısında şaşkına dönmüştü. Evlenmesine evlensindi, ama önce uzun uzun düşünüp taşınmak gerekirdi. İşin olumlu yanları yanında, bir sürü olumsuzluğu da vardı. Anna Markovna bunları şöyle sıraladı:

– Seryoja iyi bir çocuk, ta liseden beri tanışıyorlar, ikisi de üniversite ikinci sınıfta. Oğlan Havacılık Fakültesi'nde okuyor, derslerinde başarılı... Yakışıklı olmasına yakışıklı, ama çok uzun boylu, üstelik sıska. İrka'ya sucuk gibi de âşık. Günde beş kez telefon ediyor. Müzik yeteneğine ise diyecek yok. Böyle bir öğrenim görmediği halde, geçenlerde bizim evde piyanonun başına oturdu, kulaktan dolma bilgisiyle her söylediğimiz ezgiyi bir güzel çaldı. Ailesi dersen, orta halli... Anlarsın ya...

Asya anlamuşçasına başını salladı.

– Babası savaşta sakat kalmış, şimdi apartman yöneticiliği yapıyor. Dediklerine göre adamcağız biraz içiyormuş...

Bunun üzerine Asya kıkırdadı.

– Ama annesi aklı başında bir hanım. Tam dört çocuk yetiştirmişler. İki büyük oğlan üniversitede okuyor. Küçük kardeşleri ise ikiz; biri erkek, öteki kız, ikisi de birbirinden zeki.

Anna Markovna'ya göre bütün gençler böyleydi.

– Dördünü de tanıdım, hepsi birbirinden seçkin çocuklar. Üstleri başları tertemiz, iyi görgü, iyi eğitim almışlar. Seryoja'nın annesini eskiden de tanırdım, İroçka'nın okulunda yazmandı. Eh, onun hakkında başka ne diyebilirim ki? Bir kötü yanını görmedim. Oğlanın kendisine gelince, henüz toy bir delikanlı. Bizimkini de, onu da çekip çevirecek birini bulmak gerekir. Orası öyle de, kocam Grişa'ya sorarsan evlenir evlenmez onlara ayrı bir ev bulmak gerekiyormuş. Böyle bir şeyi senin aklın alıyor mu? İrka daha öğrenci, okula gidiyor. Bir ev her gün yemek ister; çamaşırı, bulaşığı eksik olmaz; duruma göre bir de çocukları dünyaya gelirse üniversiteyi bırakıverir. Bir büyükanne olarak kendimi o zaman nasıl bağışlarım?

Anna Markovna son anda bu anlattıklarını Asya'nın bilmesine hiç de gerek olmadığını düşündü. Öte yandan Asya meşe sandalyede otururken bol boyalı yanağını eline dayamış, gözlerini kırpıştırarak onu dikkatle dinliyor, bir yandan da:

– Aneçka, onlar da gelsinler, benimle birlikte otursunlar! demek için fırsat kolluyordu.

Sonunda istediği şeyi söyleyerek amacına ulaştı. Anna Markovna ise onun dediğini ciddiye alarak:

– A, tatlım, öyle şey olur mu? diye karşılık verdi.

Bu yarı kaçık kadının Piyanitski Sokağı'ndaki apartmanda oturduğu uzunca odayı gözünün önüne getirdi. Birkaç dönemeçli bir koridordan geçilerek varılan, mutfağın yanındaki oda yaşanacak bir yerden çok, eskici dükkânına benziyordu. Duvarlara her boyda çiviler rasgele çakılmıştı; birinde erkek paltosu, ötekinde kadın bluzu, öbüründe kartpostal, bir başkasında bir demet ot asılıydı... İçerideki berbat koku ise dayanılacak gibi değildi. Tam zırdelilerin oturup kal-

kacağı öyle bir yerdi işte. Köşelerde üst üste yığılmış duran gazeteler de cabası...

Anna Markovna gülmeye başladı. Nasıl olmuş da Asya'nın söylediklerine değer vermişti? Asya da gülerek şunları ekledi:

– Pek güzel olur. Araya bir perde gerdik mi, tamamdır. Odamda paravanım var. Sabahları kahvaltılarını ben hazırlarım. Gül gibi geçinir gideriz.

Ama Anna Markovna direniyordu:

– Yok, yok, bırakalım da gençler kendileri karar versinler. Ayrıca İrka'nın kendi anası babası var, pek hoşlanmasalar da topu topu bir güveyleri olacak, yardım edeceklerdir. Çocuk hep hazıra konmaya alışmış ama ne yaparsın?.. Şey, çay içelim mi, Asya? Nina, kızım, ocağa çaydanlığı koy!

Anna Markovna açık kapıdan hizmetçi kıza böyle seslendikten sonra nazik, ama ilgisizce sordu:

– E, sende ne var, ne yok, Asya? Biraz da sen anlat bakalım...

– Dün Bertalara uğramıştım. Kocasının paltosu eskimiş, kendine bir palto diksin diye kadın adamın başının etini yiyor, ama Matiyas'ın pek gönlü yok. Leningrad'dan gelen konukları Raya, onlarda kalıyor... Geçen gittiğimde torunlarının fotoğraflarını gösterdiler.

– Kaç yaşında torunları?

– Büyük kız gelinlik çağa girmiş, öbürü daha 12'sinde.

– Sen neler söylüyorsun? Ne çabuk büyümüşler?

Anna Markovna akrabalık görevini yerine getirmek amacıyla fazla önem vermeksizin, Asya ise yürekten gelen bir ilgiyle bu gevezeliği biraz daha sürdürdüler.

O sırada omzunda süpürge, hizmetçi kız Nina çaydanlığı getirip masanın üstüne koydu. Permanantlı saçlarına, şakaklarında ikişer

toka takmıştı, güzel bir kızdı.

Onun gelmesi üzerine masada oturanlar Fransızca konuşmaya başladılar. Ancak bu durum Nina'yı çileden çıkarmaya yetti. Evin hanımının ona İbranîce sövdüğünü düşünmüş olmalıydı.

Oysa Anna Markovna gülümseyerek:

– Ev işlerinde yeni yardımcım, diyordu. Çok iyi bir kızdır. Dusina evlenip evden ayrılırken, köyünden bize bu yeğenini gönderdi. Armağan vermiş gibi sevindik.

Asya, Nina'yı hayran hayran süzüyordu.

– Evet, ne güzel kız!

– Sen ne diyorsun? Gerçek bir Rus güzeli.

Anna Markovna'nın uğurlu bir eli vardı. Evine hizmetçi olarak aldığı köylü genç kızları baş göz eder, öyle gönderirdi. Evde çalışmaya başladıklarında onları akşam okuluna yazdırır, çeşitli kurslara gönderir, kızlar da evlendikten sonra çocuklarıyla, kocalarıyla birlikte bayram ziyaretine gelirlerdi.

Gösterişli fincanlarla çaylarını içtiler. Kenarları çentikli olduğu için tuhaf gözüken, pembe camdan çay tabaklarına Anna Markovna bektaşiüzümü reçeli koymuştu. Rengi yeşile çalan reçeli kendi bulduğu bir reçeteye göre pişirir, bununla da övünürdü.

Asya:

– Eline sağlık, ne güzel reçel yapmışsın? diyerek reçeli beğendiğini belli etti.

– Okuldaki ev işi derslerini unutmadın, değil mi?

– Unutur muyum! Dersi bize okulun başöğretmeni Lidiya Grigoryevna verirdi. Ancak benim yaptığım yemekler her zaman en berbatıydı. -Asya başarısızlığından dolayı gururlanıyor gibiydi.- Öğretmenimize doğum günlerinde elbirliğiyle pasta pişirip getirirdik.

– Evet, evet, onu da anımsıyorum. Ha, şey, deminden beri oturuyoruz da bir türlü aklıma gelmiyor. Şurada sana ayırdığım giyecekler var, onları hemen vereyim. İşte sana bir gecelik, söküğünü biraz diktin miydi pek güzel olur, sapasağlamdır. Şu da Grişa'nın eldivenleri. Al götür hepsini.

Anna Markovna yoksul kadını gücendirir diye daha fazla ayrıntıya girmedi. Zaten vereceği eski giyecekler sandalyenin üstünde üst üste yığılıydı.

Kapağında iri bir bağa kilit bulunan tarihöncesinden kalma çanta, bütün bu pılı pırtıyla birlikte, peçeteye sarılmış dört parça böreği ve bir kavanoz dolusu balığı da yuttu...

Akrabalar arasındaki görüşme sona ermek üzeredir. Anna Markovna ayağa kalkar, ağır ağır yatak odasına yürür, orada anahtarları şıkırdatarak dolabı açar, daha önceden içine gökkuşağı renginde 100 ruble konulmuş boz bir zarfla birlikte geriye döner. Elbette ki bu para yenisi değerinde değildir.[4] Belli belirsiz bir gururla zarfı Asya'ya uzatır.

– Bu senindir, Asenka.

Anna Markovna'dan en az bir kelle boyu uzun olan Asya'nın yanakları, çocuklarınki gibi kızarır; sanki kendisi yaşça küçükmüş de ablasından armağan alıyormuş gibi, kamburlaşarak boyunu kısa göstermeye çalışır. Zarfı iki eliyle birlikte tutar, bükülmüş sağ bileğinde asılı duran tıklım tıklım dolu çantanın kilidini açarak, zarfı oraya tıkıştırmaya çalışır.

Görüşme bitmiştir. Anna Markovna konuğunu hole kadar geçirir, yüreğinde oynaşan bir duygusallıkla yaşlı kadının boyalı yanaklarını

4 1960'larda bir sıfır atılarak rublenin değeri 10 kat artırıldı. (ç.n.)

öper. Asya ise üçüncü göbekten akrabasına duyduğu içten sevgi ile sonsuz saygıyı gölgeleyen bir rahatlama duyarak evden ayrılır; ikinci kattan aşağıya neredeyse yuvarlanırcasına iner. O hızla, sıska bacakları üzerinde seke seke Sadovoye Koltso'yu[5] geçerek, 40 dakika sonra arkadaşı Marusya Fomiçeva'nın oturduğu Kostianski Sokağı'na varır.

Getirdiği bu zengin armağanları, yoksul kadının evinin nemli duvarına dayalı sallantılı masanın üstüne boca eder. Devetüyü eldivenleri alıp almamak konusunda kısa bir kararsızlık yaşar, sonra yamalı bir çamaşırın altına 100 rublelik zarfı da sokuşturur.

Yarı inmeli, sıkılmış bir bohça gibi duran yoksul kadın:

– Asya Samolna,[6] beni şımartıyorsunuz. Niye hepsini bana verdiniz? diye mırıldanır.

Bizim aklı kıt Asya Şafran'ın kıvancına diyecek yoktur. Yüzü mutluluktan ışıldar.

5 Moskova'nın merkezini çevreleyen cadde, Bahçeli Halka. (ç.n.)

6 Saygılı hitaplarda, hitap edilen kişinin adı baba adıyla birlikte kullanılır. (ç.n.)

Bronka

Anna Markovna'nın daha sonraları anlattığına göre, savaştan önceki bir göç dalgası Simka'yı getirip Moskova'daki bir apartmanın alt katma, birkaç ailenin ortak kullandığı bir daireye tıkmıştı.

Arabacı, ayaklarına bol erkek potinleri geçirmiş, çorabı sıska bacaklarına dolanan bu kupkuru kadını apartmanın avlusuna bıraktıktan sonra, oradan söve söve ayrıldı. Simka ondan geri kalır mı? O da kollarını yel değirmeni gibi havada savurarak, arabacının arkasından ağza alınmayacak küfürler savurdu, sonra da lekeler içindeki kocaman döşek ve iki yastıktan oluşan pılı pırtısıyla kızı küçük Bronka'nın yanına çöktü. Kızı Bronka yastıklardan pembe kılıflısını, ölü bir domuz yavrusunu kucaklar gibi kollarıyla kavramıştı.

Bodrum kattaki ortak mutfağa en yakın odaya yerleştirilen Simka, burada atılı duran paçavraları, delik leğenleri, kırık tekneleri daha oraya taşındığı ilk gün çıkarıp koridora bıraktığı için komşuların pek de hoşuna gitmedi. Karmakarışık bir avlunun çevresindeki eski evlerde, apartmanlarda oturan komşuları, ona daha sonra da kolay kolay ısmamayacaklardı.

Ancak yerleştirme işini tek kollu, jurnalcı, geçimsiz bir adam

olan Kuzmiçev düzenlediği için kimse sesini çıkaramadı. Kuzmiçev hangi düşünceyle Simka'yı getirip buraya sokmuştu, buna hiç kimse akıl erdiremedi. Kesinlikle Simka'nın güzelliği için değildi. Anlaşılan, kadın bir yolunu bulup adamın zihnini bulandırmıştı, zaten bu konuda onun üstüne yoktu.

Simka ortak kullanılan paspasla odasının döşemesini gıcır gıcır sildi. Paspasın sapını damarlı elleriyle tutarken bu işten anladığı gözden kaçmıyordu. Döşeme kuruduktan sonra üstüne gazete serdi, kabarık kuştüyü döşeği getirip bunun üstüne yaydı. Sonra da komşusu Mariya Vasilyevna'ya en önemli soruyu yöneltti:

– Bu apartmanda aydın insanlar hangi dairelerde oturuyor, lütfen söyler misiniz?

Bu dolambaçlı sorunun amacını anında kestiren Mariya Vasilyevna, Simka'yı dosdoğru Anna Markovna'nın dairesine yolladı.

Aradan birkaç dakika bile geçmemişti ki, Simka elinde kenarları yaldızlı, kobalt mavisi bir fincan tutarak, beyaz örtülü masada çayını içiyor; zavallı Anna Markovna ise, kulakmemelerinden sarkan küpeler mavimtırak ışıltılar saçarken, kırçıl saçlı başını arada bir sallayıp, bu küstah konuğa ne kadar para vermek gerektiğini düşünüyordu. Bir yandan da onun sık sık kapısını çalmasını önlemenin yollarını arıyordu.

İkisinin de birbirlerini pek güzel anladığını söyleyebiliriz. Neden derseniz, Simka yarısından çoğunu uydurduğu, sözde başından geçen olayları anlatırken, dokunmadan geçiştirdiği birçok boşluk bırakıyor, müstehcen sayılabilecek yerleri ustalıkla atlıyor; Anna Markovna ise Simka'nın aktardıklarına aykırı gelebilecek, anlatılanların uyumunu bozacak sorular sormaktan kaçınıyordu. Kadının anlattıklarında doğruya yakın bir nokta vardı, o da kocasının ölümünden

sonra devlet yetkilileri, yerel yöneticiler, göksel kuvvetler ne kadar engellerse engellesinler, Simka'nın bunlara aldırmaksızın Amur Irmağı kıyılarında Siyon[7] adını verdiği yerden kaçıp kurtulduğuydu.

Bir zaman sonra Anna Markovna, Simka'ya çeyiz değerinde birçok şey armağan etti. Bunlar arasında gazyağından tutun da minicik düğmelere değin bir sürü ıvır zıvır vardı. Ayrıca yoksul kadına gereksinme duyduğu anda, kendilerine başvurabileceğini bildirdi. Ancak çay içmek için zırt pırt evlerinin eşiğini aşmdıramazdı. Zaten bu kadarı da yeterliydi Simka için.

Ne gariptir ki, Simka kısa sürede apartmandaki topluluğa ayak uydurdu. Çevresindeki insanlar kadının sivri dilini, rezalet çıkarmadaki becerisini gözden ırak tutmaksızın onu aralarına aldılar. Gene de Simka'nın saf bir yanı vardı. Komşular arasında bir kavga çıktığı zaman, külüstür bir geminin en sağlam yeri nasıl omurgasıysa, onun da en sağlam yeri olan ve kart bir tavuğun kaburgalarına benzeyen sıska göğsünü elleriyle kavrayarak, neşeyle kahkaha atması görülmeye değerdi. Başörtüsünün üstündeki boynuza benzer düğüm uçları, o kahkaha attıkça sallanırdı.

Simka'mn çalışma yaşamında da, sıçrama değilse bile bir ilerleme olduğu kesindi. Gerçi gene eskisi gibi temizlik işçisi olarak çalışıyordu, ama önce apartman yönetimi bölgesinden ayrılarak bir fabrikaya girdi, ardından da Sağlık Bakanlığı'na geçti.

Çalışma konusunda Simka'nın üstüne yoktu, deli kadın yorulmak nedir bilmezdi. Sabahın 6'sında resmî temizlik görevine başlar, işleri bitince eve koşup kızının karnını doyurur, sonra yüzyılın başlarında yapılmış, devlet ileri gelenlerinin oturduğu, yakındaki güzel bir

7 Yahudilerin yaşadığı bir semt kastediliyor. (ç.n.)

apartmanda ortak kullanım alanlarının temizliğine el atardı. Sabahın 5'inden gece geç vakitlere değin uğraşıp didindiği için, yaşantısı başkalarınınkinden hiç de aşağı kalmazdı.

Simka'nın en belirgin özelliği övüngeçliği, onuruna aşırı düşkünlüğüydü. Çuval kumaşının en iyisinden yapılmış paspasıyla bile gurur duyardı. Bahar gelip, kuştüyü döşeğini havalandırmak için dışarı astığı zaman, sanki ipte sallanan yatak değil de samur kürküymüş gibi, bundan kendine övünme payı çıkarırdı. Toprağı bol olası kocasını yere göğe sığdıramaz, ağzındaki dişlerin dökülmesinde bile övünülecek olmasa da şaşılacak bir yan bulurdu.

Başka insanlardan kendini üstün görmesinde, Bronka'nın da önemli bir payı vardı. Bodrum katındaki pencerenin önünde yüzükoyun yatarak bütün gün dışarıyı gözetleyen küçük kız, kimsenin gözüne çarpmadan, yıldan yıla gelişip büyümekteydi. Onun en çok dikkatini çeken şeyler, avluda mevsimden mevsime değişen leylak ağacı ile sokakta çelikçomak oynarken uzaklara kaçan metleri[8] arayan çocukların yırtık pırtık pantolonlarıydı.

Gerçekten de Bronka değişik yaradılışta bir çocuktu. Bale dersi almışçasına seke seke yürüyüşü, gövdesini arkaya doğru yay gibi gerişi, başını arkaya atışı görülmeye değerdi. Annesinin küstahlığının zerresini bulamazdınız küçük kızda. Göz göze gelmemeye çalışarak, kaçamak bakardı insanların yüzüne. Dış görünüşünün ilk göze çarpan yönü, kızıl gür saçlarıyla hafifçe çıkıntılı, zarif alnıydı. Eğer daha dikkatlice bakılırsa, küçük kusurlardan oluşan başka güzelliklere de sahip olduğu hemen anlaşılırdı. Bunlar en başta üstdudağı aralanınca gözüken, inci gibi sıralanmış, biraz çarpık beyaz dişleriyle, ta bur-

8 Çelikçomak oyununda en uzağa fırlatılmaya çalışılan değnek parçası, çelik. (ç.n.)

nunun kökünden başlayıp şakaklarına değin uzanan kıvılcım parıltılı iri gözleriydi. Bunların yanına, yeni uykudan kalkmış da gördüğü bir düşü anımsamaya çalışıyormuş gibi duran yüzünü de eklemek gerekir.

1947 yılında sınıf arkadaşlarıyla birlikte çektirdiği fotoğrafta yine objektife bakmaz. Başım geriye döndürdüğü için, resimde yanağının bir bölümüyle kulağının üstüne kıvrılmış kalın saç örgüsü gözükür.

O tarihte kızlarla erkekler ayrı okullarda okuyor. Ancak henüz okul forması diye bir kavram gelişmemiş. O yüzden çocukların sırtında tersyüz edilmiş, büyüklerinkinden sökülüp yeniden dikilmiş, bir yerlerine kumaş eklenmiş, çeşit çeşit önlükler görülür.

Bununla birlikte, kızlardan ikisinde çarlık rejimine bağlılığın simgeleri hemen göze çarpar. Bunlar Bronka ile Anna Markovna'nın torunu İroçka'dır. Anna Markovna, eski lise geleneğine mezara değin bağlı kalacağına ant içmişçesine, torununa okul forması yerine geçen, beyaz yakalı koyu bir önlük giydirmiş. Bronka'nın sırtında ise yünlü bir bluz var, kollarına saten kolluklar geçirmiş. O zamanlar bütün çocuklar ufak tefek, çelimsiz şeylerdi; arasanız aralarında tek tombulunu bulamazdınız. Metabolizmanın bozulması[9] diye bir olay, ancak savaş sonrasında, ekmeğin karneye bağlanmadığı dönemlerde görülmüştür. Fotoğrafta yandan gözüken Bronka'nın bluzunun altında, oldukça belirgin bir kabarıklık göze çarpıyor.

7. sınıfta Bronka gebeliğinin neredeyse son ayında, utanç verici bir biçimde okuldan atıldı. Ne gariptir ki, her şeyin girdisini çıktısını öğrenmek isteyen Simka'dan önce, kızın gebe kaldığını sınıf öğretmeni Klavdiya Dmitriyevna fark etti. Başının tepesine yuvarlak, kara

9 Aşırı şişmanlık kastediliyor. (ç.n.)

bir tarak geçiren Klavdiya Dmitriyevna, evde kalmış yaşlı bir kızdı.

Simka'yı okula çağırıp durumu bildirdiler. Bunun üzerine anne, kendi yönünden bir inceleme yaptı ve ilk gün hiç sesini çıkarmadı.

Böyle rezilliklere alışık olan Kotyaşkina köyü, -oturdukları semtin böyle şiirsel bir adı vardı- daha sonraki birkaç gün Simka'nın çığlıklarıyla, bağırmalarıyla inledi. Yalnız çığlıklarla kalsa gene iyi. Ardından herkesin bildiği Rusça, pek az insanın anladığı İbranîce sövgüler birbirini izledi; cam, madenî eşya şangırtılarıyla birlikte, masa, sandalye tangırtıları, tokat şaklamaları da duyuldu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Bronka'dan bir gün olsun çıt çıkmadı. Ancak komşular sonunda gürültü patırtıdan öylesine rahatsız oldular ki, bir gün hep birlikte yüklenip Simka'nın odasının kapısını kırdılar; kadının üstüne bir kova su boca ettiler, korkudan bembeyaz kesilen, yarı baygın durumdaki Bronka'yı alıp dışarı çıkardılar; sırayla ve de hep bir ağızdan böyle şeylerin herkesin başına gelebileceğini, kendini yiyip bitirmenin gereksiz olduğunu titiz annenin kafasına sokmaya çalıştılar.

İroçka'nın annesi sağlıklı bir kadın değildi, o bakımdan okul aile birliği toplantısı deyince kadıncağızı sıkıntılar basardı. Bronka'nın durumunun konuşulduğu toplantıya kızının yerine katılan Anna Markovna, eve dönüşte Bronka'nın bir çocuk doğuracağını, bu yüzden okulla tüm ilişkisinin kesildiğini soğuk bir tavırla anlattı. Bu sırada kaşlarını çatarak dudaklarını öyle bir sıktı ki, İroçka anneannesine arkadaşı Bronka'nın gelecekteki durumuyla ilgili tek soru soramadı.

Bronka yaşadıkları daracık odadan, gebelik döneminin sonuna kadar hiç çıkmadı. Ancak çocuk doğar doğmaz, sanki bir şey olmamış gibi bebeği kaptığı gibi gezintiye götürdü. Gezintisi de şöyleydi: apartmanın kapısının solundaki küçük bahçeye çıkıyor, bebek kuca-

ğında, orada bir buçuk saat kadar oyalanıyordu.

İlk günler apartmandaki oğlan çocukları, olan bitenle ilgili kendi düşüncelerini kızcağıza açık açık söylediler, aralarından kuytu bir köşede buluşmayı önerenler bile çıktı. Gelgelelim Bronka parıltılı gözlerini oğlanlara çevirip dik dik baktıktan sonra arsızca, ama hoşgörülü bir tavırla gülümsedi, fakat ağzından tek söz çıkmadı. Eskiden de fazla konuşmayan, kimseyle gevezelik etmeyi sevmeyen bir kızcağızdı; şimdiyse annesiyle bile ilişkisini kesmiş gibiydi.

Bu durum Simka'yı çok üzüyordu. Birkaç kez kızının üstüne yürüyerek, torununun babasının kim olduğunu açıklamasını istedi. İşin içinde bir ırza geçme olayı olduğu kesindi, ama kim zorlamıştı kızını, orasını bilemiyordu. Bronka bu konuda kaya gibi suskundu, ağzından tek söz alabilene aşkolsun! Annesi ne kadar çileden çıksa, ne denli bağırıp çağırsa da Bronka gizini kimseye açıklamadı. Zaten öyle bir niyeti de yoktu. Aklından zoru olanların sessizliğine gömülen kızın mutlu olduğu bile söylenebilirdi.

Kızının, babası belirsiz bir çocuk dünyaya getirmesi bile Simka'nın onuruna gölge düşürmedi, gene eskisi gibi övünecek bir şeyler buluyordu. Yuroçka adını koydukları bebek kara yağız, çakır gözlü bir yumurcaktı. Simka torununun oldukça düzgün yüz hatlarını dikkatle izliyor, bir gün ona benzeyen birini bulurum, diye umutla bekliyordu. Acaba kimdi babası, nasıl biriydi?

Dünyaya bir çocuk getirene değin Bronka'nın davranışlarına nasıl kusur bulunamazsa çocuk doğduktan sonra da, kimse onun kötü yola düştüğünü söyleyemezdi. Eskiden de bir kerecik olsun kuytu köşelerde şununla bununla buluşmamış, keplerinin siperini arkaya çevirerek giyen becerikli oğlanların isteğine uyarak onlarla birlikte çardaklara, güvercin yuvalarına girmemişti. Çocuğunu doğurduktan

sonra daha da bir değişti, annesi bir şey alması için gönderdiğinde mağazaya sekerek, koşarcasına gitmeye başladı. Çocuğunun bakımında kendinden başkasma güvenemediğinden olacak, işini bitirir bitirmez yıldırım hızıyla geriye dönüyordu. Geceleri yattığı karyola, onun sürekli kaldığı kafesi gibiydi; eğer oğlunu emzirmiyor ve çocuk uyuyorsa, yüzünü seyretmeye doyamıyordu.

Kızının baykuş gibi geceli gündüzlü yuvasında tünemesi karşısında yüreği sızlayan Simka, çıkıp bir yerlere gitmesi, arkadaşlarını ziyaret etmesi için neredeyse onu evden kovmaya kadar vardırıyordu işi. Ama gitmiyordu bir yere Bronka, kapıdan dışarı adımını atmak istemiyordu. Arkadaşlarına gelince... Yedinci sınıfta birlikte okuduğu kızların gözleri, uzaktan onu görünce korkudan irileşiyor, onunla konuşmak şöyle dursun, yanına bile yaklaşmuyorlardı. Yalmz bir keresinde İrka çocuğunu hava almaya çıkaran Bronka'nın yanına gelerek, bebeğini göstermesi için izin istedi. Bronka oğlunun yüzündeki örtüyü kaldırıp onun isteğini yerine getirdi.

İrka:

– Aman ne güzel bebek! diyerek hayranlığını belirtti.

İrka o gün, başına bunca korkutucu şey gelen arkadaşının bebeğini beğenmekten de öte, onun kendisininkinden daha ciddi bir dünyada yaşadığını anlamakta gecikmedi. Bu dünyada üçgen teoremleri çözülmüyor, öğrenci derneği seçimleri yapılmıyor, atlama beygirinin üzerinden atlanmıyordu; ancak orada çok daha başka şeyler vardı. O zamanın saçmalıkları göz önüne alındığında, İrka, yaşının 14 olmasına karşın aklı başında bir kızdı, bununla birlikte Bronka'yla arkadaşlığını sürdürmesi olanaksızdı.

Oğlu henüz yürümeye, "baba", "ana" türünden birkaç sözcük söylemeye başlamıştı ki, Bronka'nın yeniden gebe kaldığı anlaşıldı. Bu

sefer Simka rezalet çıkarmadı, ama işi sıkı tutup iyi bir araştırmaya girişti. Hatta "Bana ne derler?" diye düşünmeksizin, Mariya Vasilyevna'ya, kendisi işteyken kızının eve bir erkek alıp almadığını sordu. Ne var ki, kimse onun böyle bir şey yaptığını görmemişti. Bronka'nın eskisinden daha durgun, içine kapanık bir kız olduğu dahi söylenebilirdi. Kendisine yöneltilen suçlamalara ağzını açıp karşılık vermemesi üzerine, komşular kızın yakasını bıraktılar. Aralarından ona acıyanlar bile çıktı.

Sonuçta ikinci çocuk da dünyaya geldi. O da tıpkı birincisi gibi esmer, toraman, çakır gözlü bir oğlandı. Bronka komşularının sandığı gibi pişmanlık duyup saçlarını yolmadı, ikincisini de emzirip büyütmeye başladı. Kedinin yavrularıyla oynadığı gibi onlarla oynuyor, küçüğü emzirirken arada bir büyüğe de meme veriyordu. Büyük öyle akıllı bir çocuktu ki, küçük kardeşinden artakalan sütü emip bitirdikten sonra, "Teşekkür ederim, anneciğim" diyordu.

Yuroçka küçük kardeşinin dünyaya gelişiyle birlikte ona büyük bir sevgiyle bağlandı, yıllar geçtikçe bu sevgi hiç azalmadı. Küçükler öyle sevimli, güleç yüzlü şeylerdi ki, komşular ikisine de bayılıyor, onları şımartmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Kimi börek getiriyor, kimi ellerine kurabiye tutuşturuyordu.

Ortak dairenin 18 metrekarelik en büyük odasında oturan Viktor Petroviç Popov adında emekli bir fotoğrafçı vardı. Adam çocukları sevdiği için sık sık onları kendi odasına alırdı. Çocuklar küçük nakışlı kırmızı bir halının üstünde oynarlarken, Popov da onlara kara elişi kâğıdından hayvan ve bisikletler keserdi.

Derken, Bronka yeniden gebe kaldı. Yahudi atalarının 2000 yıllık sürgün yaşamından ruhunda derin izler kalan, yaşamı boyunca kendisi de iki kez göçe zorlanan Simka, bu kadar üzüntüye dayanamaz-

dı. Aradan yıl bile geçmiyordu ki, kızı ortada baba olmadan bir çocuk dünyaya getirmesin. Bu durum kadını canından bezdirdi, az az içmeye başladı.

Uzunca odanın sıkışıklığı çekilecek gibi değildi. Simka iki torunuyla birlikte, herkesin bildiği kuştüyü yatağında yatıyor; Bronka ise odalarının kapısının dibinde, ortak mutfağa yakın bir yere açılır kapanır bir karyola koyarak orada uyuyordu. Simka, Bokacciyo'nun romanını bir kerecik olsun açıp okumadığı halde kızının ayağına ip bağlamıştı, amacı geceleri onu bir yere bırakmamaktı. Bronka'mn üçüncü kez gebe kalması daha sıkı önlemler almaya zorlamıştı kadıncağızı.

Üçüncü çocuk Grişka'nın doğumu, tam da annesinin 17. doğum gününe rastladı. Küçük bebek ağabeylerinin tersine hastalıklı, mızmız bir çocuktu. Bir yaşını doldurana değin annesinin kucağından inmedi. Ellerini kollarım oynatması öbür hareketleriyle uyumsuzdu, ikide birde incinmiş gibi ağzım çarpıtıyordu. Onun bu davranış bozukluğu Simka'nın torununa karşı kanının kaynamasını sağladı.

İki büyük oğlan Yurka ile Mişka gün boyu mutfaktan dışarı çıkmadıkları için, aynı dairede oturan kocakarı Krotova, bir gün Mişka'nın üstüne tencereden kaynar çorba döktü. Bu olaydan sonra Bronka çocuklarını bir daha mutfağa salmadı. Havanın iyi olmadığı zamanlar onları yaşlı Popov'un odasına gönderiyordu. Emekli fotoğrafçı gerçekten iyi bir insandı. Kara elişi kâğıdından kestiği çeşitli hayvanlarla onların dünyasını zenginleştirdi, kötü çevirisine bakmaksızın Andersen'den masallar okudu. Adamcağız bu işten bıkmadığı gibi, çocuklara hiç sinirlenmiyordu...

En küçük oğlan geç yürümeye başlamıştı. Gelişmesi de yürümesi gibi yavaş olmakla birlikte, aylar geçtikçe toparlanıp serpildi.

Bronka onunla ağabeylerinden daha çok ilgilendi. Emeği en çok ona geçti sayılabilirdi. Ancak bunca uğraşıp didinmesi, onun günü gelince gene karnının şişmesini önleyemedi. Komşular bu işe öyle alışmışlardı ki, genç annenin doğurganlığına eskisi gibi şaşırmıyorlardı artık. Simka ise kızının her yıl ona bir torun vermesine, kaçınılmaz mevsim değişikliği gözüyle bakmaya başlamıştı.

Bronka'nın dördüncü çocuğu gene koyu tenli, çakır gözlü, topaç gibi bir oğlandı. Saşka'nın doğumu yaşlı Popov'un ölmesinden birkaç ay öncesine rastlıyordu. Emekli fotoğrafçının küçük anma yemeğine katılan Simka, Bronka ve dört oğlan, büyük bir ağız kavgasından sonra Popov'un odasma yerleştiler; orada krallar gibi yaşamaya başladılar. Kavganın nedeni, bu çok çocuklu ailenin fotoğrafçının odasmı kimseye danışmadan sahiplenmesiydi.

İlk akşam iyice kafayı çeken Simka, mutfakta kızına verip veriştirdi. O sırada Bronka mutfak lavabosunda biberon şişesi yıkıyordu, dördüncü oğluna sütü yetmemekteydi.

Simka açtı ağzını, yumdu gözünü:

– Sürtük ! Sürtük ! Biliyor musun, senin yüzünden kocasız kaldım ! Bugüne değin birini bulup evlenemez miydim ? Kimseden utanmıyor, aradan yıl geçmeden çocuk doğuruyorsun ? On sekiz metrekareye kaç çocuk daha sığar, bunun hesabmı yaptın mı ?

Böyle bir yandan sövüyor, bir yandan da yanaklarından süzülen gözyaşlarını siliyordu.

Bronka öylesine büyük bir eziklik duydu ki, üzüntüden elindeki biberonu madenî eviyenin dibine çarptı, kollarını havaya kaldırdı, mutfağın beton tabanına sırtüstü düştü. Neden sonra kendine gelebildi zavallı Bronka.

Aradan epey zaman geçti, en küçük oğlan bir yaşına girmişti. Der-

ken, Yuroçka o doğmadan önce annesini kovdukları okula yazıldı. Okullar artık karmaydı. Kızlar forma giymeye başlamışlardı, oğlanların saçlarıysa kısacık kesiliyordu. Yalnız bohem bir yaşam sürdüren ailelerin çocukları ile küçük yaştan beri toplum kurallarına aykırı gitmeye alışmış, özgür düşünceli veletler alınlarının üzerinde balık kuyruğuna benzeyen küçük bir perçem bırakıyorlardı. Yuroçka'nın öğretmenleri, annesine bir şey öğretemeyen eski öğretmenlerdi.

Bronka bir ekmek fabrikasında temizlik işi bulup orada çalışmaya başladı. Fırından çıkan ekmekten yiyebileceği kadar yiyor, üstüne de belirli bir ücret alıyordu. Kadının fırından satın alıp eve getirdiği ekmeklerle, dört çocuk birbiri peşi sıra gelişip büyüdüler. Hastalıklı Grişka bile zamanla palazlandı. Kardeşlerin aynı babanın çocukları oldukları bir bakışta belli oluyordu.

Apartmanın avlusunda, yaşıtlarını kısa sürede baskı altına aldılar. Kardeşler çetesiyle kim baş edebilirdi ki? Arada bir kaldıkları odanın penceresi açılıyor, Simka hırıltılı sesiyle onları avludan çağırıyordu:

– Yurka, Mişka, Grişka, Saşka, girin içeriye!

Bu kısık sesli bağırmanın insanı güldüren bir müziği vardı. Simka'nın övünme kaynağı, şimdilerde yalnızca bu yetenekli -şükürler olsun!-, akıllı -Tanrı koruya!-, sağlıklı -nazar değmesin!- çocuklardı.

Sonra koşullar, dönemler değişti. Değişiklik Kotyaşkina köyünden başladı, denilebilir. Söylentilere göre, o semtteki bütün apartmanları yıkacaklardı. Moskova'nın bir bölge yönetiminde kendine yeni bir temizlikçilik işi bulan becerikli Simka, kaldığı apartman odasını ölçtürdü; 18 değil, tam 17,80 metrekare çıktı. Bu durumda kişi başına üç metreden az düşüyordu. Bunu göz önüne alan yönetim, onlara üç odalı bir daire ayırdı ve bütün semt topluca taşın-

madan önce, onlar yeni dairelerine girdiler.

Bir gün Simka komşularını alıp, Novoslabodskaya Sokağı'ndan kalkan tramvaya bindirerek, Savelov Garı'nın arkasına götürene değin, kimse onun böyle geniş, üstelik banyolu bir dairesi olduğuna inanmadı. Onların oturduğu Vyatskaya Sokağı, tam Savelov Garı'nın arkasındaydı.

Bronka'nın çocukları ilk günler oynamak için eski apartmanın avlusuna gelip gittiler, ancak zaman geçtikçe yeni semte alıştılar. Bu arada eski semtleri büyük değişikliğe uğradı: köhne yapılar, odunluklar, güvercinlikler yıkıldı, orada oturanlar dört bir yana dağıldılar. Tabanı toprak avlularıyla ünlü Moskova'nın son dış mahalleleri, böylece yavaş yavaş yok olup gitti. Eskiden buralarda, bambu saplarıyla çevrili yaşlı kavak ağaçlarının arasına, altın sarısı top top çiçeklerin açtığı bahçelere gerilmiş çamaşır ipleri görürdünüz.

Tombullaşıp saçları gümüş rengini almış, kulak memelerinden mavi parıltılı elmas küpeler sarkan, İrina[10] Mihaylovna, olgun yaşta bir kadındı artık. O gün üniversitedeki dersi yapılmayınca, iki buçuk saatlik boş bir zaman kalmıştı önünde. Akşam saat 7'de kocası Sergey İvanoviç'le Mayakovski Alanı'nda buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Şimdi tutup evine dönse olmazdı, çünkü kocasıyla birlikte ziyarete gidecekleri ev Moskova'nın ta öbür ucundaydı.

Boş zamanını değerlendirmek, torununa "çocuk" mağazasından giyecek bir şey almak için oraya doğru yöneldi. Ne var ki mağaza onarım dolayısıyla kapalıydı. İrina Mihaylovna oracıkta şaşkın şaşkın dikildi kaldı. Önceden planlanmayan, dakika dakika ayarlanma-

10 İra, İrka, İroçka. (ç.n.)

yan önündeki bu uzun zamanı ne yapacaktı?

Amaçsız, boş bakışlarla çevresine bakındı. Bulunduğu yer bayağı değişikliğe uğramıştı. Otuz yıldır buralara pek dikkat etmediğinden olacak, epeyce afalladı. Bir zamanlar Seryoja'yla[11] buluştukları anıtın çevresindeki, savaş öncesi ve sonrasında yapılan evlerin çoğunun yerinde yeller esiyordu. Hava da öylesine güzeldi ki! Yaz güneşinin sıcaklığı yoktu, henüz güz yağmurları da başlamamıştı.

Fazla alışık olmadığı hüzünlü, duygusal bir havaya giren İrina Mihaylovna, çevresindeki güzelliğin tadını çıkarmak istedi.

Renk renk kasımpatlarından oluşan bir demet çiçek satın aldı, demetin yapılışmdaki zevksizliğe içinden güldü; flarmoni konserleri biletlerinin satıldığı kulübeye yöneldi. Kulübenin önünde kocaman bir çizelge vardı, burada abonman bileti alabileceklerin adları yazılıydı. Çizelgeyi incelemeye koyuldu. O sırada kulübede oturan bilet satıcısı kadın da, onunkinden daha az olmayan bir merakla onu incelemekteydi. Az sonra tanıyarak:

– İrka! İroçka! diye seslendi.

İrina Mihaylovna kadına baktı, bakar bakmaz da yüreği hop etti. Öyle tanıdık, yakın, baka baka ezberlenmiş bir yüzü vardı ki! Alnını çevreleyen biçimli saçlar, daracık burun, firavunlarınkini andıran kaşlar, birbirinden ayrık duran iri gözler. Hiç unutulmaması gerekirken unutulmuş, çocukluğunda birçok kez gördüğü bir düş gibi zihnine işlemiş bir yüz... Biraz daha uğraşsa, beynini zorlasa anımsayacak...

– Tanımadın mı yoksa? Beni tanıyamadın mı?

Böyle diyen kadının yanaklarında boylamasına bir çukurcuk belirdi.

11 Sergey, İrina Mihaylovna'nın kocası. (ç.n.)

Babası tarafından en uzak akrabalarını bile gözünün önünden film şeridi gibi geçiren İrina Mihaylovna, sonunda kadını tanıdı.

– Aman, Tanrım, Bronka!

– İroçka! İrkacığım! Birdenbire nereden çıktın, söyler misin?

Bronka öylesine sevinçliydi ki, İrina Mihaylovna ona nasıl karşılık vereceğini bilemediği için apışıp kaldı. Eski arkadaşı ağlamak üzereydi, gözlerini kırpıştırıyordu. Ardından kulübenin penceresini kapattığı gibi dışarı fırladı.

– Tanrım! Bu nasıl bir iş! Hemen gitmeyeceksin, değil mi?

Gözlerinden umut okunuyordu. Dışarı çıkınca çocukluğundaki kısa boylu, sıska arkadaşını o günkü gibi anımsadı İrina Mihaylovna. Gelip ona sımsıkı sarılmıştı. Yüzünü böğrüne gömerek, gözyaşları dökerek durmadan konuşuyordu:

– Ah, İroçka! İracığım! Seni bulduğuma nasıl sevindim, bilsen! Sen benim tek arkadaşımdın, başka kimseyle yakınlaşamadım... Benim için çocukluğumda ne büyük bir değer taşıdığını bilemezsin! Yuroçka'yı göstermem için izin istemiştin, öyle değil mi? Anneannen de... bize çok yardım etmişti... İracığım, ben sevinmeyeyim de kim sevinsin?

Yanaklarındaki yaşları sildi.

İrina Mihaylovna şimdi büyük bir tedirginlik hissediyordu. Tanımanın ilk şaşkınlığıyla çocukluk günlerine gitmenin heyecanı geçmişti. Karşısındakini derinden süzen bakışları, isterik konuşmalarıyla Bronka ona kendinde değilmiş gibi geldi. İrina Mihaylovna biraz tutuk, kendini delişmenliklere, heyecanlara kolay kaptırmayan bir kadındı. Bronka yalvarırcasına:

– Hadi, bize gidelim, dedi. Az ilerde, şuracıkta oturuyorum. Üç dakika sürer, sürmez...

İrina saatine baktı. Önünde daha iki saat boş zaman vardı.

– Kırk dakika oturabiliriz. Kocamla anıtın önünde buluşmaya söz verdim.

O böyle açıklama yaparken Bronka çoktan bilet dolu çantayı tezgâhın altına sokup, kulübenin penceresini kapatıp, kapısını kilitlemişti bile...

İrina Mihaylovna ancak o zaman Bronka'nın bayağı genç gözüktüğünü, kolay kolay bulunup satın alınamayacak güzellikte, yeşil renkli glase bir deri ceket giydiğini fark etti.

Bronka arkadaşını kolundan çekip yönlendirerek:

– Hadi, gidiyoruz, dedi. Evim şuracıkta. Seni görünce annem nasıl sevinecek!

Korkunç olaylar yaşadığı, dayanılmaz çocukluğunun tek arkadaşının İrina olduğunu anlattı bir daha.

– Demek annen sağ? Kaç yaşında şimdi?

– Seksen dört. Beyin kanaması geçirdi, inmeli, bastonla yürüyor. Belleği de zayıfladı biraz, yakınlarda geçen olayları çarçabuk unutuyor. Ama eskiden yaşadığı her şeyi çok iyi anımsar. Hatta benden daha iyi. Geçimsizliği de arttı iyice.

Bronka'nın sesinde hüzün vardı; her şeyin değerini bilen, akıllı bir hüzün...

Bir zamanlar general evleri denilen, ünlü apartmanlardan birinin güzel bir dairesine girdiler. Kapı arkalarından kapandığında, terlik şıpırtısıyla birlikte baston takırtıları duyuldu. Simka koridora çıkmıştı, kızarıp şişmiş gibi görünen yüzünün derisi bumburuşuktu. Başına sardığı örtüyü gene eski tarzda bağlayıp, iki ucunu boynuz gibi alnının üstünden sarkıtmıştı. Bastonuna iki eliyle birden dayanarak, sol ayağını ileri sürüklüyordu. Ağzı çarpılmış, çenesi aşağı düştüğü

için buruşuk yüzü daha bir uzamıştı.

– Sen mi geldin, ben de Lyova geldi sandımdı, dedi anlaşılması zor bir sesle.

– Anne, Lyova Moskova dışına göreve gitti. Lyova, Moskova'da değil.

Bronka böyle bağırdıktan sonra sesini alçaltarak İrina'ya:

– Kocam iki haftadır görevde, annem bildiği halde unutuyor, açıklamasını yaptı.

Sonra gene bağırırcasına:

– Anne, kim geldi, bil bakalım, dedi. Dikkatli bak, Anna Markovna'nın torunu İroçka. Anna Markovna'yı anımsadın mı? Eski apartmandan komşumuz...

– A-a-a! Anna Markovna'yı unutur muyum? Hâlâ sağ mı kendisi?

– Öleli çok oldu. Şöyle böyle 20 yıl önce. Anneannem de öldü, dedem de. Annemin ölümü üzerinden bile uzun zaman geçti.

İrina bunları söylerken tuhaf bir şaşkınlık hissediyordu.

– Anna Markovna'yı anımsamaz olur muyum? Çok iyi bir kadındı, bana da yakın davranır, saygı gösterirdi.

Övünmeyi seven, gururuna düşkün kocakarının bunları söylemekte biraz güçlük çektiği belliydi. Çoktan ölen Anna Markovna'nın bugünkü durumu, mutluluğu onun söylediği şeylere bağlıymış gibi yumuşak bir sesle söylemişti bunları.

İrina Mihaylovna yaşlı kadına saygısını göstermek için adıyla, baba adıyla hitap etmek istedi. Ancak bilmiyordu baba adını. Yalnız kendisi değil, kimse böyle bir şey duymamıştı; özellikle birlikte apartmanda oturdukları günlerde.

Bronka annesini evin uzak bir köşesine götürdü. Bu arada İrina bunu fırsat bulup içerisini gözden geçirdi. Kendi dairesi gibi belirli

eşyaların bulunduğu, aynı tarzda döşenmiş bir evdi burası da. Duvarlardan birinde boydan boya pahalı müzik aletleri asılıydı.

Bronka geri dönmüştü.

– Hemen çaydanlığı koyuyorum. "Doğum günü" marka şekerlemelerim var. Şimdi her yerde bulunmuyor.

Büfenin yüksek bir rafından şekerlemeleri indirirken, ipekli zarif bluzunun yenleri, ince kollarından aşağı sıyrıldı. Kutuyu indirdikten sonra saç tokalarını düzeltti. Yer yer kızıllığım koruyan, sarı saçları vardı. Bütün hareketleri öyle kadmsı, öyle güzeldi ki, İrina eski arkadaşına imrenmekten kendini alamadı.

Bronka mırıldanıp duruyordu:

– İracığım, aradan ne çok zaman geçmiş ? Ne çok ! Tanrım, bunca yılı biz mi yaşadık ?

"Aslında güzel bir kadınmış da biz fark etmemişiz" diye geçirdi içinden İrina. "Pasaklı, kirloş biriydi, kendine hiç özen göstermezdi. Çırpı bacaklı, kızıl saçlı, asık suratlı bir kızdı. O yıllar bu çeşit güzellikten anlayan kim vardı ki ? O dönemde incelik güzellikten sayılmazdı..."

Bronka, içi yaldızlı, kobalt mavisi fincanlar koydu masaya. İrina tanıyordu bunları, çok yakından tanıyordu. Bu görüntü ona gencecik Simka'nın, anneannesinin evine ilk konuk gelişini anımsattı. Anneannesi kolalı, kar beyazı örtüyle kaplı masanın bir ucunda oturuyor, başını yana eğerek genç Simka'nın çabuk çabuk anlattığı şeyleri dinliyordu. Sert el hareketlerinin desteklediği, İbranîce sözcüklerle dolu bu konuşmayı pek anlamadığı için yersiz, abartılı bulmuştu. Kendisi de o sırada oturma odasının bir köşesinde, yaldız cilalı küçük bir masanın altında oturuyor; kenarları yere kadar sarkan masa örtüsünün saçakları arasından bu tuhaf kadını seyrediyordu.

– Çocukların nasıllar ? diye sordu İrina.

– Hepsi iyiler, büyüdüler... Büyüdüler demek yetmez. Şimdi resimlerini gösteririm.

Böyle diyerek komodinin çekmecesinden parlak, renk renk bir deste fotoğraf çıkardı.

– İşte bu Yuroçka, Kaliforniya'ya yerleşti. Elektrik mühendisi çıktıktan sonra orada kendine büyük bir iş kurdu. Yanındakiler de karısıyla üç çocuğu, hepsi Amerikalı. Güzel kızlar, değil mi? Bu da torunum Jane. Bu resimdeki de Mişa nöropatolog çıktı. Ağabeyinden büyük destek gördü, öğrenimini onun yanında tamamladı. Ne yapalım, ikisi de Amerikalı oldu işte... Şu da Mişa'nın karısı, Çinli. Düşünebiliyor musun, ta gitti de bir Çinli'yle evlendi. Oralarda halk birbiriyle iyice karışmış, özellikle Kaliforniya'da.

İrina renklerinin parlaklığı yapay görünen, sağlıklı, güzel insanları ilgiyle inceliyordu... Deste bittikten sonra, Bronka siyah beyaz resimlerin bulunduğu ikinci bir deste çıkardı. Bunların hepsinin Rusya'da çekildiği belliydi.

– Grişka ile Saşa buradalar. Ama bizim yanımızda değil. Grişenka Moskova'da, Vyatskaya Sokağı'nda oturuyor, karısından boşandı. Nedense geçinemediler bir türlü. Saşa da Leningrad'a yerleşti. Bir kucak dolusu torunum var şimdi. Bunlardan ikisi kız. Biri Yura'nın Jane'i, öteki de Saşa'nın Lileçka'sı. Bu da kocam Lyova'nın birinci evliliğinden kızı... Çayı hemen getiriyorum.

Bronka bunu gülümseyerek söyledikten sonra çıktı.

İrina'nın önünde bir yığın fotoğraf duruyordu. İçinde bulundukları gerçek yaşamdan kopuk gözüken bir yığın resim... Tıpkı bir zamanlar başında boz bir köylü yemenisi, kalın yorgana sarılı bebeğini kucağında tutan, apartman merdivenin yanındaki bahçede sık sık gördüğü, 40 yıl önceki Bronka gibi... Şu farkla ki, önündeki resimler

gerçeğin bir yansıması olup yalanmış gibi gözüküyordu; zihninde canlandırdığı Bronka'nm yüzü ise daha bir gerçekti, ama onu elleriyle tutmak istese tutamazdı.

Bronka saf bir gevezelikle durmadan konuşuyordu:

– Ah, ne kadar sevindim, ne kadar sevindim, bilemezsin ? Biraz da sen kendinden söz et. Yaşantın nasıl, neler yapıyorsun ?

İrina gülümsedi, omuzlarını silkti. Ne anlatsındı ki, yaşayıp gidiyordu işte, iyiydi. Gene de:

– Peki, anlatayım, dedi. Kızım doktora çalışması yapıyor, evlendi, bir de torunum var. Kocam profesör, ben de üniversitede ders veriyorum.

Bunları söylerken birden kendi yaşamından duyduğu hoşnutsuzluk, sevincine gölge düşürdü. Çalışarak kazandığı rahat yaşam onu rahatsız etmeye başlamıştı. Aynı anda başka bir düşünce parıltısı çaktı zihninde: "Anam babam bana iyi bir eğitim olanağı sağladılarsa, rahat yaşamam için her gereksinmemi karşıladılarsa, biz de kızımıza aynı şeyleri yaptıysak bunun neresi kötü ?" dedi içinden.

Gözleriyle yeniden fotoğraflara dönerek konuyu değiştirdi:

– Güzel fotoğraflar... Resimlere bakmayı oldum olası severim.

Bronka'nın yüzünde tuhaf bir anlam belirdi.

– Doğru mu söylüyorsun, gerçekten sever misin ?

İrina başını salladı.

Bunun üzerine Bronka hemen bitişik odaya gitti, orada bir patırtı koptu, bir şeyler yere düşerek dağıldı. Aradan birkaç dakika daha geçince, Bronka elinde üzeri tozlu, kocaman bir klasörle geri döndü. Klasörün tozunu üfledikten sonra İrina'nın önüne koyarak:

– Öyleyse bunlara da bak, dedi.

İrina klasörün şerit bağını çözdü. En üstte büyük boyutta, çok es-

kiden çekilmiş, soluk kahverengi bir fotoğraf vardı.

Bıyıkları yeni terlemiş, gencecik, koyu saçlı bir üniversite öğrencisi koltukta oturmaktaydı; sağ elini yanındaki küçük sehpanın üzerine gevşekçe bırakmıştı. Sehpanın ortasında, genelde çiçek vazosu konulan yerde, gıcır gıcır bir kasket duruyordu. Delikanlının dudaklarına belli belirsiz bir gülümseme yayılmıştı, fazla giyilmediği belli olan üniformasının madenî düğmeleri ışıl ışıldı.

Uçuk kahverengi ipek kartonun yüzeyinde, basılmış bir imzayla birlikte hatları belirgin bir mühür göze çarpıyordu: Foto Teodor Grositski, Novoivanovski Yokuşu, Saratov.

Bronka müze görevlisiymiş gibi, fotoğraf hakkında bilgi vermeye koyuldu:

– Bunu Teodor Grositski adında bir fotoğrafçı çekmiş. Rusya'ya Polonya'dan sürgün edilen bir aileden gelmeydi kendisi... Onu tanıyorum; iri yapılı, sarhoş, kavgacı bir adamdı. Gene de iyi yürekli biriydi, fotoğrafçılıkta da üstüne yoktu. Arkadaşlarıyla girdiği bir iddia üzerine, baharda buzların çözüldüğü sırada, Volga Nehri'nden karşı kıyıya doğru yürüdü, bir daha da geriye dönmedi. Boğulduğunu söylediler. Onun fotoğraf makinelerinden biri uzun süre bizim evde kaldı, sonra çocuklar yok ettiler.

Sütlü kahverengi bir karta basılmış ikinci resimde, ince nakışlı bir halının üzerine oturmuş genç bir kız gözüküyordu. Kız dizlerini çenesine doğru çekmiş, çıplak bacaklarını kollarıyla kavramıştı. Üstünde açık renkli, dantelli bir giysi vardı. Bronka'ya öylesine çok benziyordu ki!

Bronka gülümseyerek;

– Güzel fotoğraf, değil mi? dedikten sonra iyice şaşıran İrina'nın önüne bir üçüncüsünü koydu.

Oval resimden gene Bronka bakıyordu. Başında geniş bantlı bir şapka vardı. Saçları şapkanın altından taşıp omuzlarına dökülmüştü. Koyu yüzünün kurnaz ifadesi şaşırtıcıydı. Resim çok eskiden çekilmişti.

Elinde, kartpostal boyutunda başka bir fotoğraf tutarak:

– Bak işte, bu da benim, dedi. On beş yaşındayken çektirmiştim.

Yakışıklı üniversite öğrencisiyle[12] birlikte çekilmiş başka bir resimdi bu. Delikanlının üstünde bu sefer üniforma değil, Rusların giydiği türden, üst düğmeleri çözük, yakasız bir mintan vardı. Yanında da biraz tombullaşmış gibi gözüken, güneşten korunmak için şemsiyesini açmış duran Bronka vardı.

Bronka parmağıyla fotoğrafın derinliğini işaret etti.

– Bahçemizdeki kameriye tam şuradaydı. Oradan aşağı doğru yürüyünce Volga'ya inilirdi. Yağmurdan sonra killi toprak öyle kayganlaşırdı ki, sekilerden kayıp düşmemek için babam yolun iki yanma demir korkuluk diktirip beyaza boyatmıştı.

Bronka'nın hayli garip gözüken açıklamalarını başka türlü yorumlayan İrina, "Sayıklama, düş türünden şeyler bütün bu anlattıkları. Resimlerdeki kız Bronka olamaz. Birbirlerine benzedikleri için kendini onun yerine koyuyor, besbelli. Aklını oynatmış bu kadın" diye geçirdi içinden.

Eski arkadaşının elindeki başka bir resim çok dikkatini çekti. Bunda da aynı şeyler vardı: genç öğrenci gene koltukta oturuyordu, irili ufaklı büzgüleri gözüken pencere perdesi bu sefer sağdaydı, delikanlının yanında ise incecik bir genç kız ötekine benzeyen bir kol-

12 Yazarın başlangıçta belirtmemesine karşın resimdeki öğrencinin yaşlı fotoğrafçı Popov olduğu anlaşılıyor. Popov'un gençlik fotoğraflarına Bronka'nın resmi sonradan eklenmiş. (ç.n.)

tuğa kurulmuştu. Kızın taranıp tepesinde toplanan koyu saçları geniş bir bantla bağlıydı. Gözlerini delikanlıya dikmişti, delikanlı ise objektife bakıyordu. Kız daha önce gördüğü fotoğraftakilerin aynıydı.

– Tanımakta güçlük çektin, değil mi? diye sordu Bronka. Tuhaf, ama buradaki de benim. 1911 yılında çekilmiş bir fotoğraf bu, o günü tüm ayrıntılarıyla anımsıyorum. Sokak, ev bugünkü gibi gözlerimin önünde...

"Çıldırdığı açıkça ortada. Düpedüz uyduruyor, çocuklar gibi yalan söylüyor bu kadın" diye düşündü İrina.

Bronka, İrina'nın aklından geçenleri okumuş gibi:

– Hayır, çıldırmış değilim, dedi. İstersen olanların hepsini açıklayayım.

Bronka çenesini avuçlarının içine gömmüştü, yanaklarını parmaklarıyla yukarı çekince yüzü tıpkı Çinli kadınların yüzüne benzedi.

– Başımdan geçenleri anlatayım mı? diye sordu bir daha.

İrina başını "olur" anlamında salladı.

– İrina, yeryüzünde sen o adamı anımsayacak tek kişisin... Viktor Petroviç Popov'u biliyorsun, değil mi?

– Popov mu dedin? Öyle birini tanımıyorum.

– Hani, annemle benim ortak oturduğumuz dairede yaşlı bir fotoğrafçı vardı ya, o işte. Dedenle satranç oynamak için sık sık size gelirdi. Uzun boylu, zayıf, efendi kılıklı bir adamdı. Şimdi anımsadın mı?

– Hayır. Dedeme gelip gidenler öyle çoktu ki! Bir sürü arkadaşı vardı, üniversite öğrencileri bile gelirdi. Satrancı ise çoğunlukla asistanı Greçkov'la oynardı. Popov diye birini tanımıyorum.

– Çok yazık! Neyse, o kadar önemli değil. Elindeki şu fotoğraf montajdır. -Şemsiyeli kadını gösterdi.- Bu benim. Asıl resimde benim

yerimde Popov'un kız kardeşi vardı. Popov sık sık benim resmimi de çekerdi. Fotoğrafçıdan da öte, bir sanatçıydı. Tiyatro oyuncularının fotoğraflarını çeker, müzeler için ilginç resimler bulur getirirdi. Bir resmin fotoğrafını çekmek, başka resimlerden kesip yapıştırmak, rötuş yapmak onun asıl işiydi. Bir keresinde tiyatrodan bir kostüm getirip giydirdikten sonra, benim fotoğrafımı çekmişti. Beni çok beğenir, güzel bir kız olduğumu söylerdi. -Safça güldü.- Deminki düşüncende haklıydın. Gerçekten çılgının biriydim. Hele çocukken, hiç aklım başımda değildi. Düş dünyasında yaşıyordum. Kötü bir düş dünyasında... Sürekli karabasanlar görürdüm. Bir an gelip gözümü açınca, her şeyin düzelip güzelleşeceğini sanırdım. Düzelmek, güzelleşmek kavramları da henüz kafamda tam yer etmiş değildi. Anladığım bir şey vardı, o da insanların bizim yaşadığımız gibi yaşamadıklarıydı. Yani onların bizim yediğimiz, uyuduğumuz, konuştuğumuz gibi bir yaşama katlanmaları zordu. Sanki bütün bunlar bir gün son bulacakmış, yeni, bambaşka bir yaşama başlayacakmış gibi bir duygu içindeydim. Tüm kötülüklerin dağılıp gideceği, çirkinliklerin yok olacağı bu gerçek yaşamı özlerdim hep. Senin böyle şeylerden haberin olduğunu, benimle aynı duyguları yaşadığmı sanmıyorum. Beyaz örtülü masalar, sofrada mavi yaldızlı fincanlar da annemin düşlerini dolduran, sürekli hayalini kurduğu şeylerdi. Sen böyle çocuk özlemlerini, özenmelerini bilmezsin, bizim durumumuz ruhsal bir bozukluktu belki de...

İrina bir yandan Bronka'yı dikkatle dinliyor, bir yandan da, "Mahallede herkesin alaya aldığı, sürtüğün biri diyerek hor gördüğü bu ufak tefek kızın, bu derece büyük acılara katlandığını, yüreğinde böylesine derin duyguların yer ettiğini nereden bilebilirdim?" diye düşünüyordu. O güne değin yaşam hakkında edindiği sağlam, sarsılmaz

kanılar, inançlar onu dinledikçe yavaş yavaş yıkılmaya başlamıştı.

– Popov'u tanımanı isterdim. İyi bir komşumuzdu. Annem kendisinden bana matematik derslerimde yardım etmesini istediği için, odasına gidip gelmeye başladım. O zaman 6. sınıftaydım. İnanır mısın İra, benimle hep "siz" diye konuşurdu. Yalnız bana değil, herkese karşı nazikti. Onun bulunduğu yerde, sana nasıl söylesem bilmem, sanki bambaşka bir yaşam oluşurdu. Çevresini dış dünyanın kargaşasına kapatmış gibiydi. Herkese saygılı davranır, karıncayı bile incitmezdi. O günlerdeki kabalıkları, kırıcılıkları gözünün önüne getir bir kere. Onda böyle şeyler göremezdin. Cebir benim anlamadığım bir dersti, anlamak için fazla çaba harcadığım da yoktu zaten. Odasına gelince hep masasmda oturmak isterdim, kalkıp gitmek içimden gelmezdi. Odası benim için çevreden kopmuş sakin bir ada gibiydi. Kafam öylesine kalın olmalı ki, anlattıklarının bir kelimesi bile beynime girmiyordu. Cebir işaretlerinden öcü gibi korkuyordum. Popov son derece sabırlıydı, bana tek acı söz söylemedi.

Bir gidişimde bana aile fotoğraflarını gösterdi. İşte bunlar... Babasını, annesini, akrabalarını, fotoğrafçı Teodor Grositski'yi anlattı. Aman Tanrım, anlattıklarından nasıl etkilendim ! Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Viktor Popov bana ne olduğunu anlamadı, çok korktu. "Neniz var ? Niçin ağlıyorsunuz ?" diye soruyordu durmadan. Ben, bana gösterdiği resimlerde sürekli beklediğim, özlemini çektiğim yaşamı görüp tanımıştım. Bunların geçmişte kaldığını, gelecek günlerle, benimle bir ilgisi olmadığını aklıma bile getirmiyordum. Yaşadığım o çekilmez hayat, berbat odamız, apartman çevremiz bir gün değişecek miydi ?

İşte böyle, İracığım. Popov'a âşık oldum. Aslmda ben fotoğraflarda gördüğüm genç adama vurulmuştum. Eğer onu sevmeseydim, ke-

sinlikle bir gün odun ambarlarından birinde kendimi asardım ya da başka bir şey yapardım.

Viktor Popov yaşlılığında bile yakışıklı bir adamdı. Onun gibisine bugüne dek hiçbir yerde rastlamadım. Toyluk işte... O zamanki yakışıklılığı, gençlik fotoğraflarındakinden daha ilerdeydi benim gözümde. Şimdi böyle düşünmeyebiliriz. Ayrıca karşımdaki Popov'a baktıkça resimlerdeki üniformalı genci görüyordum. O benim için Tanrı gibiydi, İroçka...

Onu deli gibi sevdiğimi, ondan başkasına gönül veremeyeceğimi anlayınca -çünkü çevremde ona benzer başka biri yoktu- kafamdaki bütün bulanıklık, karışıklık geçip gitti. Aklı başında, derin düşünceli bir kız oldum. Gene de ne onun yaşlılığını, ne de kendimin gencecik bir kız olduğunu düşünüyordum. Oysa Popov'la serüvenimiz başladığında o 69'undaydı, bense daha 14'ünü doldurmamıştım. İkimizin de yüreğini dağlayan tutkuya gelince, böylesi az görülmüş bir şeydi. Ne de olsa bende güneyli kanı var,[13] Popov ise yarı Gürcü sayılır. Annesi dağlı prenseslerden biriymiş.

İlişkimiz başlamadan önce bayağı acı çektim, çok üzüldüm. Onun bunları görüp anladığım sanmıyorum. Bir gün cebir çalıştırması için odasına gittim; bir de baktım, pudralı, pembe giysili, yakından tanıdığım bir hanım var odasında... Popov bana ertesi gün uğramamı söyledi. O günü nasıl geçirdiğimi anlatamam. Gözlerime uyku girmedi, kıskançlıktan kendi kendimi yiyordum. Bütün gece süslenip püslendim, onunla karşılaşınca ne yapıp edip başını döndürecektim. Bugünkü konuşma yeteneğim o zamanlar henüz gelişmemişti, yüreğimi allak bullak eden kasırgayı ona nasıl anlatacaktım? Birkaç sözü yan

13 Yahudi olduğunu söylemek istiyor. (ç.n.)

yana getirmeyi bile beceremiyordum. Tutup bir mektup yazmaya kalksam, bunu yapmak benim için daha da zordu... Geceyarısı kalktım, sırtımda geceliğimle doğruca odasına yollandım. Yalınayak, yarı çıplak... Annem derin bir uykudaydı, karanlık koridora daldım. Karanlıktan çok, başıma gelecekler korkutuyordu beni... Ama onu alt ettim, İroçka, bütün güçlüklere karşın yendim. Doğrusunu söylemek gerekirse, başlangıçta epey direndi.

Bronka bunları söylerken gülümsüyordu. İrina başını sallayarak, alçak sesle:

– Ne akıl almaz olaylar yaşamışsın! Böylesine ancak romanlarda rastlanır, dedi.

Bronka içini çekti.

– Popov'un beni ne kadar sevdiğini sana anlatamam. Eğer ilişkimiz ortaya çıksa, küçük bir kızın ırzına geçti diye hemen onu hapse atarlardı. Oysa onu ben kafese koymuştum, asıl suçlu bendim. Başına böyle şeyler geleceğini bildiğim için, ilişkimizi kimselere açmadım. Kendimi asardım da gene söylemezdim. Onu koruyup kolladığım için kimse Popov'dan kuşkulanmadı. Oysa çocuklarla birlikte odasında çok zaman geçirdik. Yuroçka doğduktan sonra, dışarı çıkıp bebeğe hava aldırırdım. Ben penceresinin önünde dikilirken, o da koltukta oturur, perdenin arkasından bizi gözetlerdi.

Elindeki kobalt mavisi fincandan çayını içen İrina'nın dudaklarından, fincanın yaldızlı kenarında ahududu renginde boya izi kalmıştı. Bronka'yı hayran hayran dinlerken düşteymiş, ona sürahi dolusu suyun arkasından bakıyormuş gibi bakıyordu.

Bronka:

– Genç erkekler kadını sevmesini bilmezler, diye sürdürdü konuşmasını. Özellikle günümüzün erkekleri. Bunun böyle olduğunu

çok sonraları anladım. Popov'un ölümünün ardından uzun süre erkeklerle ilgilenmeye fırsat bulamadım. Çünkü buna vaktim olmadı. Durumumuzu biliyorsun... Viktor Popov zatürreeden öldü, soluk alması iyice zorlaştı, üç gün can çekişti. O can çekişirken başucundan bir adım olsun ayrılmadım. Son anda gözlerini açtı, bana baktı, "Canım" dedi, "teşekkür ederim. Tanrı senden razı olsun..." İşte hepsi bu kadar...

Annem ferasetli bir kadındır, Viktor Popov'un odasına göz koyduğumu hemen anladı. Popov can çekiştiği sürece yanında kalmama engel çıkarmadı, hatta odasına bile girmedi. Çocukların bakımını o üstlendi. Son nefesini verirken Popov çocukları da getirmemi istedi. Saşenka o zaman iki aylıktı...

İşte böyle, İracığım. Otuz yıl önce açığa çıkmaması için canımı vermeye hazır olduğum o büyük gizimin şimdi bir önemi kalmadı. Zaten açıklasam da artık kimse ilgilenmez. Çocuklarımın babasının kim olduğundan kime ne? Annem bile merak edip sormuyor.

İrina Mihaylovna iyice dalmıştı, birden hatırına geldi, saatine baktı.

– Oo!.. Bronka, oturma vaktim çoktan dolmuş, kocam buluşma yerinde beni bekliyordur. Teşekkür ederim, seninle karşılaştığım için çok mutlandım.

Bronka eski dostunu kapıya değin geçirdi.

– Eğer bir gün konsere bilet gerekirse çekinmeden gel. Bilet bulmak sorun değil. Geldiğin için ben de teşekkür ederim. Görüşmemizden dolayı nasıl sevindiğimi bilemezsin.

Öpüşüp ayrıldılar. Birbirlerine telefon numarası vermeye gerek görmemişlerdi.

Dışarıda aynı sisli güz havası vardı, haftanın günleri de, içinde bu-

lunduğu yıl da değişmemişti. Ancak İrina Mihaylovna'nın içinde öyle derin, öyle acı bir değişiklik gerçekleşmişti ki, bunun niçin böyle olduğunu kendisi de anlayamadı. O anda kendi yaşantısının da, annesinin, babasının, kızının yaşamının da bütün değerini, parlaklığını yitirdiğini hissetti. Oysa böyle olması için bir neden yoktu. Yaşadıkları sürece her şeyin doğrusunu yapmışlar, onur duyulacak görevlerde bulunmuşlar, aile büyükleri ileri yaşlarda ölmüş, arkalarından gelen kuşak sağlıklarını korumuş, durmadan çalışmışlar, çocuklar ise büyüklerini saymıştı...

İrina Mihaylovna kocasıyla buluşacağı yere doğru yürürken Viktor Popov'u anımsadı. Sinekkaydı tıraşlı, bıyıkları bakımlı, sıska bir adamdı. Sararmış sol elinin yüzük parmağında koyu renkli gümüş bir yüzük taşıyan bu hayli yıpranmış ihtiyar, kırışıklar içindeki gözyuvalarının aydınlık bakışlarıyla gözünün önünde birdenbire canlandı.

Bunun üzerine, yüreğinde Bronka'ya karşı büyük bir kıskançlık dalgası kabardı. Bir an için gelip geçen, hiçbir nedene bağlayamadığı bir kıskançlık dalgası...

Genele Teyze

Genele Teyze topluma yararlı olma aşkıyla yanan, canı tez bir kadındı, ancak kendisine istediği görevler verilmeyince daha önemsiz işlerle uğraşmak zorunda kaldı. Somut bir örnek vermek gerekirse, bir semtin kuzeybatısına düşen geniş parkın bir bölümünün temizlik işlerini üzerine aldı. Aslına bakılırsa, gücü bütün parkın temizliğine yeterdi. Mükemmeli seven, bir işin en iyisini yapmaya çalışan bir kadın olduğu için bu kadarıyla yetindi.

Kıştan kalma çamurlar biraz kurumaya yüz tuttu mu, ayaklarında botlar, üzeri çöp bağlamış su birikintilerinden bata çıka yürüyerek gelir, fıskıyeli havuzun kenarındaki, henüz boyanmamış sıralardan birine oturur, parkın kirlenmesini amaç edinenlerin hareketlerini gözlemeye koyulurdu.

Paskalya yortusundan önceki genel bahar temizliği yapılmamıştı daha. O nedenle parkın ara yolları yer yer şekerleme kâğıtlarıyla, ıslanarak şişmiş izmaritlerle, yersiz yurtsuz âşıkların çabucak işini bitirip attığı küçük şeylerle doluydu.

Henüz ölü mevsim sayıldığı için parka gezmeye gelen fazla insan olmuyordu, ama görevine düşkün Genele Teyze erken davranarak ilk ziyaretçileri beklemeye başlamıştı bile.

İlk olarak eli çantalı bir bay gelip, yakınındaki bir sıraya oturdu. Sigarasını yaktıktan sonra kibriti arkada bir yere fırlattı. Kurulmuş yay gibi tetikte bekleyen Genele bir an irkildi, av köpeği çevikliğiyle ileri atıldı, tatlı tatlı gülümseyerek:

– Yurttaş, çöp kutusu iki adım ileride, zahmet edip oraya atsaydınız, dedi...

Adam boş bakışlarla yaşlı kadını bir an süzdü, sonra:

– Anlamadım, bir şey mi söylediniz? diye sordu.

– Çöp kutusu iki adım ilerinizde, diyorum. Neden kibriti oraya atmadınız?

Adam çabucak doğruldu, üzeri süprüntülerle kirlenmiş karların arasından kibrit çöpünü aldı, kutuya attı. Yaşlı kadın hayal kırıklığına uğrayarak döndü yerine. Peşine düştüğü av fos çıkmıştı. Oysa adamın biraz direnmesini isterdi.

Beriki sigarasını içip bitirince, izmariti söylenen yere attı. Gitmek üzere kalkınca, Genele onu küçük gören gözlerle süzerek:

– Hep böyle yapmalısınız, dedi.

Ancak biliyordu ki, o yokken adam gene aynı haltı işleyecekti.

Derken, tüyleri örselenmişçesine kabarık, üç tane güvercin yaklaştı yanma. Sanki bahar sarhoşluğu içindeydiler. Genele çantasından hiç ayırmadığı kavanozu çıkardı. Kavanoza, konu komşudan topladığı ekmekleri -kendisi ekmeğin kırıntısını bile artırmadığı için, hep komşularından alırdı- ıslatıp doldurmuştu. Eline döktüğü ekmek lapasını mıncıklayarak üçe ayırdı. Ya eşit paylaşma nedir anlamadıkları ya da ortak malı didiklemeyi sevdikleri için, güvercinlerin üçü birden en yakın ekmek topağının başına üşüştüler. Aptal hayvanlar biraz ötedeki iki ayrı ekmek parçasını fark etmemişlerdi, birbirlerini ite kaka önlerindeki toprağı gagalamaya koyuldular.

Genele güvercinlere öteki eknekleri de göstermeye ne kadar çalışırsa çalışsın, her zamanki gibi gene onu anlayan çıkmadı.

Öğle yemeği vaktine değin parkta oturup bekledi; bulutlar arasından cılız güneşin ucu gözükür gözükmez kalktı; çarpık kemikli bacakları üzerinde sendeleye sendeleye evine yollandı. O anki keyfine diyecek yoktu; çünkü ölü mevsim bitmek üzereydi, asıl görev onu bundan sonra bekliyordu. Keyifli olmasının başka bir nedeni de, öğleden sonraki akraba ziyaretleriydi. Genele Teyze sıraya koyduğu akrabalarını sık sık görmeye gider, bunu da başlıca görevlerinden biri sayardı.

Akrabalarını kendine göre kümelere ayırmıştı, onları sırayla görmeye giderdi. Kümelerden birine, kız kardeşi Marusya ile yeğenlerinin bir bölümü giriyordu; bunlar Vera, Galya, üçüncü göbekten yeğeni sayılan Tamara ve Viktor'du. İkincisinde ise, kardeşi Naum ile ev bark kuramadığı için babasıyla birlikte oturan Grigori vardı. Üçüncü kümeyi, yeğenleri Aleksandr ile Raya oluşturuyordu. Genele'nin çocuksuz iki kız kardeşi daha vardı, bunlar Motya ile Niyusa'ydı. Genele Teyze uzaktan akrabası Anna Markovna'yı da ziyarete değer bir kişi olarak sayardı.

Akraba sayısının böylesine çok olmasından ötürü, Genele aynı eve bir aydan daha sık gidemezdi. Bu duruma herkes alışmıştı, teyzenin gelişini herkes dört gözle beklerdi. Onların gözünde Genele Teyze, akrabaların birbirinden kopmamasında çok gerekli olan birleştirici görevi yapmaktaydı.

Kıvırcık saçları gümüş rengini almış, ufak tefek, temiz giyimli yaşlı teyze bir akrabasının kapısını çalar, içeri girer girmez:

– Marusya, seni geçen gelişimde daha güzel görmüştüm, derdi.

Birine iltifat etme konusunda üstüne yoktu. Ağzından kötüleyici

tek söz çıkmazdı, gelgelelim iltifatlarında her zaman bozuk bir yer bulunurdu.

Örneğin:

– Şura'nın öyle akıllı bir oğlu var ki! diye başlardı. Karnesinde bütün notları 5. Ama biliyorsunuz, bugünkü okullarımızın eğitim düzeyi belli. Çok düşük...

Ya da Galya'nın ikram ettiği börekleri iştahla atıştırırken:

– Ah, Galyacığım, böreklerini çok beğendim! derdi. Bir de Raya'nın pişirdiği lahana böreklerini yesen, bayılırdın!

Ziyarete gittiği eve, sağında solunda asılı bir sürü çantayla girerdi. Sol dirseğinin altında ise kocaman bir çanta daha olurdu ki, onu yanından hiç ayırmazdı. İşte ona "Çantalı" lakabını vermeleri bu çanta yüzündendi.

Çantayı ona çok çok eskiden, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, Zürich'te dişçilik öğrenimi gören, zengin halalarından biri İsviçre'den armağan olarak getirmişti. Çanta başlangıçta koyu kahverengiydi, mora çalan parıltısıyla dikkati çekerdi. Zamanla gitgide koyulaştı, iyice siyaha dönüştü, sonra sahibiyle birlikte sararıp solmaya başladı ve betimlenmesi zor, sarımtırak boz bir renk aldı. Genele'nin elinden düşürmemecesine kullandığı yıllar içerisinde, birkaç kez moda oldu, birçok kez de modası geçti. Arka yüzündeki bir dikiş yeri hemen göze çarpardı. Büyük Savaş yıllarında bir sokak haydutunun bıçaklı saldırısına uğrayan çanta, Genele Teyze'nin özenli dikişi sonrasında bu yaradan kurtulmuştu. Çantanın kilidinin üstünde bitki desenleri ile eski moda birtakım nakışlar vardı. Genele'nin eli bu nakışların üzerinde dolaşırken, çantanın yıpranmış derisi ile teyzenin buruşmuş parmaklarının derisinin, aynı hayvandan alınıp alınmadığı gibi bir düşünce gelirdi insanın aklına.

Teyzenin bu değerli çantayı başkalarının yanında açtığı pek görülmemişti. Oysa akrabalarına ziyarete geldiğinde neler çıkarmazdı içinden? Hele kendi elceğiziyle pişirdiği öyle güzel lahana sarmaları getirirdi ki, tadına doyum olmazdı... Söylendiğine göre Genele Teyze lahana sarmasını kimsenin aklına gelmedik bir reçeteye göre kotarır, içine 17 türlü malzeme koyardı. Bunlar arasında neler yoktu ki? Maydanoz kökü, kuşüzümü, limon kabuğu, daha bilmem neler...

Akrabalardan kimileri lahana sarmasını zehir olarak nitelerdi, ama gene de Genele'nin gizemli ve coşkulu bir tarzda sunduğu hediyeyi geri çevirmek kimsenin aklmdan geçmezdi.

Herkesin bildiği üzere Genele'nin emekli aylığı gülünç denecek derecede düşüktü, gelgelelim yaşlı teyze gelirinin azlığından dolayı kimseye yakınmaz, gittiği evlere zengin akraba gururuyla girer çıkardı. Kendini ev işlerini çekip çevirmede birinci usta saydığı için kadın yeğenlerine, yeğenlerinin aklı kısa kızlarına bu çok önemli konuda değerli öğütler vermekten de geri durmazdı.

– Bir şeyi az az, ama en iyisinden alacaksınız, derdi.

Bir keresinde en sevdiği yeğeni Galya'ya alışveriş yapmak konusunda unutulmaz bir ders vermişti. İkisi birlikte, kapanmasına bir saat kala, Tuşin pazarına gitmişler, teyze ona:

– İlk yapacağın iş, pazarı baştan başa dolaşıp satılan mallara bakmak olmalı, demişti. İkinci dolaşmanda kendince seçtiğin en iyilerinin fiyatlarına dikkat edeceksin. Son dolaşman sırasında ise nitelik ve fiyat bakımından beğendiğin malı alacaksın, böylece hiç yanılmazsm.

İşte o gün, Genele pazarı önce uçarcasına dolaştı, bu sırada satıcıların sattığı malları kötüleyip havaların güzel gittiğinden söz etti; trene yetişmek için koşan Ukraynalı şişman bir kadına iyi yolculuk-

lar diledi; Orta Asya'dan gelme olduğu belli, çatık kaşlı, uzun suratlı bir adamı "mankafalık"la suçladı; elini satılan sebzelere uzatarak maydanozları örseledi; havuçların uçları küt mü, değil mi diye baktı; tazeliğini anlamak için patlıcanları sıktı; "minik dikenli" hıyarları sivri burnuyla kokladı; sonra turşuları koklayarak bayat diye sövdü; kavanozlarda satılan bala banıp, baş parmağı ile gösterme parmağı arasında ezdikten sonra, yeğeninin kulağına eğilerek bir uzman tavrıyla:

– Saf bal parmaklar arasında erir, saf değilse geriye biraz tortu kalır, dedi.

Moskova çevresinden kendi yetiştirdiği zerzevatı getirip satan saf görünüşlü, yaşlı bir kadından bayağı indirimli fiyatla havuç, pancar, iki tane de turp satın aldı. Satıcı kadın ödenen paranın üstünü geriye verirken de, yaptığı alışverişten kendi payına bir şey düşmesi gerekiyormuş gibi, kıvrık bir kabağı çantasına atıverdi. Neden böyle yaptığını merak ettiyseniz, sebzelerin Galya için alındığını belirtelim.

Bir başka satıcı kadının önünde durduklarında Genele Teyze:

– Bana 150 gram kaymak tartın, dedi.

Genelde böyle küçük miktarlarda mal satmaya alışmamış olan kadın bıçağıyla kestiği kaymaktan bir parçayı teraziye koyup tarttı. "Tam 300 gram" dedi.

– Ben o kadarını ne yapayım? 150 gram olsun. Yoksa istediğim kadar almaya hakkım yok mu? diye direndi teyze.

Bunun üzerine satıcı kaymağı teraziden kaptığı gibi beyaz bir kâğıda sardı; teyzeyi küçük görürcesine süzerek homurdandı:

– Al, hepsi senin olsun, herhalde bu yüzden yoksul düşecek değiliz...

Genele'nin yüzü, utku kazanmışların sevinciyle parladı. Galya'nın kulağına şunları fısıldadı:

– Biraz kafanı kullan, kızım, kafanı! Köylü karının tavırlarından tembelin biri olduğunu hemen anladım, kaymağın fazlasını kesmeye üşeneceği için mahsus 150 gram istedim. Az şeyleri tartmazlar bu tembeller.

Daha bir sinirlenen Galya'nın soluk yüzü kırmızı benekçiklerle kaplandı. Yeğeninin artık pazardan gitmeleri gerektiğini söylemesi üzerine, teyze daha da coşarak becerisini sonuna değin göstermek istedi. Başka bir satıcı kadına yanaşarak, devlet işletmelerinde üretilen ve fiyatı her yerde aynı olan ucuz gulaştan, elli kapik daha indirim yapması için ısrar etti.

Galya, teyzesiyle birlikte çıktığı bu pazar alışverişini kızlarına anlatırken, her seferinde sırtı ürperirdi. Genele Teyze'nin pazarda söyledikleri, akrabalar arasında sık sık kullanılan şakalar arasına girdi. Havuç alırken "küt uçlu"ların, hıyarlardan da "minik dikenli"lerin seçilmesi gerektiğini söyleyerek birbirlerine takılırlardı.

Oysa Genele'nin yaşantısı tam bir yoksul yaşantısıydı. Öte yandan birisi tutup ona yoksulluğundan söz edecek olsa herhalde buna çok şaşırırdı. Çünkü o, kendisinin isteyip seçtiği bir yaşantıyı sürdürmekteydi. Onun gibi kısıtlı parası olanlar arasında gene de sıkı bir bağ vardır, birbirlerine şöyle ya da böyle destek olurlar; fakat Genele yalnızlığı içinde tümüyle bağımsız yaşar, üstelik akraba ziyaretlerinde yakınlarına akıl vermek için, onun öğütlerinden, konuşmalarından yararlanmaları için elinden geleni yapardı.

Genele Teyze'nin yoksulluğu keşişlere özgü mutlu bir dinginlik havası taşırdı; 11 metrekarelik odası temizliğiyle, hiç bozulmayan derli toplu görünüşüyle herkese meydan okur gibiydi. Bacakları pırıl pırıl cilalı küçük masanın kar beyazı örtüsü, hastanelere özgü temizliğiyle dikkatleri çeker; bunun üstüne katlayıp koyduğu kolalı

beyaz peçete yerinde dimdik durur; iki sandalyesinin üstüne geçirdiği kılıflar bile yarı resmî bir gülümsemeyle bakardı insana.

Teyze'nin gururlu yoksulluğu içinde, kusursuz olarak yerine getirdiği bir ilkesi vardı: her şeyin en iyisini satın almak. Onun iki günde bir üşenmeden, ta Filippov Ekmek Fabrikası'na giderek oradan dünyanın en güzel francalasını aldığını görürdünüz; bu francala ona iki gün yeterdi. Oradan Yeliseyev pazarına uğrar, kendine 100 gram İsviçre peyniri tarttırırdı. Her ne kadar yeryüzünde daha iyi peynirler bulunduğuna inansa da, İsviçre peynirinin en iyisinin Yeliseyev pazarında satıldığını bilirdi.

Bunların dışında her gün yediği şeyler şu hepimizin bildiği darı ve buğday lapasıydı. Teyzenin dediğine göre, lapanın en iyisini kendisi pişirirdi. Söylediklerinin doğruluk payı epeyce büyüktü. Lapaya pazardan aldığı perhiz yağından katar, çeyrek elma ya da soğanla birlikte yerdi. Eğer evinde bunlar yoksa, ucu küt küçük bir havuç rendelerdi.

Yılda bir kez, o da Paskalya yortusunda tavuk keserdi. Tavuk eti yemek, Genele Teyze yönünden bir bakıma Paskalya yortusu kutlamak anlamına gelirdi. Tavuk satın alacağı gün sabah erkenden kalkar, uzun uzun hazırlanır; ipek ipliğinden örülmüş sağlam filesinin içine, kâğıttan bükme iple birlikte bir deste gazete koyar, sabahın 5'inde yola koyulurdu. Pokrovka'dan Tsvetnoy Bulvarı'na ilk tramvayla varıp oradan yaya olarak Merkez Çarşısı'na ulaştığında, çarşının açılışına daha 20 dakika vardır. "Kendi satıcım" dediği tek gözlü, güneş yanığı tenli Yahudi'yi oturup beklerken, bazen iki saat geçerdi. Yahudi satıcı günümüzde kimsenin yapmadığı bir işi yapmakta, çarşıda canlı tavuk satmaktaydı. Besbelli, Genele Teyze gibi satıcının da kendine özgü sert kuralları, bize göre tuhaflıkları vardı. Örne-

ğin tezgâhın üstüne yalnızca bir tavuk çıkarıp koyardı. Öte yandan kendi kurallarını yürüten Genele Teyze, tezgâhın üstüne konulan tavuk en iyisi de olsa, geride kalanları elleyip yoklamadan kesinlikle karar vermezdi.

Teyze yaşlı satıcının gelmesini, tavukları koyduğu sepetin ağzındaki dikişleri sökmesini, elini içeri daldırıp tavuklardan birini bağırta bağırta çıkarmasını sabırla beklerdi. O zaman oturduğu yerden kalkıp tezgâha yaklaşır, oradan öylesine geçiyormuş gibi kayıtsız bir sesle sorardı:

– Aa, sen de mi buradasın? Sattığın o şey tavuk mu?

Tek gözlüden ses çıkmazdı.

Antika değerinde çantasını sol koltuğunun altında, dirseğiyle sıkan teyze, tavuğa elini uzatırdı. Onun hayvancağızın şurasını burasını yoklayarak sıkması, ciddi bir sağlık muayenesine benzerdi. Hayvancağızın durgunlaşan gözlerine bakar, gagasını ayırır, boğazını gözden geçirir, göğsünü, poposunu mıncıklardı. İki kanadını açıp incelerken, tavuğun günahkâr ruhunun röntgen filmini çekiyor sanırdınız. Sonra zavallı tavuğu kayıtsızca iterek küçümseyen bir tavırla sorardı:

– Tavuklarının hepsi bu mu? Başka yok mu?

Tek gözlü satıcı gene elini sepete daldırır, bir sonraki tavuğu çıkarırdı.

Genele Teyze gücenik bir tavırla homurdanırdı:

– Sen buna tavuk mu diyorsun? Hemen geri koy onu!

Zaten incecik dudakları olan satıcı dudaklarını daha bir sıkar, tezgâhın üstüne üçüncüsünü koyardı.

Genele biricik oğluna gelinlik kız seçiyormuş gibi, alacağı tavuğu işte böyle dikkatle incelerdi. Büyük bir sorumluluk duygusuyla, ay-

m zamanda bir yanlışlık yapmaktan sakınarak... Bir yandan koyu benekli çil tavuklara düşkünlüğünü aklından çıkarmaz, bir yandan da çil tavuk sevgisinin doğru seçim yapmakta onu yanıltmasından korkardı. En iyisi olmak kaydıyla, tavuk çilli de olabilirdi, süt beyazı da, pas kırmızısına çalan koyu renkli de...

Tek gözlü satıcı, bu mızmız müşteriye içinden sinirlense de, aynı zamanda saygı duymaktan kendini alamazdı. Çünkü tavuktan anlayan yalnız Genele değildi, kendisi de temiz buğdayla beslenmiş seçkin Paskalya tavuğunu gözünden tanırdı. Karşısındaki kadının işini iyi yaptığını bildiği için, teyzenin hangi tavuğu seçeceği konusunda önceden tahminde bulunurdu. Yaşlı kadının epeydir müşterisi olduğunu biliyordu, öyleyse seçiminde yanılmayacaktı.

En sonunda tavuk belirlenirdi. Bundan sonra uzun bir pazarlık aşaması başlardı. Bu da bitince Genele çantasından gıcır gıcır kâğıt paralar çıkarıp adama verir, böylece gelin kız sepette nasılsa, yine öylece, baş aşağı, yaşlı kadının eline geçerdi. Teyzemiz onu yanında getirdiği gazetelere sarar, bununla yetinmeyip beyaz bezden bir bohçanın içine koyar, sonra fileye sokar, ardından alışveriş çantasının içine tıkardı.

Sıra şimdi tavuğun kesilmesine gelmiştir. Genele Teyze, Malahovka Sokağı'na saparak, birbirinin benzeri yirmi kadar kadının oluşturduğu uzun kuyruğun en sonuna girerdi. Sıra kendisine gelince, iki katlı irice bir evin arkasındaki barakada işini gören ufak tefek, başı takkeli, tombul Yahudi'nin eline tavuğunu teslim ederdi. Tavuk kesici, suskun kurbanı bir süre öylece tutar, bu sırada hayvandan özür dilercesine dua okur, sonra da diriliğini bir avuç kanın içinde koruyan, kesildikten sonra da yüreğinin çarpması bir süre durmayan tavukçuğun canını çinko bir tepsinin içinde alırdı.

Atalarının karmaşık inançları, dedelerinin düşünerek koyduğu, bir zamanlar akılcı bir anlam taşırken aradan geçen binlerce yılın sonunda tüm anlamını yitiren çok sayıda sınırlamalar, yasaklar Genele Teyze için gelip bir tavukta toplanmış gibidir. Kuş beyinli tavuk, onun gözünde bayramlarda kurban edilen kuzunun yerini tutmaktadır.

Her neyse, bütün bu benzetmeleri, karşılaştırmaları şimdilik bir yana bırakalım, çünkü ciddi mutfak işleri başlamak üzeredir. Bu tek, bir tanecik tavuk, Genele'nin on parmağında on hüner bulunan elinde bin çeşit yemeğe dönüşecektir. Mayasız hamur topakları kızgın yağın içine atılarak "kneydleh" pişirilecek, tavuğun her bir parçası durumuna göre gerdan yahnisi, ciğer ezmesi, kaburga tiridi olacak, kıymasından tavuk köftesi yapılacaktır. Genele'nin bütün bunları nasıl becerdiğini bilmiyoruz, ama beceriyordu işte. Paskalya'da tavuktan yapılan yemekler arasına, balık dolması ile hamur topaklarının balla kaynatılmasından elde edilen tatlılar da karışırdı.

Sonra bütün bunlar kavanozlara, küçük tencerelere konulurdu. Eğer yemeğin sıcak kalması isteniyorsa, iyice sarılıp sarmalanırdı. Yemek konulan kaplar çantada devrilmesin diye sağı solu gazetelerle pekiştirildikten sonra, Paskalya yortusunun kutlanması için kardeş Naum'a götürülürdü. Tatlı kagor[14] şarabını almak da Naum'un payına düşerdi.

Naum çok şanssız bir adam olduğundan, iki kez evlenip iki kez dul kalmıştı. Birinci karısı fazla yaşamadan ölünce, küçük çocuklarının büyümesine yardım etsin diye ikinci bir hanımla evlenmiş, ancak o da çok geçmeden acımasız bir hastalıktan, kadıncağızı canından bezdiren kanserden ölmüştü. Eve yardımı dokunsun diye alınan

14 Rusça'da ayin şarabına verilen ad. (ç.n.)

ikinci hanım aileye büyük zararlar vermiş, Naum'u umarsız acılara boğduğu yetmezmiş gibi, adamcağızın tüm gücünü tüketmişti. Babalarının şanssızlığı çocuklarına da geçmiş denilebilirdi. Özellikle oğlu Grigori'ye. Son derece sağlıklı doğan, yetenekli çocukcağız güçlü bir elektrik akımına kapılınca beyni zedelenmişti.

Genele'nin Paskalya aşını götürdüğü ev, işte böyle bir yerdi. Genele Teyze oraya varınca, elbette İsrailoğullarının Mısır'dan sürülüş öyküsünü kardeşinin okuduğu Kutsal Kitap'tan dinleyecek, bayram sofrasında oturdukları sürece bilgece oluşturulmuş yeryüzü düzeninin derinliklerini anlamaya çalışırken, nimetlerinden de yararlanacaktı. Bu düzenin içinde günlük koşuşturmalara da yer vardı, saygıyla yenilen yortu yemeğine de, iyilik meleklerini seçilmiş halkın çocuklarının[15] her birinin evine postacı ulağı gibi gönderen Ulu Tanrı'ya da, yediği tavuktan yağlanan yüzüyle herkese gülücükler dağıtan tatlı kaçık Grigori'ye de...

İşte sözü edilen o gün, Genele Teyze Paskalya yemekleriyle dolu çantası ve iki filesiyle birlikte oturduğu apartmandan çıktı. Bunları kardeşi Naum'a götürecekti. Teyze, kardeşinin evinin bulunduğu yöne saptı. Önce tramvaya binmesi gerekiyordu. Köşeye varınca gözleriyle tramvay durağını aradı. Ama durağı bulamadı yerinde. Çocukluğundan beri tanıdığı kavşak da yoktu ortada.

– Aman Tanrım, yabancı bir kente mi geldim yoksa! diyerek yıpranmış kahverengi çantasına sımsıkı sarıldı, değerli fileleri taşıyan parmakları daha bir kenetlendi.

O korku, o tedirginlik içinde bacaklarının bağı yavaş yavaş çözülerek olduğu yere yığıldı.

15 İsrailoğulları, Yahudiler. (ç.n.)

Cankurtaran arabası onu eski Yekaterina Hastanesi'nin ilk yardım bölümüne getirdiğinde, çantası ile fileleri yanındaydı.

Genele Teyze'nin başına gelen şey çok ürkütücüydü. Kuruluş düzenini iyi bildiği o sade, sağlam dünya şimdi eski düzenini yitirerek anlaşılmaz bir yer olmuştu. Teyzemiz üzerine eğilen yeşil gözlü doktorun kirpiklerini, beyaz gömleğinin kolalı yakasını, bir günlük nöbeti sırasında uzayan sakalını, onun arkasındaki beyaza boyanmış pürtüklü duvarı, ilaç dolabının köşesini, yandaki pencere kanadını bir türlü bir araya getirip de burasının bir hastane olduğunu çıkaramıyordu. Gördükleri, ayrı ayrı, birbiriyle ilişkisi bulunmayan şeylerdi.

Yaşlı kadın kafasını toparlamak, zihnine gelip gelip kaçan düşünceleri yakalayıp sözcüklere dökmek istiyor, ama bunu bir türlü başaramıyordu. İçinde kıpır kıpır eden bir duygu vardı, o da küçük bir çocuk olduğu, bir yere giderken yolunu yitirdiği, bir an önce aklını başına toplayarak önemli bir işe yetişmesi gerektiğiydi. Çantasını almışlardı, o yüzden sol elinin parmakları bir şeyin eksikliğini hissederek durmadan kıpırdanıyordu.

Daracık sedirde yatarken küçük düşürüldüğü, soyulup soğana çevrildiği, anlaşılmaz bir kargaşaya itildiği gibi bir eziklik duyuyordu... Kendisine yöneltilen soruları bile işitip karşılık veremedi. Yaşlı bir hemşire, elini bozumtırak kahverengi çantaya daldırarak uzun parmaklarıyla içindekileri karıştırmaya başladı. Genele Teyze'nin bakışları arada bir çantasına kayıyor, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Teyzeyi sinir hastalıkları bölümünde özel bir odaya yatırdılar. Zavallı kadının tedirginliği arttıkça artıyor, daha önce yaşadığı günleri unutmuşçasına hiçbir şey anımsamıyordu. Bir ara hemşire içmesi için su getirdiğinde, suyu bile nasıl içeceğini bilemedi. Ağzına kocaman bir yudum aldıktan sonra öylece kaldı. Bunun üzerine deneyim-

li hemşire sırtına bir yumruk indirdi, kadıncağız suyu çabucak yuttu.

İki doktor baş başa verdiler, kadının beyninin hangi bölümünün zedelendiğini tartışmaya koyuldular. Birisi ense kökünde bir kanama olduğunu ileri sürüyor, öbürü ise kesinlikle iç kanama olmadığını, hastanın, kan dolaşımını güçleştiren bir damar kasılması geçirdiğini söylüyordu.

Genç doktorlar ilginç tıp olgusunu aralarında tartışadursunlar, Genele'nin kafasının içi birazcık aydınlandı; çevresinde kaynaşan karmaşık yaşam sahneleri bir an durarak, belli bir ad taşıyan bir nesne yavaş yavaş ön plana çıktı. Bu "çanta"ydı. Herhangi bir çanta değil, kahverengi bozumtırak bir "çanta". Elinde olmaksızın sesini yükseltti, bağırmaya başladı:

– Çanta! Çantam!

O sırada gözlerinde bir yalvarış ifadesi vardı. Doktorlardan biri gururla atıldı:

– Ben sana damar kasılması demedim mi? Bak, konuşma yetisi açıldı!

Gece geç vakitlere değin, kadıncağız o tek sözcüğü yineledi durdu. Ayrıca uzun süredir yattığı yerden kalkmak, onu tutanların ellerinden kurtulmak, odasından kaçmak için debelenmeye başladı. Bunun üzerine, yatağından aşağıya düşmemesi için onu sımsıkı karyolasına bağladılar. Kadıncağız çantasını zorla elinden almaya çalışıyorlarmış da o vermek istemiyormuş gibi, durmadan "Çantam! Çantam!" diye bağırıyordu. Sanki avazı çıktığınca haykırırsa, bağa kilidinin üstünde kıvrım kıvrım nakışlar bulunan çantasını hemen getirip vereceklerdi.

Bu arada tanıdığı birinin yumuşak, üzgün sesi onu yatıştırmaya çalışıyordu:

– Teyzeciğim, çantana bir şeycikler olmaz! Bağırma, hadi!

Ancak Genele çığlıklarını kesmedi, böylece çırpma çırpına can verdi. Parmakları, elinin içinde değerli çantasının sapını tutuyormuş gibi sımsıkı kenetlenmişti.

Ertesi sabah üzüntülü yeğenleri Galya ve Raya'yla birlikte kardeşi Naum hastaneye geldiler; Genele'nin eşyalarının yazıldığı bir çizelgenin altını imzalayarak hepsini alıp götürdüler. Kahverengi çantayı alan Galya'ya ayrıca yaşlı kadının üstünden çıkan biraz parayı da verdiler. Paskalya yemekleri bir gün gecikmeyle de olsa tastamam kardeşi Naum'un eline geçti.

Sıkı sıkı sarılı paketler içinden çıkan yiyecekler ile Genele'nin termosa doldurduğu soğumuş et suyu, ertesi gün yaşlı teyzenin gömülmesinden sonra anma yemeği olarak masaya konulacaktı. Yahudi geleneklerine göre bir yakının ölümünde bol bol yiyip içmek yasaktı, tam tersine oruç tutmak gerekiyordu.[16] O bakımdan teyzenin tadına doyulmaz yemekleri biraz da olsa, dinsel inançlara aykırı düşecekti.

Ertesi akşam birkaç kız yeğeni Naum'u görmeye gittiler. Yaşlı adam odasının bir köşesinde küçük bir kandil yakmıştı. Yakın akrabalarının ölümlerinde, ölüm yıldönümlerinde hep dua ederdi. Dayı ile yeğenler sallantılı bir masaya oturdular. Kaçık Grigori, yüzünde sevinçli bir gülümsemeyle çaydanlığı ocağa koymaya gitti. O çıkınca yaşlı dayı yeğenlerine, en başta akıllı, biraz da bilgiç taslağı olan Galya'ya dönerek ağır ağır:

– Çocuklarım, Genele Teyzeniz öldü, dedi. Bereket versin, hiç acı

16 Yazarın açıklamasına göre, Rus Yahudilerinin hemen hemen hepsi Hıristiyanlığı kabul etmiş bulunmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla, eski geleneklerini de sürdürmektedirler. (ç.n.)

çekmedi. Nur içinde yatsın! Şimdi hemen evine gidin, konu komşu odasını didik didik etmeden, apartman yönetimi odasının kapısını mühürlemeden kıyıyı köşeyi bir güzel arayın.

– Arayıp da ne yapacağız, Naum Dayı? diye sordu Galya.

– Vasiyeti varsa onu buluruz, diye araya girdi Raya.

Naum sesini yükseltti.

– İkincisi, Genele'ye ninemizden pırlanta taşlı bir çift küpe kalmıştı. Nereye koymuş, onu arayın. Küpelerin taşı nah şu kadardı!

Naum Dayı böyle diyerek baş parmağı ile işaret parmağını, içine bir cevizin rahatça sığabileceği bir halka biçiminde birleştirdi.

Galya yaşlı adama küçümsercesine baktı.

– Pırlantayı da nereden çıkardın, dayıcığım? Kadıncağız yoksulluk içinde öldü.

– Sana küpeleri vardı, diyorum. İspanyol ustaların elinden çıkmıştır. Bunların bir eşini daha bulamazsın!

Naum küpeleri çok beğendiğini göstermek için parmaklarının uçlarını birleştirerek öptükten sonra, konuşmasını şöyle sürdürdü:

– Sen bilmezsin, Genele kurnaz bir kızdı, ninemizi son günlerinde yanına almıştı. Kadıncağız onun evinde de öldü. Ninemin ölümünden sonra Genele ne dese beğenirsiniz: "Nineme ben baktım, çamaşırını yıkadım, yemeğini ağzına verdim, ama küpelerinden haberim yok!" Gördünüz mü kurnazlığı? Onun için çamaşırlarının arasına bakın, çoraplarını bile arayın. Kadınların böyle şeyleri nereye saklayacağını siz daha iyi bilirsiniz.

Galya karanlık pencereye bakarak ayağa kalktı.

– Naum Dayı, ben artık gideyim. Kocam Saşa kent dışında görevde, çocuklar yalnız kalmasınlar.

Galya evine varınca bir kadının bitmek bilmez ev işlerine sıvandı,

geç vakte kadar bıkıp usanmadan sırasıyla işlerini bitirdi. Sonra teyzesinin eski çantasını önüne çekti, yüzünde bir hüzünle kilidini açtı.

Çantanın gözlerinde birtakım reçeteler, küçük küçük anahtar demetleri, sert kâğıda sarılı bir kutu buldu. Kâğıdı açıp içindeki kutuyu çıkardı. Kutunun içinde üzeri kararmış biraz vazelin vardı.

– Zavallı Genele Teyze! dedi içinde derin bir üzüntüyle. Bundan sonra sana ne yapabilirim ki? Yapacak hiçbir şey yok!

Böyle dedikten sonra çantayı baş aşağı çevirip içindeki ıvır zıvırı bir gazetenin üstüne döktü. Aynı anda da aklına geldi, gazetenin üstüne döktüklerini gerisin geriye çantaya doldurdu.

Şimdi Genele için yapılacak en iyi şeyi biliyordu: ölünün tabuta yerleştirilmesinden sonra, kimseye çaktırmadan çantayı da yanına koyacaktı.

Öyle de yaptı. Donsk ölü yakma yerinin bacasından boz bir duman çıkıyordu. Dumanlar içerisinde yaşlı Genele sol koltukaltına, çantasının gölgesini sıkıştırmış olarak ağır ağır göğe yükselmekteydi. Çantasının içinde ise, kimseye göstermeden hükûmet yetkililerinden, yakın akrabalarından köşe bucak sakladığı pırlantaların gölgesi...

Buharalı kadın

Moskova'nın, sokakları iç içe geçmiş eski kenar mahallelerinde aile gizi diye bir şey yoktu. Odun ambarlarının önleri ile kışın buz tutan çeşme başları, insanların en çok toplandıkları yerlerdi. Aslına bakılırsa bu mahallelerde insanların özel yaşamı da olmazdı. Neden derseniz, ortak kullanılan çamaşır iplerine asılı pantolonların kıçındaki yamadan, pantolonun kime ait olduğunu herkes bilirdi.

Kenar mahallelerde oturanların burun buruna yaşamaları, birbirlerinin ne yaptığını her an görüp işitmeleri kaçınılmaz bir olguydu. Ardı arkası kesilmeyen kavgaların yanında, sarhoş kahkahaları ile neşeli akordeon sesleri de olmasa buralarda yaşamak bayağı zorlaşırdı.

Çevresi duvarla kuşatılmış geniş bir avlu gözünüzün önüne getirin. İçinde, birbirinden yangın duvarlarıyla ayrılmış samanlıklar, odunluklar ile insanların oturduğu küçük küçük kulübeler, ahşap barakalar bulunsun. Dairelerinde kiracıların kaldığı, kocaman bir apartmanın bitişiğindeki bu avlunun dip köşesinde, ötekilerden bağımsız duran bir yapı gözükmektedir. Bu düzgün yapı Çarlık Rusyası döneminden kalma olup, sözde kendine özgü mimarî güzellik-

ler taşımaktadır. Ayrıca gereksiz olduğu halde dört yanı çitle çevrilmiştir, önünde bir de küçük bahçesi vardır. Burada Andrey İnnokentiyeviç adında yaşlı bir doktor oturur.

1946 yılı mayıs ayı sonlarına doğru, bir öğle üzeri, geniş avludan içeriye Opel Kadet marka otomobil girdi, otomobil gelip doktorun bahçesinin önünde durdu. O zamana dek Büyük Savaş'a katılanlardan ölen ölmüş, sağ kalanlarsa çoktan evlerine dönmüştü. Çocuklar, savaşta Almanlardan ganimet alındığı belli olan Opel'in çevresine üşüşmeden önce arabanın kapısı açıldı, içinden saçları mısır püsküllü sarısı, dişleri pırıl pırıl parlayan, reklam afişlerinden fırlamışçasına düzgün yapılı, güneş yanığı tenli bir binbaşı çıktı.

Ordu sağlık sınıfından olduğu yakasındaki işaretten anlaşılan binbaşı, tepesi kamburumsu arabanın çevresini dolaştı, öbür kapıyı açtı ve arabadan, masaya dökülen reçelin yavaş yavaş yayılması gibi, bir bayan süzülerek dışarı çıktı. Genç bayanın Doğululara özgü, ender rastlanan bir güzelliği vardı; parlak koyu saçları, gürlüğü ve ağırlığıyla küçücük başını arkaya çekiyor gibiydi.

Pencere önlerine konmuş saksıların arasından yaşlı kadın başları gözüktü, barakalarda oturan insanlar avluya döküldü, dört bir yanı avaz avaz kadın çığlıkları sardı:

– Doktorun torunu dönmüş! Doktorun torunu!

Binbaşı ile yanındaki güzel bayan gelip bahçe kapısının önünde durdular. Genç doktor elini yandan içeri sokarak kapının sürgüsünü çekti, o sırada doktor dedesi de otların örttüğü bahçe yolundan aksaya aksaya onlara doğru koştu. O koşarken rüzgâr kırlaşmış saçlarını uçuşturuyor; yaşlı adam bazen somurtarak, bazen de gülümseyerek gelenlerin kim olduğunu kestirmeye çalışıyordu.

Besbelli, odasının alacakaranlığından dışarı çıkınca keskin ışık

gözlerini kamaştırmıştı. Belki de bu ışık genç doktor ile güzel bayandan yansımaktaydı. Binbaşı komşularına dönüp eliyle selam verdikten sonra, dedesine yaklaşarak onu kucakladı. Kara gözlü genç bayan, o sırada uysal bir duruşla binbaşının arkasında dikiliyordu.

Eskiden de barakalardan ayrı duran bağımsız ev, yaşlı doktorun torununun gelişiyle birlikte büyük bir canlılık kazanarak bütün zenginliğini, güzelliğini cömertçe ortaya döktü. Mutlu insanların vurdumduymazlığından olsa gerek, genç çift kendi evleri ile barakalar arasındaki çelişkiye aldırmıyorlardı. Barakalarda yaşayan züğürt insanlar ne köylü sayılırdı, ne de kentli. Lümpen bir yaşam içinde yuvarlanıp gidiyorlardı.

Asıl adını bilmedikleri için komşuların "Buharalı kadın Buhara" dediği güzel kadın, ilk günler yabancı bakışlardan çok rahatsız oldu, bereket versin kocası çitleri söktürüp evin çevresine duvar çektirdikten sonra bundan kurtuldu. Kadın rahatsız olmakta haklıydı, çünkü meraklı bakışlar sürekli evlerinin pencerelerinde dolaşıyordu.

Günlerini yarı aç, yarı tok geçiren yoksul insanlar, gene de dört odalı yayla gibi evde rahat rahat yaşayan bu soylu insanlara, diş bileyip onları kıskanmadılar. Kendileri yoksulluk çekerken, onlar bolluk içinde yüzüyorlardı. Yemeklerini mutfak yerine oturma odasında yiyorlar, işlerini çalışma odası denen ayrı bir odada yapıyorlardı. Bu durum eşitlik yasasına aykırı geldiği halde, onları kıskanamazlardı, çünkü kocakarılar zamanında başları sıkışınca doktora koşmuşlar, doktor kızamık çıkaran çocukları iyileştirmiş, kimi durumlarda onlardan beş para almamıştı.

Yaşlı doktorun sülalesinden gelenlerin tıp bilimiyle uğraşması yalnız aile geleneği değil, bundan da öte bir tutkuydu. Andrey İnno-

kentiyeviç'in babasının askerî sağlık memuru, dedesinin alay tabibi, kendi oğlunun ise gene bir doktor olması bunu kanıtlıyor. Oğlu tifolu askerlerin bakıldığı barakalarda hastalardan mikrop kapınca tifoya yakalanmış, arkasında bir yaşında bir oğul bırakarak genç denilecek bir yaşta ölmüştü. İşte şimdi binbaşı rütbesiyle dedesinin evine gelen çocuğun yetiştirilmesini, Andrey İnnokentiyeviç kendi üzerine almıştı.

Ailede son beş kuşaktan gelenlerin ortak bir özelliği daha vardı: hepsi de iri yapılı, güçlü kuvvetli insanlar oldukları halde, sanki yukarıdan gelen özel bir buyruğa uyarcasına yalnız birer erkek çocukla yetinmişler, yetişenler babalarının mesleğini sürdürerek, savaş alanlarında ellerinden esnek ameliyat eldivenlerini çıkarmamışlardı.

Sülalenin zincirleme tek çocukla yetinme özelliğini bilen dede Andrey İnnokentiyeviç, torununun mor ipekliler içindeki karısının sıskalığına, yeniyetme kız çocuklarınmki gibi dar kalçalarına bakarak üzüldü; genç yaşta ölen karısı Tanyuşa'yı anımsadı. 18 yaşındayken evlendiği Tanyuşa erkekler gibi iri yapılı, geniş omuzlu, al yanaklı, koşarken gür saçları rüzgârda savrulan bir kızdı. Kalın saç örgüsünü liseyi bitirdiği yıl kesmişti.

Torunu Doktor Dmitri İvanoviç, Moskova hastanelerinden birinde görev almanın mı, yoksa Askerî Tıp Akedemisi'ne girip oradan Leningrad'a geçmenin mi daha iyi olacağı konusunda karar vermekte bocalarken, karısı çoktan ev işlerine el atmıştı bile. Önce hizmetçi Paşa'ya yol verdi. Dede Andrey İnnokentiyeviç'in görev yaptığı hastanede hastabakıcıyken buraya gelen Paşa, 20 yıldır yaşlı doktorun evini çekip çevirmekteydi.

Gücenen Paşa, o günden sonra bir daha eve adımını atmadı.

Bunun üzerine yaşlı doktor, tanıştıkları günden beri ilk kez, Paşa'nın oturduğu İzmaylovo semtine gitti, hizmetçisinin evini arayıp bulduktan sonra içeri girerek bir iskemleye çöktü. Viyana tarzı iskemle sağından solundan iplerle bağlanarak pekiştirilmişti. Duvarda asılı, üzeri havluyla örtülmüş kutsal tasvire şöyle bir göz atan doktor:

– Paşa, senin dindar bir kadın olduğunu bilmezdim, dedi. Her neyse, bizim evde henüz işin bitmedi. Mutfağı geline teslim et, ama çamaşır işleri ile benim odanın temizliğini sen üstleneceksin. Eskiden ne alıyorsan, gene aynı parayı vereceğim sana.

Paşa dudaklarını büzerek ağlamaya başladı.

– Durup dururken niçin ağladığını söyler misin? diye sordu yaşlı doktor.

– Odanızın ne kadar işi var ki, beyciğim? Elimde bezle şöyle dolaşıverdim mi, hepsi tamam. Mutfaktaki işlere gelince, genç hanım ne sebze çorbası pişirmeyi biliyor, ne de lapa yapmayı.

Böyle diyerek, rengi atmış koyu sabahlığının cebinden beyaz bir bez çıkardı, bununla gözyaşlarını sildi.

– Aptallık etme de, gel hadi.

Doktorun üstelemesi üzerine İzmaylovo'dan yola düştüler, Moskova'yı tramvayla baştan başa geçerek doktorun evine geldiler. Daha yoldayken yaşlı doktor Paşa'ya:

– Gücenmen için bir sebep göremiyorum, demişti. Benim şurada ne kadar yaşayacağım belli değil. Gelin yakında doğuracağa benzer, onun için bırak, kendi evinde düzenini kursun.

Paşa üzgün üzgün başını salladıktan sonra bir süre sesini çıkarmamış, ancak eve yaklaştıklarında:

– İnsan onlara bakınca üzülmekten kendini alamıyor. Torununuz

ne diye bir Asyalı kadınla evlendi ki? Boşuna Buhara dememişler! diyerek içini döktü.

Anlaşıldığı kadarıyla, Paşa, henüz ulusların birbiriyle kaynaşması siyasasını[17] tam olarak içine sindirmiş değildi.

Öte yandan, kocasının sevecen bir sesle Aleçka diye çağırdığı Buharalı kadın, kocasının bir dediğini iki etmiyor, çoktandır kendi haline bırakılan evi incecik elleriyle yeni baştan düzene sokuyordu.

Yaşlı doktor geçmiş yıllarda Orta Asya'da uzun süre görev yapmıştı, o bakımdan Doğu'nun kendine özgü geleneklerini bilirdi. Oralarda, okumuş, Arapça, Farsça şiirler yazan kadınlar bile, kaynatalarının kaşlarını sertçe kaldırmaları üzerine bütün işlerini bırakarak hizmetçileriyle birlikte tezek toplamaya koşarlar ya da küreği kaptıkları gibi kerpiç çamuru karmaya başlarlardı.

Doktor odasının penceresinden bakınca, karnı kabarmış gelininin evin önündeki küçük bahçede yere çömeldiğini, eski bir tavayı temizlemeye uğraşırken incecik giysisinin altındaki kürek kemiklerinin oynadığını görürdü.

– Zavallıcık, yeni yaşam tarzına alışıncaya dek çok sıkıntı çekecek, derdi kendi kendine.

Ancak gelin kısa sürede yeni düzene ayak uydurdu. Paşa'nın evdeki konumunu kendine göre şöyle yorumladı:

– Bu kadın ne kaynanam, ne de hizmetçi; olsa olsa çocuğumun sütannesidir.

O dakikadan sonra Paşa ile gelin arasında bir sorun kalmadı. Neden derseniz, Buharalı kadın yaşlı hizmetçinin evdeki konumuyla ilgili olarak yanılgıya düşmüşse bile, bu durum gerçeği bilmesinden

17 Sovyetler'in uluslararasıcılık, enternasyonallik siyaseti. (ç.n.)

daha çok işe yaradı. Kadına sıcak ilgi gösterdi, saygıyla karışık bir yakınlık duydu.

Yaşlı doktorla ilişkisine gelince, Andrey İnnokentiyeviç'in saçlarındaki kırlar, gelinin Doğu ülkelerindeki gibi kaynatasının yüzüne bakamaması için yeter de artardı bile. Ayrıca kendi babasıyla onun arasında bir benzerlik kurmuştu. Öz babası eski tarz öğrenim görmüş bir Özbek bilginiydi. Savaştan hemen sonra ölünce, Sovyet yöneticileri ona Özbekistan'ın ileri gelenleri arasında uygun bir yer bulmakta hayli güçlük çektiler. Yaşlı bilgini birkaç yabancı dil bilen bir Doğu ülkeleri folklor araştırmacısı ve uzmanı sayabilirlerdi ya da genel Doğu tıbbı alanındaki çalışmalarından dolayı tıp bilgini kabul edebilirlerdi.

Ayrıca yaşlı Özbek, ölümüne doğru kendini dinbilime adamış, Hz. Muhammed'in göklerde Kudüs'e yaptığı gece yolculuğu üzerine bilimsel yazılar yazmıştı. Yaşlı bilginin Sovyet yöneticilerince resmen kabul görmesinin önündeki en büyük engel, işte onun bu yönüydü. Gene de ölümü üzerine Taşkent'in dış mahallelerindeki bir caddeye onun adını verdiler, ancak birkaç yıl sonra oraya başka bir ad bulundu.

Yaşlı bilgin gerçekten özgür düşünceli bir adamdı, yalnız çok sayıdaki oğullarına değil, kızlarına da en iyi öğrenim görme olanağı tanımıştı. Küçük kızı Aleçka babasının sağlığında yüksek tıp okulunu bitirmiş, ancak daha sonrasını tamamlama fırsatı bulamamıştı.

Torunu Dmitri'nin bir kızı dünyaya geldikten, bebeğin Krupskaya Doğumevi'nden boz renkli Opel Kadet arabaya konularak büyük bir sevinçle eve getirilmesinden sonra, Andrey İnnokentiyeviç sarı yüzlü, sarı saçlı minik bebeğin damarlarında Asya'nın en yüksek medreselerinde yüzyıllar boyu süzülüp incelmiş bir kanın aktığını öğrene-

medi. Çünkü aradan birkaç gün geçmişti ki, ansızın ölüverdi.

Bebeğin dış görünüşü, ilk bakışta yaşlı doktoru epeyce tedirgin etti. Çocukcağız çok cansızdı, ayrıca gözleri şişik şişikti. Bu, Moğol ırkına özgü yapısal bir durum olup gözkapağı derisinin buruşmasından ileri geliyordu, ancak bebekte bayağı ileri derecedeydi. Andrey İnnokentiyeviç daha sonraki incelemesinde çocukta kan basıncı düşüklüğü, kas gevşekliği, yakalama refleksinin yokluğu gibi bozukluklar buldu.

Tıp öğrenimini İkinci Dünya Savaşı başladıktan hemen sonra tamamlayan Dmitri, ister istemez sahra cerrahlığında uzmanlığa yöneldiğinden çocuk hastalıklarından hiç anlamıyordu. Bununla birlikte babasının söylediklerinden ötürü büyük kaygıya kapıldı, bunlara inanmak istemedi.

Bebeğe Liyudmila Miloçka adını koydular. Annesi çok iyi Rusça bildiği halde kızının adını daha bir yumuşatarak "Miley" diye söylüyordu. Doğduğu günden beri kızını bir gün olsun kucağından bırakmamıştı, geceleri bile yanında yatırıyordu.

Yaşlı doktor, torununun çocuğuyla ilgili kuşkularını da birlikte götürerek, iki gün sonra öldü. Ancak aradan 6 ay bile geçmemişti ki, Doktor Dmitri Andreyeviç de kızının kusurlu doğduğuna inandı.

Bebeği geciktirmeden Çocuk Hastalıkları Enstitüsü'ne götürdüler. Burada bir zamanlar Andrey İnnokentiyeviç'le sıkı işbirliği yapmış bulunan Akademisyen Klosovski çalışıyordu. Klosovski, klinik şefleri ve yardımcılarının hayranlık dolu bakışları altında, bebeği bir güzel muayeneden geçirdi. Çocuğun minicik elinin ayasını yukarı çevirip üzerindeki belli belirsiz çizgiye işaret etti, becerikli bir el hareketiyle şakaklarını iki yandan sıktı, beyaza çalan dilini yanındaki öğrencilerine gösterdi, sonuçta bebekte kesinlikle klasik Down sen-

dromu bulunduğu tanısını koydu.

Başarılı muayene böylece sona erince, bebeği soğuk beyaz masanın üstünde, başhemşirenin bakımına bıraktı; bitkin babanın koluna girerek onu tunç yontularla süslü, kavanozlarda beyin parçalarının saklandığı kendi çalışma odasına götürdü.

Beş dakika süren görüşmeden sonra, Doktor Dmitri İvanoviç kızının durumunun umutsuzluğuna inandı. Tıp bilimi şimdiki durumunda çocukcağızın alın yazısını değiştirecek bir şey yapamazdı. Bu kara yazgıyı biraz olsun hafifletecek bir gerçek vardı, o da bebeğin uzun ömürlü olmayacağıydı. Çünkü geniz yapısının anatomik bozukluğu dolayısıyla, sürekli soğuk algınlığı geçirecek, bunun sonucunda zatürreeden kurtulamayacak, ergenlik çağına varmadan ölecekti.

Enstitüden eve döndüklerinde, çocuk mışıl mışıl uyuyordu. Güzel anne canı değerindeki bebeğini kucağında sıkı sıkı tutmuştu. Doktor Dmitri İvanoviç karısının bu sıcak sevgisini görünce, onun kızının durumunun umutsuzluğunu anlayıp anlamadığını merak etti, ancak karısına bunu soramadı.

Aradan bir süre daha geçince, Dmitri İvanoviç, Amerikan tıp dergilerini inceledi, kızının amansız hastalığının nedenlerini araştırdı, sonuçta Weismann ve Morgan'ın kahrolası kuramlarını düşünürken, üzüntülü duyguları onu alıp geçmişte kalan günlerinin en mutlu dakikalarına götürdü. Savaşın cilvesi, doktoru Doğu'nun seçkin güzellikteki bakiresiyle yüz yüze getirmiş, çalıştığı hastaneye savaş fırtınasının hemşire kılığında getirip bıraktığı bu cennet hurisine sırılsıklam âşık olmuştu.

Sarı ameliyat eldivenli doktorun kaslı kollarına ilk erkeği olarak sarılan güzel hemşire, onun kulağına şunları fısıldadı: "Biliyor mu-

sun sevgilim, Dmitri adı daha doğduğum gün alnıma yazılmış..." Olağanüstü çınlayıcılıkta bir Doğu diliyle söylediği bu tümce, sevgi sözlerinden çok duayı andırıyordu... İşte tam o sırada insanların ilerideki soyunu belirleyen iki madde özü birleşti, birleşen özün bölünüp çoğalması sırasmda ise yanlış bir işlem gerçekleşecekti. Erkeğin kromozomu kadının hücresiyle hiç de birleşmeyebilir, bozukluğu ortaya çıkacak bir döllenme ta başlangıçta gerçekleşmeyebilirdi...

Dmitri'nin genç karısı doğan çocuğun kusurlu yapısını önceleri pek fark etmedi. Kızına renk renk ipekli giysiler giydiriyor, seyrek sarı saçlarına süslü kurdeleler bağlıyor, inanılmayacak derecede sevecenlik dolu yüzünü hayran hayran seyrediyordu. Çocukcağızın ezilmiş gibi gözüken bir burnu, sürekli açık duran ıslak bir ağzı vardı.

Miloçka güler yüzlü, durgun bir çocuktu. Kolay kolay ağlamazdı, kimseye küsüp kızmazdı... Kendisine yasaklanan bir şeyi bir kerecik olsun istediği görülmemişti. Eline verilen kitapları yırtmaz, önceden söylendiği için ateşin yanma sokulmaz, yalnız bahçe kapısma kadar yürüyüp kapının mandalına bakar, kapıdan dışarı adımını atmazdı.

Küçük kızın davranışlarında hoşa gitmeyen bir şey vardı, o da temizliğe dikkat etmemesiydi. Bu tür çocuklarda sık sık görüldüğü üzere oturak alışkanlığı bile çok geç gelişmiş, ona temizlik kavramı denen şeyi bir türlü öğretememişlerdi. Oysa bundan daha zor nice alışkanlıkları kolayca benimsemişti. Annesi sürekli üzerine düşüp, çocuk üzerine pislediği zaman, "Miloçka kötü kız" diye onu birazcık azarladığından olacak, "kötü" ile "iyi"nin anlamlarını değişik biçimde algılamıştı. İşte bu yüzden annesi ona böyle söylediği zaman san-

ki büyük bir suç işlemiş gibi, küçücük elleriyle yüzünü kapatarak hüngür hüngür ağlardı. Çocuk üstünü başını, battaniyesini, yemek iskemlesini kirlettiğinde annesinin onu azarlaması aslında seyrek bir olaydı.

Miloçka'nın hiç bıkmadığı bir oyun vardı, o da toprağın içinde istediğini yapmasıydı. Babasının onun için özellikle iri taneli kumla doldurduğu havuza dönüp bakmaz, ama ince elenmiş bahçe toprağıyla bayıla bayıla oynardı. Yağmur yağdığında biriktirilen suyla ıslattığı topraktan çamur yapar, bunu yoğurur, çamura çeşit çeşit biçimler verirdi.

Dedesinin denetiminde, Marcus Aurelius'un[18] soğuk ama sağlam eğitim şemasına göre eğitim gören Dmitri İvanoviç, toplum yararına çalışmak gibi can sıkıcı, özdekçi bir dini benimsediği için, hastanede kendi bölümünde geç vakitlere değin çalışır, hastalarının sağlık bakımından geleceklerini uzun uzun düşünürdü.

Genç doktor sonunda evinin yolunu tuttuğunda, içindeki pişmanlık duygusunu atamazdı bir türlü. Öte yandan, Miloçka'nın gelişmesindeki aksaklıklar yüreğine işlediği için, karısı da ona karşı günden güne yabancılaşmaktaydı. Böylece doktorun bu baş döndürücü, ona saygıda kusur etmeyen Doğulu güzele duyduğu yakınlığın büyüsü gitgide azaldı, sonunda tümüyle uçup gitti. Hatta, Aleçka'yı çoktan beridir kendisinin yerleştiği dedesinin odasına arada bir çağırdığında, kara bahtlı kızı aklma geldiği ve belki de ileride doğacak çocuklarının yazgılarında etkili minicik parçacıkların yapacağı akıl ermez kötülüklerden korktuğu için, karısına karşı kaskatı kesilirdi.

18 Roma İmparatoru Marcus Aurelius (MS 121-180). *Kendime Düşünceler* adlı yapıtıyla geçstoacılık felsefesine katkıda bulundu. Burada doktorun komünistliği vurgulanıyor. (ç.n.)

Meslektaşlarından birinin doğum gününü kutladıkları bir gece iri yapılı, etli butlu ameliyat hemşiresi Tamara Stepanovna, kapalı bir odada yapay meşinle kaplı sedir üzerinde, becerikli elleriyle Dmitri İvanoviç'i gördüğü püriten eğitimin egemenliğinden kurtardığı zaman, Buharalı güzeli de kocasının isteklerinden kurtarmış oldu.

Yüzünün derisi gözeneklerle kaplı, saçları halka halka kıvrılmış, kalın bacaklı hemşire, böyle bir başarıyı kesinlikle beklemiyordu.

Ancak Tamara Stepanovna, cephelerde erkeklerle düşe kalka kaşarlanmış bir kadındı, erkeklerin gizli yönlerini ezbere bilirdi: en zayıf noktalarına sürekli baskı yapmak gerekirdi. Çok deneyim geçirmiş dişi bir canavarın sezgisiyle doktorun zayıf yanını keşfetti ve birkaç gün sonraki ortak nöbetleri sırasında ikinci buluşmalarında aralarındaki ilişkiyi iyice pekiştirdi. Sözde kısırlığı dolayısıyla doktordan kendisine tavsiyede bulunmasını isteyince, Dmitri İvanoviç bu yaşı geçkin, üstelik epeyce çirkin hemşirenin karşısında en gelişmiş bilimlerin çözüm yolu bulamadığı, kromozomların ufacık, irkiltici kımıltılarının yarattığı kâbustan tümüyle kurtuldu. Ancak bu durum karısıyla bozulan ilişkilerini düzeltmeye yetmedi.

Aleçka'ya başka bir kadınla yaşımmı birleştireceğini söylemesi kaçınılmaz oldu. Aleçka başını kaldırıp ona bakmaksızın, o sırada içinden neler geçtiğini hissettirmeksizin, doktora kendisini niçin bırakmak istediğini sordu. Dmitri İvanoviç soruyu anlamadığı için karşılık vermedi. Bunun üzerine gene başını kaldırmadan Aleçka şöyle dedi:

– Benden bıktığını anlıyorum. O kadını hanımın olarak eve getirebilirsin. Böyle bir karar verirsen ben karşı çıkmam. Ben de babamın ikinci karısından doğmayım.

Dmitri İvanoviç bu işe öylesine şaşırdı ki, başını ellerinin arasına

alarak bir süre inledi, hemen o akşam pılısını pırtısını bir bavula doldurarak Tamara Stepanovna'nın evine taşındı.

Doktor karısına yapacağı para yardımını bile postayla gönderdi, bir gün olsun gidip kızını görmedi. Zaten Miloçka da babasını üç gün içinde unuttu. Doktorun evden ayrılmasından sonra Paşa oraya iyice yerleşti. Buharah güzel ise neredeyse unutmuş olduğu asıl mesleğinde, hemşire olarak çalışmaya başladı.

Yaşamları büyük bir değişikliğe uğramış bulunuyordu. Buhara ile kızının yüksek duvarlarla çevrili evde içine kapanık bir yaşam sürmesi, komşularının doymak bilmez meraklarını daha da körükledi; bu yabancı ailenin daha küçük bir eve taşınmasını istemeye başladılar. Konut dağıtımıyla ilişkisi olduğu bilinen bölge yerleşim yönetimine, mahallenin milis kuruluşuna, daha başka yerlere acemice yazılmış, ama inandırıcı mektuplar döşendiler. Ancak zamanla kafalar bayağı geliştiği için Buhara ile kızını daha küçük bir daireye göndermek şöyle dursun, onların oturduğu evden bir iki oda almayı bile başaramadılar. Bununla birlikte bölge karakolundan gelen Golovkin adında bir yetkili, kocasız yaşayan dulu ziyaret ederek evinde kaç oda bulunduğunu araştırdı.

Bu sefer insanlar çevreden topladıkları ölü kedileri yüksek duvarın üzerinden, Buhara'nın bahçesine atmaya başladılar. Böyle şeylerden tiksinmeyen kadın, kedi cesetlerini alıp dışarıdaki çöp tenekesine bırakıyordu. Eğer onun yokluğunda, ölü kediler Miloçka'nın eline geçerse, çocuk bunları götürüp bahçenin köşesindeki iri meşe ağacının altında bir çukur kazarak içine gömüyordu. Hatta bununla da yetinmeyip, kedinin yanına kendine göre anlamlı anıtlar koyuyordu: pencere camı kırıklarını renkli kâğıtlara sarıp toprağın altına gizliyor, altın renkli küreler, alüminyum folyolar, renkli taşlar, eline ne

geçerse kediyle birlikte gömüyordu. Güzel bir şey yaratmak için saatlerce uğraşan kızcağız, annesinin işten dönmesi üzerine, kediyi gömdüğü çukurun üstündeki ince toprak örtüsünü kaldırıyor; ölü kediyi süslemek için koyduğu cicili bicili şeyleri, toprağa bulanmış parmağıyla göstererek:

– Bak, pisi pisi buyada uyuyo, diyordu.

Tombul Miloçka mutlu bir yalnızlık içinde büyümekteydi. Aslında yalnızlık içinde olduğu pek söylenemezdi; çünkü evde annesi, Paşa, yüksek duvarla çevrili bahçeleri, çocuk için anlam taşıyan daha birçok şey vardı... İçine yağmur suyu biriktirilen bir fıçı, fıçının içinde ve çevresinde değişik koku ve kımıltılarla dolu bir sürü küçük yaratık, bahçenin bir köşesinde, dallarından düzgün şapkalı pelitlerin, gevrek dalcıkların, biçimli sert yaprakların döküldüğü kocamış bir meşe ağacı, Miloçka'nın içinde oturup etli parmaklarını kimseye göstermeden emdiği bol gölgeli bir kameriye ve kameriyenin her yerinde gene minik minik kurtlar, böcekler...

Sekiz yaşını doldurduğunda Miloçka'nın çevresinde dokunarak, koklayarak, yoklayarak öğrendiği birçok nesne bulunmaktaydı. Ancak bunların adlarını söyleyemiyor; gırtlak yapısı başka bir dili konuşmak için oluşturulmuşçasına sözleri net çıkaramıyordu.

Artık epeyce yaşlanan Paşa, Miloçka'yı sevgiyle bağrına basmıştı, o nedenle annesi kızını ona bırakıp gittiğinde gözü arkada kalmıyordu. Paşa küçük kıza durmadan bir şeyler anlatıyor, ama anlattıkları arasında bir olay sürekli kafasına takıldığından, bir türlü bunun etkisinden kurtulamıyordu. Kendi çocukluğuyla ilgili olarak tekrar tekrar anlattığı bu olayda, akrabaları ile Filip adında kötü bir çoban vardı. Filip onların köydeki evlerinin banyosundan çıkan yangından ötürü kızcağızı kamçıyla dövmüştü. Paşa, yangında sarhoş ağabeyi-

nin alevler içinde kalarak öldüğünü unutamıyordu.

Miloçka'nın çocukluk çağı uzun sürdü. Küçük kızın dadılığını üzerine alan Paşa, onu eğlendirmek için türlü türlü oyunlar uyduruyordu. Birlikte el çırpıyorlar, hırsız-polis oyunu oynuyorlar, akla gelmedik nice şaklabanlıklar yapıyorlardı. Miloçka'nın yüzünü mendille örterek ya da bir yastığa gömerek, "Hadi, bul beni!" demesi görülmeye değerdi. Çocuk 11 yaşma geldiğinde bebeklikten ancak kurtulabildi, 3 yaşındakilerin zekâsına eşit zekâsı gelişmeye başladı. Artık düzgün konuşabiliyordu, hele temizlik konusunda aşırı titiz bir çocuk olmuştu. Özellikle ellerinin temizliğiyle çok ilgileniyordu... Ellerini sıcak suyun altına tutup sabunla yıkıyor, yıkıyordu...

Makasla kâğıttan şekiller kesmesi de yeni öğrendiği bir şeydi. Annesi bir yerlerden bulup kartpostallar, eski kitaplar getiriyor; Miloçka bunların başında günlerce oturarak oyalanıyor, sert kartonlardan çiçekler kesiyordu. Etli dilinin ucunu ısırıp burnuntan tısıl tısıl sesler çıkararak oynadığı sırada, yanlışlıkla bir çiçeğin ya da yaprağın sapını koparırsa bu sefer de hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Çocuğun, oynadığı oyuna kendini ciddi olarak vermesi; yaptıklarına akıl isteyen, önemli bir işmiş gibi sarılması saygı duyulacak bir olguydu. Resimlerden oyup çıkardığı parçaları albümünün yapraklarına yapıştırdığında ortaya hoşa giden, insanı şaşırtan biçimler çıkıyordu. At kafalarının, otomobil tekerlerinin, kadın başlarının bir araya getirildiği tablolar çılgınca oluşturulmuş bir sanat yapıtı etkisi bırakıyordu insanın üzerinde. Bu sırada salyasının akıp çenesinden aşağı süzülmesinden kime neydi? Gök güçleri tarafından hamarat bir sakatın gövdesine zorla sokulmuş, zavallı, ama yaratıcı bir ruhun nasıl uğraşıp didindiğini görerek ağlayacak kimse yoktu nasıl olsa.

Özene bezene yaptığı işi bitirince getirip annesine gösteriyor, annesi: "Aferin, Miloçka, çok güzel olmuş" dediğinde sevincinden zıp zıp zıplıyor, neşeyle gülüyordu. Onun bu delice sevinci, mükemmele olan eğiliminin bir belirtisiydi.

Bu arada Buhara'nın da eski güzelliğinden eser kalmadığını belirtelim. Önce hızla zayıflayarak suratı koyulaştı. Bunun üzerine kadıncağız renk renk giysilerini bir valize koyup kaldırdıktan sonra, koyu giyecekler giymeye başladı. Yanaklarında, çenesinde siyah siyah kıllar çıktı; ışıl ışıldayan dişleri eski parlaklığını yitirdi.

Görev yaptığı hastanedeki meslektaşları iyi bir uzmana görünmesini öğütledilerse de, Aleçka başım önüne eğerek gülümsemekle yetindi. Çünkü hasta olduğunu biliyordu, hatta hastalığının türünü de...

O kışın bitmesine doğru, hastaneden izin alarak uçağa atladığı gibi, kızıyla birlikte anayurduna gitti. Uzun yıllardan sonra ilk kez böyle bir yolculuğa çıkmıştı. Bir hafta sonra geri döndüklerinde, Buharalı kadının yüzü daha bir kararmış, iyice zayıflamıştı. Yanında yün ipinden seyrek dokunmuş kocaman bir çuval vardı.

Yanında getirdiği hafif çuval kuru otla doluydu. Buhara önce otları ayıkladı, sonra ince ince doğrayıp küçük torbalara koydu, torbaları da beyaz kâğıtlara sardı. Torbalardan otları çimdik çimdik alarak kaynatıp suyunu içiyor, biri bitince ötekini çıkarıyordu. Otun suyunun kokusundan hoşlanmayan Paşa, "Bizim Buhara büyücülük yapıyor" diye homurdanıyordu kendi kendine.

Buhara uzun süre buna sesini çıkarmadı, fakat bir gün mutfakta çömelip sırtını duvara yaslayarak:

– Bak Paşa, ben ölümcül hastayım, dedi. Ama hemen ölmemem gerektiğini sen de biliyorsun. Ben ölürsem Miloçka'ya kim bakar? Bu ot beni altı yıl daha yaşatır, sonra ölsem de gam yemem. Bizim

oralarda ermiş bir adam var, otu bana o verdi. Ben cadı değilim.

Buhara'dan böyle açıklamalar beklemeyen Paşa epeyce şaşırdı, sonra ağzında geveleyerek:

– O ottan bana da versene! dedi.

– Sen sağlıklı bir kadınsın, benden daha uzun yaşayacaksın.

Böylece Buhara kokulu ot suyunu içmeyi sürdürdü. Bedeni gittikçe zayıf düşüyordu. Zaten yediği neydi ki? Sade pilavla birlikte memleketinden getirdiği, kayış gibi sert, kurumaktan rengi kaçmış zerdali kurusu, hepsi bu kadar.

Buhara'nın el attığı ikinci bir iş de, kızını özürlü çocukların okuduğu bir okula vermek oldu. Ayrıca hastanedeki görevini bırakıp kızının yazıldığı okulun çocuk bakım bölümüne girdi. Oradaki eğitimci uzmanlarla birlikte, kendini Miloçka'ya yaşama hünerlerini öğretmeye adadı. Bunlar, ayakkabının bağlarını bağlamak, dikiş iğnesi kullanmak, patates soymak gibi günlük yaşamda işe yarayacak becerilerdi.

Miloçkacık tıslayarak çabalayıp didindi, ikinci yılın sonunda okuldaki en iyilerin arasına girdi. Doğrusu şu ki, henüz harflerle, rakamlarla baş edemiyordu. Rakamlardan 5'i tanıdığı için pek sevindi, "M" harfini de ötekiler arasından ayırt etmeye başladı. Bir gün annesiyle birlikte okuldan dönerlerken, metro istasyonunun girişindeki kocaman, kırmızı M'yi görünce sevincinden deliye döndü.

– Me, metro, Mila,[19] me, metro! diyordu gülerek.

Çeşitli türdeki geri zekâlı çocukların eğitildiği bu okulda küçükler son derece usluydu.

Okulun yöneticisi Goldin bazen:

19 Miloçka. Bu sözleri kendisine söylendiği gibi söylüyor. (ç.n.)

– Down'lı yavrularımız gibisi yoktur. Keşke bütün çocuklar böyle olsa! Bir kusurları var, o da her şeyi geç öğrenirler, diye şaka yapardı.

Buhara, okuldaki özürlü çocuklardan Karen'i, Katya'yı, Veroçka'yı inceleyip onlarla Miloçka'yı karşılaştırdı ve kendi kızını daha iyi buldu. Bu çocukların ortak bir özelliği vardı; hepsi de kısa boylu, kısa tombul parmaklıydılar. Şişik şişik gözleri Moğollarınki gibi daracıktı. Miloçka bu bakımdan da annesinin gözüne daha güzel gözüktü. Belki gerçekte de böyleydi.

On yedi yaşına girince daha da olgunlaştı, gövdesinin önünde memeleri çıktı. Bundan dolayı utanan kızcağız bir yandan da gelişmesinden gurur duyuyor gibiydi:

– Mila büyük, Mila teyze...

Bir gün de annesinden kendine uzun topuklu ayakkabı almasını istedi. Buhara çok dolaştı, ancak kızının ayakları çocuklarınki gibi küçük olduğundan, o boyda ayakkabı bulamadı. Sonunda bir yerlerden Gürcistan'da yapılmış, mantar topuklu, parlak derili bir iskarpin geçti eline. Miloçka öylesine sevindi ki, iskarpinini günlerce mendille silip, annesinin ellerini, yanaklarını öptü. Bunları yaparken tıpkı sahibinin şurasını burasını yalayan eniklere benziyordu.

Kızcağızın uzun topuklu iskarpine alışması kolay olmadı, okula gidip gelirken ikide bir tökezliyordu. Sonunda topuklu ayakkabıyla yürümeyi öğrenince, Buhara onu psikonöroloji dispanserinde bulunan işliğe götürdü. Burada işbaşı eğitimiyle kâğıttan zarflar kesilip yapıştırılıyor, bir yerlerden resimler çıkarılıp bunlarla tablolar oluşturuyordu. Böylece zekâca geri çocuklardan topluma yararlı insan yetiştirilmesine çalışılıyordu.

Buhara bu sefer okuldaki görevinden ayrılıp dispanserdeki işliğe

girdi. Her ne kadar kayıt bölümünde çalışıyorsa da, kızının yakınında bulunup onun zorlandığı durumlarda yardımına koşmak başlıca isteğiydi.

Buhara'nın buradaki görevi, dispansere getirilen özürlülerin kartlarını yazıp, kayıtlarını özenle tutmak, doktorlar istediğinde kartları muayene odalarına yetiştirmekti. Bu da kolay bir iş değildi. Kadıncağızın çabası, ölmeden önce son önemli tablosunu bitirmek için çırpınan bir ressamın çalışmasına benzetilebilirdi.

Dispanserde işler bütün kurumlardaki gibi anlamsızca, baştan savma yapılıyordu. İşbaşı eğitimi verilen atölyeyi saymazsak, dispanserin başlıca işlevi, özürlü okullarında yetiştirilen çocukları burada her yıl sağlık denetiminden geçirmekti. Konu açılmışken şunu da belirtelim: bölge hastanesi sayılan bitişikteki sağlık kurumunda da, kötürüm hastalar sağlık denetiminden geçirilmekteydi. Bu olmadan sakatlara emekli aylığı bağlanmazdı. Emekli aylığı da bir şeye benzese bari, kimi sakatlar için 40 rubleyi[20] bile bulmuyordu.

Aylık bağlanması için bitişik sağlık kurumuna başvuran hastalar da Buhara'nın görev alanına girmekteydi. Titiz çalışmaları sonunda Buhara küçük bir arşiv, daha doğrusu iyi bir kartoteks dolabı oluşturmuştu. Her hastanın sakatlık derecesi burada belirtiliyor, toplumsal durumu en ince ayrıntılarına değin tek tek not ediliyordu...

"Kimi zaman av, kendi ayağıyla gelir" diye bir atasözü vardır, Buhara'nın başına da böyle bir olay geldi.

Konaktan bozma dispanserin giriş merdivenlerinde, Buhara bir gün yaşlı bir adamla karşılaştı. Dazlak kafalı, ufak tefek ihtiyarın bacaklarında çizgili, kısa bir pantolon vardı; gözleri Charlie Chaplin'in

20 O dönemde 40 Amerikan doları kadar. (ç.n.)

gözleri gibi velfecir okuyordu. Adam sağa sola pembe gülücükler dağıtan, koca kafalı, tombul bir delikanlının elinden tutarken, Buhara'ya Doktor Raktin'in şimdi nerede görev yaptığım sordu. Eskiden, onların bağlı olduğu bu dispanserde çalışırmış.

Buhara, Doktor Raktin'in dispanserden ayrıldığını, onun yerine hastalara Doktor Vedeneyeva'nın baktığını söyledi. Ancak Vedeneyeva, o gün hasta kabul etmiyordu.

Yaşlı adam başına büyük bir felaket gelmişçesine sızlanmaya başladı:

– Vah vah! Şimdi biz ne yapacağız?

Adam böyle sızlanırken Buhara onun yanındaki kel kafalı, bön bakışlı, tombul delikanlıyı çaktırmadan incelemeye koyuldu. Sırtında yeni yıkanmış, ama ütülenmemiş damalı bir gömlek vardı; savaş sonrasında moda olan geniş paçalı, saten bir pantolon giyiyordu. Yaşı otuzlarda göstermekle birlikte, Buhara, Down'lı hastaların normal insanlardan farklı yaşayıp kocadıklarını bildiği için tam yaşını kestiremedi. Böyleleri çocukluklarında daha küçük gözükürler, ama sonra hızla yaşlanırlardı.

Buhara saygılı bir tavırla:

– Soyadınız nedir? diye sordu.

– Berman... Grigori Naumoviç Berman.

Yaşlı adam yamında duran kişiyi gösterip böyle söylerken, beriki başını sallayarak gülümsüyordu.

Anlaşıldığına göre dispansere bir belge almaya gelmişlerdi. Oturdukları apartman yıkılıp onlara yeni bir daire verileceğinden, verilecek dairenin daha geniş olması için adamcağız oğlunun hastalık durumundan yararlanmak istiyordu.

Buhara durumu hemen kavradı. Yaşlı adama, oğlu Grigori için is-

tediği belgenin verilip verilmeyeceğini öğrendikten sonra bildireceğini söyledi.

Baba-oğul dispanserden ayrıldılar. Onlar uzaklaşırken Buhara arkalarından uzun uzun baktı. Bir başkasma gülünç gelebilecek görüntü, ona hiç de gülünç gelmedi.

Odasına dönünce tombul Grigori'nin kabarık dosyasını inceledi. Delikanlının sakat kalmasında doğuştan hidrosefal oluşunun, küçükken geçirdiği menenjit hastalığının ve bir gün kırlarda gezerken yıldırım çarpmasının rolü vardı. Sanki Ulu Tanrı, bu kulunun kesinlikle sakat kalması için, bütün belaları onun üzerine göndermiş gibiydi.

Hastayı tedavi eden doktorların karınca duası gibi okunaksız yazılarından, Buhara delikanlının zekâca geri, durgun yaratılışta, hastalık nöbetleri geçirmeyen biri olduğunu çıkartabildi.

Ertesi gün doğruca Staro-Pimenovski Sokağı'nın yolunu tuttu. Burada, masallardaki cadıların oturduğu türden, küçük, derme çatma, ahşap bir evde üç aile birlikte kalmaktaydı; bunlardan biri de yaşlı Berman ile oğluydu.

Küçük bir odaya gerili ipte henüz kurumamış çamaşırlar asılıydı. Yaşlı baba kitap okuyordu. Deri kaplı kitaplar masanın üstünde bir yığın oluşturmuştu. Buhara deri kaplı kitapları ta çocukluğundan beri tanıdığından, tozlu kokularını özlemle içine çekti.

Sakat delikanlı ise bir köşeye oturmuştu, kucağında bir kedi mırıl mırıl uyuyordu. Odadan ayrıca, dibi tutmuş çorba ile oturak kokusu yayılmaktaydı.

Yaşlı Berman bir gün önce tanıştığı hemşireyi hemen tanıdı, ancak ondan böyle yakın bir ilgi beklemediğinden epeyce şaşırdı.

Oğluna dönerek:

– Grişa, hadi git de çaydanlığı ocağa koy, dedi.

Grişa oturduğu yerden kalktı, çaydanlığın sapını bir bezle tutarak odadan çıktı.

Buhara hemen konuya girdi:

– Naum Abramoviç, sizinle özel bir durumu görüşmeye geldim. Oğlunuz yokken hemen açıklamak istiyorum. Benim de bir kızım var, tıpkı oğlunuz gibi özürlü. Çok iyidir, kimseye zararı dokunmaz, kendi halinde yaşayıp gidiyor.

Berman söylenenlerden irkilmişti. Büyük bir olasılıkla, üzüntüsünü dile getirmek için ağzını açmıştı ki, Buhara onu durdurdu.

– Özür dilerim, önce sözümü bitireyim... Ben de hastayım. Ölmeme uzun bir süre kalmadı. Kızımı oğlunuzla evlendirmek istiyorum.

Yaşlı adam iyice şaşırmıştı. O şaşkınlıkla kucağında tuttuğu ağır kitap pat diye yere düştü, onu kaldırmak için masanın altına girerken şu sözler ağzından döküldü:

– Sevgili hanımefendi, siz neler söylüyorsunuz? Aklınızdan nasıl böyle düşünceler geçtiğini anlamıyorum. Benim oğluma kim varır ki? Varsa bile ondan koca mı olur? Onunla evlenecek kız böyle birinden ne zevk alır? Benim ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?

Buhara yaşlı adamın kekeleyerek ağzından dökülen bu sözleri sesini çıkarmadan dinledi. O sırada içeriye Grigori girdi, kediyi gene kucağına alarak hayvanın kulağının arkasını kaşımaya başladı. Buhara delikanlıyı delici gözlerle süzdükten sonra:

– Grişa, bir gün babanızla birlikte bize gelmenizi istiyorum, dedi. Sizlerin kızım Mila'yla tanışmanız çok iyi olacak.

Bundan sonra Naum Abramoviç'e dönerek konuşmasını İbranîce olarak sürdürdü:

– Tanışsınlar, bundan ne zarar gelir?

Pazar günleri Buhara hemen kalkmaz, yorgunluğunu gidermek

için yatağında uzun süre yatardı. Son dönemde zayıflamasıyla birlikte derisi de kuruyup kararmaya başlamıştı. Yüzü tıpkı yaşlı kadınların yüzü gibi kırışmış; omuzları çöktüğü, sırtı kamburlaştığı için bedeni eski güzelliğini yitirmişti. Daha kırkını bile bulmadığı halde kadıncağızda genç kalan tek şey vardı; o da simsiyah, gür saçlarıydı. Ancak saçlarının ağırlığına dayanamadığı için kendi eliyle keserek kısaltmış bulunuyordu.

Miloçka o sabah annesine bir fincan kaynatılmış ot suyu ile suda yumuşatılmış beş-on zerdali getirdi. Sonra tombul dizlerini kucaklayarak annesinin başucuna, alçak bir sedirin üstüne oturdu. Buhara kızının iyice seyrekleşen sarı saçlarını okşayarak:

– Teşekkür ederim, güzel kızım, dedi. Şimdi sana önemli, çok önemli bir şey söylemek istiyorum. Beni iyi dinle, e mi?

Miloçka başını kaldırdı.

– Seni evlendirmeyi düşünüyorum.

– Beni mi? Ben koca istemem, sen kendin evlen. Bu daha iyi.

Buhara güldü.

– Benim bir zamanlar kocam vardı, çok eskiden, senin baban... Şimdi senin de evlenme zamanın geldi. Bak, kocaman kız oldun.

– Hayır, evlenmek istemiyorum. Yanımda sen ol. Koca değil. Yanımda seni görmek istiyorum.

Buhara kızından böyle bir diklenme beklemiyordu.

– Sana daha önce de söylemiştim, seni yalnız bırakıp gideceğim bu dünyadan.

– Gitme anne, gitme, beni yalnız bırakma! Ben gideyim...

Miloçka ağlamaya başladı. Annesi daha önce de, birçok kez bir gün ayrılacaklarını söylediği halde ona inanmamıştı. Ayrıca, söylenenleri hemen unutuyordu.

– Uzun zamandır birlikte yaşıyoruz, seni hiç yalnız bırakmadım, kızım. Ama bir gün ayrılacağız nasıl olsa. Bir kocan olursa tek başına kalmazsın. Sonra Paşa da bulunur yanınızda. Evlenmek güzel bir şey. Sana iyi bir koca buluruz.

– Ben kötü müyüm, anne?

Buhara kızının iri kafasını sıvazladı.

– Sen de iyisin, yavrucuğum.

– Yarın hemen gitme.

– Hemen gitmem, korkma.

Buhara gözlerini kapatarak düşüncelere daldı. Çoktan kararını vermişti, öldüğünü Miloçka'nın görmemesi için Fergana'ya, ağabeyinin yanına gidecekti. Zamanla unuturdu nasıl olsa. Kızcağızın belleği öylesine zayıftı ki, gördüğü insanları, yaşadığı olayları çok geçmeden unutuyordu.

Her şey Buhara'nın tasarladığı gibi gerçekleşti. Berman, otların uçuşan tüyleri gibi hafif, ufak tefek yaşlı kız kardeşi ve oğluyla birlikte onlarla tanışmaya geldi. Homurdana homurdana da olsa, Paşa evlerini derleyip toparlamıştı. Buhara konuklara çarşıdan satın aldığı pastalardan ikram etti. Uzun süredir ne mutfağa girebiliyor, ne de fırına yaklaşabiliyordu. Sıcaktan, yemek kokusundan hemen midesi kalkıyordu.

Çay içerek epey konuştular. Yaşlı kadın öyle geveze çıktı ki, sorduğu yerli yersiz sorulara yanıt verilmese de olurdu. Baba Berman çay içtikleri sürece düşüncelere daldı, ağzını açıp tek söz söylemedi. Grigori ise durmadan gülümsüyor, babasına "Pastadan daha alabilir miyim?" diye soruyor, aldığı parçayı iştahla yedikten sonra elini ya mendiline ya peçeteye ya da masa örtüsüne siliyordu.

Buhara zavallı delikanlıda kızının aşırı titizlikteki hareketlerini

aynen gözledi. O da sofraya oturunca yere bir şey düşürmekten, bir şeyi kirletmekten korkar; bunları yapmamak için Grigori gibi büyük bir çaba harcardı.

Miloçka bir ara iskemlesinden aşağıya kayarak indi. Boyu çocuklarınki gibi kısaydı, ama gelişkin bir kadının iri göğüsleri vardı. Grigori'ye yaklaşarak:

– Benimle gelin, size göstereceklerim var, dedi.

Down'lı delikanlı tabağındaki pastayı bitirmeden kalktı, kızın arkasından tıpış tıpış yürüyerek küçük odaya girdi.

Yaşlı kadın damdan düşercesine, sanki kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi:

– Bayan belki de haklı. Baksana, evleri ne kadar geniş, güzel. Generallere verilen dairelerden, dedi.

Odasına girince Miloçka, Grigori'nin önüne çok sayıdaki albümlerini serdi. Delikanlı o sırada, pastadan kalmış bir fındığı ağzının içinde geveleyip duruyordu. Miloçka'nın gösterdiği albümlere bakarken sordu:

– Bil bakalım, ağzımda ne var?

Miloçka biraz düşündü.

– Dişlerin var.

Grigori:

– Bilemedin, fındık var, diyerek güldü, sonra fındığı çıkarıp Miloçka'nın eline koydu.

Miloçka reşitlik yaşına girer girmez, Grigori ile ikisinin nikâhı kıyıldı. Bunun üzerine güvey, yaşlı doktordan kalma eve taşındı. Bir ay sonra da Buhara memleketine yolcu oldu.

Annesinin giysileriyle karşılaşan Miloçka ilk zamanlar:

– Annemin bluzu, annemin eteği, diyerek annesini anımsıyordu.

Ancak Paşa hepsini ortadan kaldırınca, annesi bir daha hatırına gelmedi, sonra onu tümüyle unuttu.

Sabahları Miloçka dispanserin işliğine gidiyordu. Oradaki çalışmayı çok beğenmesinin yanında, işini herkesten iyi yapması başkalarının da hoşuna gidiyordu. Onu evden ayrılırken uğurlayan, çalışmaktan dönüşünde de tramvay durağında karşılayan hep kocası Grigori'ydi. Kısa boylu, uzun topuklu Miloçka annesinin kızlık pembe entarisini giymiş, koca kafalı Grigori ise başında ince tüylü dazlağı, ikisi birden devletin verdiği bedava gözlüğü takmış olarak el ele yürürlerken, onlara dönüp bakmayacak tek insan çıkacağını sanmıyorum. Çocuklara gelince, bu gülünç çiftin arkasından en ağır küfürleri savursalar da bunun pek önemi yoktu. Çünkü ikisi de birbiriyle öylesine dopdoluydular ki, dışarıdan biri hoşa gitmeyecek bir laf söylemiş, onlara vız gelirdi.

Evden çıkıp tramvay durağına vardıklarında, Miloçka aracın yüksek basamağına tırmanmakta güçlük çekerdi. Bunun üzerine Grigori karısını arkasından biraz iter, sonra tramvay dönemeçten sapıncaya değin el sallamayı sürdürürdü. Miloçka da aynı biçimde el sallardı kocasına. Onun durakta, kendisine durmadan tombul elini sallayarak beklediğini daha iyi görmek için, gülücükler saçan yüzünü pencerenin camına yapıştırır, ayaklarının ucunda yükselmeye çalışırdı.

Bu, güzel bir evlilikti. Ancak kendilerinin bile bilmediği bir giz gizliydi içinde. Sağlıklı, normal insanların bu evliliği gerçek bir evlilik saymadıklarından ikisinin de haberi yoktu.

Park sırasında oturan Paşa yanındaki kocakarılara şöyle derdi:

– Sanki böyle şeylere sizin aklınız pek eriyor. Buharalı kadın hepimizden daha akıllı çıktı. Her şeyi, her şeyi önceden nasıl da hesap-

lamış! Hem Miloçka'yı iyi bir kocaya verdi, hem de ülkesine varır varmaz haftasına kalmadan öldü. Kendisi böyle istiyordu. Siz daha ne söylüyorsunuz?

Kimseye söyleyecek tek söz kalmamıştı aslında, her şey tasarlandığı gibi tıkır tıkır yürüyordu.

Bitmek bilmez bir yaşam

Yaşlı anası ile babasını yitirmesinin üzerinden üç yıl kadar geçmişti. İkisi de ardı ardına, herhangi bir hastalık geçirip acı çekmeden, inanılmayacak derecede kolay öldüler. Sanki yaşlılıkları fazla uzamış, bu dünyanın işlerinden yorgun düşmüşler gibi...

Natalya Andreyevna'nın kendisi de genç sayılmazdı, 50'sine merdiven dayanmıştı. Evlilik durumuna gelince, o konuda pek şanslı sayılmazdı. Gerçi kız kurusu olmaya yaklaştığı bir çağda Sergey Afanasyeviç adında biriyle evlenmişti, ancak evliliği topu topu birkaç yıl sürdü. Sonra nasıl olduğunun farkına varmaksızın kocası onu sessizce bırakıp gitti.

Bu olay Natalya Andreyevna'yı pek sarstı denemez, zaten evlilik onun yaşamında fazla bir değişiklik yapmış değildi. Kocası gittikten sonra gene, "Anneciğim, gece nasıl uyudun? Babacığım, keyfin yerinde mi?" diye sorduğu eski kızlık günlerine döndü.

Anne ve babasına aşırı bağlılığı, önceleri Sergey'i yalnızca şaşırtmıştı, sonraları karısına gitgide kızmaya başladı. Çocuklarının olmayışı ve aralarındaki bu sinir savaşı, onun Natalya Andreyevna'yı bırakıp gitmesinin belli başlı nedenleriydi. Aradan 6 yıl geçince yeniden

ortaya çıktı, eskiden oturduğu eve gelerek karısına ondan boşanmak istediğini söyledi. Anlaşılan, yaşamını düzene sokmak için karşısına başka fırsatlar çıkmıştı. Natalya mızıkçılık etmedi, adama özgürlüğünü hemen verdi.

Sergey Afanasyeviç bu amaçla eve döndüğünde, karısının aynı alışkanlıklarını sürdürmesi onu eskisi gibi biraz şaşırttıysa da, kaynanası ile kaynatasının daha bir yaşlanmış olması ve Natalya'nın onlara bağlılığı bu sefer hoşuna gitti. Hatta Natalya gözüne daha da güzelleşmiş gibi gözüktü. Onlarla birlikte oturduğu günlerde ona yapmacık gelen, o yüzden sinirlerine dokunan şakalar bile değişik göründü.

İşte bu şakalara bir örnek...

Kaynanası Klavdiya İgnatyevna gülümseyerek kendisine şöyle takılırdı:

– Ah, Sergey Afanasyeviç, son günlerde biraz topladınız, öyle değil mi ? Bana kalırsa size çok yakışıyor. Bizim Andriyuşa da kilo aldı, ama şişmanlık ona hiç gitmedi.

Kocası tombul kollarını iki yana açarak başını sallardı.

– Sen hep böylesin, Klavdiyuşa ! Bir türlü kendimi sana beğendiremedim, eskiden zayıftım da ne oldu sanki ?

Klavdiya İgnatyevna gülmeye başlardı.

– Zayıfmış !.. Zayıflığını ne zaman gördük ki ? Böyle bir şey hiçbir zaman olmadı !

Natalya dayanamayıp araya girerdi:

– Zayıftı, zayıftı, anneciğim, ben bile anımsıyorum.

Eski şakaları gözünün önüne getiren Sergey Afanasyeviç, ister istemez şimdiki düzensiz, gürültülü patırtılı yaşantısı ile o günlerin içten, dingin dünyasını karşılaştırdı. Şimdiki ailesinde çaçaron karısıyla hiç huzuru yoktu.

Şişmanlık konusuna gelince, kocasına sürekli takıldığı halde asıl şişmanlayan, Klavdiya İgnatyevna'nın kendisiydi. Ama tombulluk yakışmıştı yaşlı kadına. Sergey Afanasyeviç'in içine dokunan başka bir durum da Natalya'nın 6 yıl önce giydiği ünlü kahverengi bluzu hiç değişmemiş olarak, eski güzelliğiyle giyiyor olmasıydı. Oysa bu konuda epey yanılıyordu, çünkü Natalya bluzu söküp yeniden örmüştü. Doğallıkla biraz da yün katmıştı. Eğer Sergey bunu bilse, gene de hoşuna giderdi.

Sergey, boşanmaları için eski karısından imzalı onay yazısı[21] aldıktan sonra, onlarla birlikte biraz daha oturdu. Verdikleri çayın yanında çilek reçeli, evde pişirilmiş kurabiyelerden yedi. Evden ayrıldığı zaman yüreğinde hafif bir pişmanlık duygusu vardı. Bununla birlikte pişmanlığı troleybüs durağına varıncaya değin dağılıp gitti. Daha sonraları kafasından geçen düşünceler onu herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde eski günlere götürürken, bu aile birkaç kez gözünün önünde canlandı.

Natalya'ya gelince, annesi ile babası yaşadıkları sürece kocasız kalmak ona dokunmadı, yalnızlıktan hiç yakınmadı. Çünkü onlara duyduğu yakınlık, bir kadının annelik sevgisinin, kocasına bağlılığının ve bütün başka sevgilerin yerine geçmişti. Nasıl geçmesin ki? Babasının dazlağında biten tüyleri içi titreyerek okşuyor, annesinin sert ayak tırnaklarını iğrenmeden kesiyor, bu arada kadıncağızın eski inceliğini yitirmiş, tombul baldırlarını görünce gözleri buğulanıyordu. Yüzlerindeki kırışıklıklar, yanaklarını kaplayan pembemsi mor damarcıklar, yaşlı insanlardan yayılan o koku, yüreğini burkan duygular uyandırıyordu.

21 Bu yazıyla mahkemede kendisi boşanabiliyor. (ç.n.)

Annesini de, babasını da yitirip tümüyle yalnız kalınca, yıllar boyu süren, annesiyle babasını bir gün kaybedeceği korkusuyla karışık o yürek titretici sevgi de boşta kaldı. Başkalarını sevmeyi öğrenmemişti; içten bağlandığı, yakın bir arkadaşı yoktu; kendi kaygıları kendilerine yeten yaşıtları, onun annesine, babasma çocukça düşkünlüğünü anlayamıyorlardı. Anlamak şöyle dursun, Natalya evdeki yaşlıların baş dönmelerinden, mide yangılarından, nikris ağrılarından söz edince, neredeyse gücenmeye başlıyorlardı. Çünkü Natalya'nın kaygıları, kendi çocuklarının hastalığa yakalanmaları, suçiçeği çıkarmaları, düzgün yazı yazamamaları yanında uyduruk, abartılı geliyordu. Hayır, Natalya'nın yaşıtları arasında tek candan dostu olmadı; ne anne babasının sağlığında, ne de onlar öldükten sonra.

Bununla birlikte meslektaşları ona karşı hep iyi davrandılar. Çünkü sorun çıkarmayan bir kadındı, kendi işini başkasına yüklemezdi, öğle paydosunda yemekhaneye inmeyenlere çay demler, bir arkadaşı sıkışıp ondan 5 ruble borç isterse seve seve verirdi.

Dairedeki görevi ağır sayılmazdı dev bir makinede aynı kayışın hareket ettirdiği çarklar gibi, arkadaşlarıyla uyum içinde çalışmaktaydı. Ülkede birçok malzemenin sıkıntısı çekildiği bir gerçekti. O bakımdan bakanlığa gelen taşradaki fabrikaların yetkilileri, eksiklerini tamamlamak, bir şeyler bulup buluşturmak, gerekirse çekişe çekişe almak zorundaydılar. Natalya Andreyevna bütün kuruluşlara malzemeyi hakça, eşit olarak dağıtırdı. Gene de başkente koşanlar, öbür bakanlık yetkilileri karşısında yaptıkları gibi, onun önünde de ezilip büzülerek daha fazlasını koparmaya çalışırlardı. Başkentteki bağlantılar öylesine karmaşıktı ki, istediğini alamazsan tüm üretim dururdu. Bakanlık dairelerine girenler yüzlerinde gülücüklerle masadan masaya koşarlar; bir anlamda rüşvet olan, bölgelerinden getir-

dikleri küçük armağanlarla, anı eşyalarıyla görevlilerin gönlünü kazanmaya çalışırlardı. Natalya Andreyevna ülkenin ta bilmem hangi köşesinden gelmiş bu insanlara acır, onlardan yardımını esirgemezdi; o bakımdan Rusya Federasyonu'nun dört bir köşesinden birçok dost edinmişti. Güler yüzlü oluşu, her işi telaşa kapılmadan zamanında yapması, koşuşturmaktan yorulan dışarlıklara huzur verir, ona aynı dairede çalışan arkadaşlarından daha iyi davranırlardı.

Kendi görevi yanında, Natalya Andreyevna'nın toplumsal ilişkiler konusunda bir yükü daha vardı. Dairesinde çalışanlardan belirli bir para toplayarak doğum günü gelenlere armağan alır, Kremlin Sarayı'nda süslenen Noel ağacını görmek için bilet bulup herkese dağıtırdı. Bereket versin, ortak eğlence düzenlemek gibi büyük işler onun görevi değildi, bunlara başkaları bakardı. İşte öykümüze konu olan olaylar böyle başladı.

Bir sabah Natalya Andreyevna'yı sendikadan çağırarak, dairelerinin eski çalışanlarından Vladimir Stepanoviç Maslennikov'un öldüğünü bildirdiler. Adamcağız çoktan emekli olmuş, o günden beri kimse onun hakkında bir şey işitmemişti.

Şendikada;

– Vladimir Stepanoviç eski çalışanlarımızdandır, sizlerden de biraz katkı bekliyoruz. Biz sendika olarak 20 ruble ayırdık. Arkadaşlarımızdan da bir şeyler toplarsanız, bir çelenkle cenaze törenine gidilir. Belki de siz gidersiniz, dediler.

Koca dairede adamı tanıyan neredeyse tek kişinin Natalya Andreyevna olması dolayısıyla, aslında bu işi ona yıkmak istiyorlardı.

Maslennikov, Çarlık Dönemi'nden kalma giyim kuşamı, kolalı mendiliyle, o günlerin zevkini taşıyan, nezleden bir türlü yakasını kurtaramayan bir memurdu.

Dairede çalışanlar istemeye istemeye her biri yirmişer kapik verdiler. Ancak bu kadarı çelenk almaya yetmedi. Neyse ki, sendikadan biri telefon ederek, neşeli bir sesle, yönetim fonundan biraz daha para ayırdıklarını, çelenk satın almak üzere gerekli yazıyı yazdırmak için birini görevlendirdiklerini bildirdi.

Ertesi sabah elinde çelengin ödendi alındısıyla cenaze işleri bürosuna giden Natalya, oradan kâğıt ambalaja sarılı kocaman bir şey yüklendi. Öteki çelenkler duvara dayalı olarak açık duruyordu, ama onun aldığı, kâğıtlara sarılmıştı. İşin içinde bir bit yeniği olduğu sonradan anlaşıldı.

Ambalajlı da olsa kocaman çelenkle birlikte, uzaktaki 52 numaralı hastanenin morgunun yolunu tuttu. Hastaneye vardığında ölenin akrabalarından oluşan bir kalabalığın, morgun önünde toplandığını gördü. Natalya cenaze töreninde yalnız kendisinin bulunacağını sanıyordu, oysa rahmetlinin her kılıkta, görünüşleri düzgün bir yığın akrabası gelmişti. Toplananlar arasında ona en yakın gözüken kişi, son yıllarını birlikte yaşadığı kız kardeşiydi. Yaşı hayli ilerlemiş bulunan kadın havaya uygun olarak kurşun rengi bir pardösü giymiş, başına da, biraz tuhaf kaçmakla birlikte, yas giysisi yerine geçsin diye üstünden koyu bir eşarpla bağladığı bir şapka geçirmişti. Yüzü bol pudralıydı; şaşkın bir görünüşü, bir şeylerin eksikliğini duyar gibi bir duruşu vardı. Adamın genç akrabaları -sayısı az olan kız erkek karışık yeğenleri- her biri ellerinde yıldız çiçeklerinden güzel buketlerle gelmişlerdi. Gençler kendi aralarında konuşuyorlar, çoktandır görüşmediklerinden olacak, birbirlerinin hatırını soruyorlardı.

Natalya Andreyevna bir iş toplantısına katılmış gibi şakalaşan insanların yüzlerine baktı, kendi annesi ile babasının ölüm törenle-

rini anımsadı. Kimsenin gözyaşı dökmediği Vladimir Stepanoviç'e acıdı.

– Zamanı gelince bana da kimse gözyaşı dökmeyecek, diye geçirdi içinden hüzünlenerek.

Getirdiği çelengin ambalajını açmaya başladı. Bildiğimiz bir çelenkti bu. Beyaz bir şerit geçirilmişti üzerine. Tıpkı yüzü sivilceli, giysisinin yenlerinden, paçalarından kolları ile bacakları dışarı fırlamış yeniyetme bir delikanlının elinde tuttuğu, üzerinde "Volodya Amca, huzurlu uyu" diye yazan çelengin şeridi gibi...

Natalya kendi çelenginin orta yerinden kayan ipek şeridi düzeltmek için eğildiğinde, üzerindeki yazıyı okudu ve apışıp kaldı. "Vla imir Spepanoviç Maslen ikov'a çalışma arkadaşlarından saygılarla..." diye yazıyordu. Adamcağızın adı ile soyadından birer harf eksikti; baba adında ise, bir harf değişik yazılmıştı. Kısa bir çelenk yazısında bile birkaç yanlış bulunması, canını sıkmaktan çok güldürüyordu insanı. Bu kadarı da olmazdı ! Natalya şeridin kimi yerlerini kıvırarak eksik, yanlış yerlerin gözükmemesine çalıştıysa da boşunaydı. O bu işle uğraşadursun, mavi gömlekli iki kişi tekerleri üstünde kayan bir masayı iterek ortaya getirdiler. Masanın üzerinde Vladimir Stepanoviç'in tabutu vardı. Eskiden kafasındaki dazlağm yanık sarı rengi, şimdi bütün yüzüyle saçlarına dağılmıştı. Adamcağız demek ki saçlarını gizli gizli boyuyordu.

Tabutun üstüne güz çiçeklerinin en güzellerini koymuşlardı. Natalya da tabutun ayakucuna, saygıyla eğilerek kendi talihsiz çelengini dayadı. Ölenin kardeşi yaşlı kadın, cebinden bir mendil çıkarıp burnunu sildi. Natalya da kendi yanaklarından gözyaşlarının süzüldüğünü hissetti. Akıttığı gözyaşları aslında Vladimir Stepanoviç için değildi, yerlerini hiçbir şeyin dolduramadığı annesi ile babasına ağ-

lıyordu. Tabut masadan kaldırılınca, herkes otobüse doğru yürüdü. Bu arada birkaç işini bilen akraba bir yolunu bulup sıvıştı, geride kalanlar otobüse bindiler.

Anlaşıldığına göre Vladimir Stepanoviç'in ailesi hesabını bilmeyen bir aileydi. Gelenlerin hepsi bir otobüsü bile dolduramayacakken, iki otobüs tutmuşlardı. Otobüsün birini geri gönderdiler.

Natalya otobüse binmeyip eve gitmek istediyse de, ölü yakma fırınına gidecek az insan kaldığını, ölenin kız kardeşinin buna çok üzüldüğünü görerek otobüse binmeye karar verdi. Mitino semtindeki yeni krematoryuma doğru yola çıktılar.

Orada da her şey gelişigüzel, baştan savma, hiç dikkat edilmeden yapıldı. Anlaşılan, bahtı kara adamın her yerde başma böyle şeyler gelecekti. Ölenin arkasından dua okunması gerekirken, bir kadm öne çıkarak Nikolay Vasilyeviç adında birinin uğurlanma töreni için yazılmış bir yazıyı okudu. Ancak kimseden ses çıkmadı.

Ölenin yeğenlerinden birisi olması gereken, uzun boylu, kır saçlı bir kadın miyop gözlerini kısarak birilerine yüklüce paralar dağıttı. Sonra da otobüsün sürücüsünün cebine telaşlı telaşlı 50 ruble sokuşturdu. Sürücüden, törene katılanları anma yemeğinin yeneceği eve götürmesini istedi.

Bu arada Natalya Andreyevna'ya yaklaşarak onlarla birlikte eve gelmesini rica etti:

– Volodya[22] size büyük saygı duyardı, Natalya Andreyevna.

Natalya Andreyevna ne kadar şaşırsa yeriydi. Çünkü adını, baba adını yeğeninin bilmesi şöyle dursun, toprağı bol olası Maslennikov'un kendisi de bilmezdi.

22 Vladimir, Vladimir Setepanoviç. (ç.n.)

Hep birlikte otobüse bindiler.

Koltuklarda birbirlerine az çok benzeyen birkaç yaşlı kadın, iri kemikli yaşlı bir adam, Natalya'yla aynı boyda gençler oturuyorlardı. Hepsi de uzun suratlı, uzun burunluydular; rahmetli Maslennikov gibi sıkıntılı bir soyluluk vardı yüzlerinde.

Otobüs Moskova'yı baştan başa geçerek dış mahallelere yöneldi. Son 20 yıldır eviyle işi arasında mekik dokuyan, arada bir Solyanka semtindeki teyzesini görmeye giden Natalya için, bu yolculuk bitmeyecekmiş gibi gözüktü. Otobüs Timiryazev Akademisi'nin yanındaki bendi geçti. Natalya buraları hayal meyal anımsıyordu. Birtakım boş yerlerden, demiryolu geçitlerinden sonra çok katlı apartmanların yan yana dizildiği, yoğun bir yerleşim alanında buldular kendilerini. Kırk dakika sonra karşılarına yeni bir uydu kent daha çıktı. İnsan tuhaf mimarîleri, yuvarlak çatıları olan bu apartmanlar arasında kendini başka bir gezegendeymiş gibi hissediyordu.

İki odalık küçük bir dairede, uzun burunlu iki kadın oraya buraya koşturup duruyordu. Komşulardan toplanan, kanatları açılır kapanır mutfak masaları yan yana dizilerek uzun bir sofra oluşturulmuştu. Geniş porselen tabaklarda, evde pişirilmiş çeşit çeşit yemekler vardı. Sirke kokan salatalar, fazla kızartılmış tavuklar, kupkuru börekler pek de iştah açıcı gözükmüyordu. Toplanan kalabalık, sofraya konulan tabakların sayısından daha azdı. Bunu fark eden Natalya içinden, "İyi ki gömütlükten eve gitmemişim" diye geçirdi içinden.

Kır saçlı yeğen, alçak sesle tek tek herkese nereye oturacağını söylüyordu. Ölenin yeğenleri, dala konmuş serçeler gibi yan yana dizilmişlerdi. Hepsinin de boza çalan kır saçları vardı, yüzlerinde hüzün okunuyordu. Kocakarılardan biri ansızın sesini yükselterek:

– Bizimki de nasıl bir aile, bilmem ki! dedi. Hep ölüm, hep ölüm, hiç hiç düğün dernek yok!

Natalya'nın yanında oturan, kısa kalkık burunlu, bıyıkları sarkık, ufak tefek, yaşlı bir adam -başının önünde kırlaşmış bir de perçemi vardı- gülerek Natalya'nın kulağına şunları fısıldadı:

– Bakın şuna, nasıl da canı düğün görmek istiyor!

Natalya bunu söyleyene şaşırarak baktı. Daha önce onu hiç görmemişti. Belli belirsiz gülümsedi, ama karşılık vermedi. Genelde konuşmayı pek sevmezdi.

Oturduğu üç ayaklı taburede rahat edemeyen Natalya, orada biraz daha oyalandıktan sonra kalktı. Masalar dizisinin arkasından güçlükle çıktı, ev sahiplerine teşekkür etti, ötekilere başıyla selam verdi, pardösüsünü almak üzere antreye yürüdü. Alnının üstü perçemli komşusu da o sırada arkasından gelmişti. Pardösüsünü elinden alarak giymesi için uzattı.

– Sizi geçireyim.

Böyle yakın davranışa pek alışık olmayan Natalya:

– Zahmet etmeyin, kendim giderim, karşılığını verdi.

– Zaten ben de çıkıyordum. Daha köpeği bile gezdirmedim.

Daireden birlikte çıktılar. Adamın sırtında damalı pamuk bir gömlek, ayaklarında terlikler vardı. Yandaki kapıyı ayağıyla itti.

– Benim evim burası. Bir dakika izin verirseniz üstüme giyecek bir şey alayım.

Natalya sahanlıkta tek başına beklerken, kendini bir tuhaf hissetti. Bereket versin, ufak tefek adam birkaç dakika sonra çıktı. Daha doğrusu, önce köpeği dışarı fırladı, ardından kendisi. Ne sevimli, ne hoş bir yaratıktı bu köpek! Natalya'nın yüzüne bir yumuşama yayılınca, o da gülümser gibi yaptı. Kara gözlerinde sıcak, dostça bir an-

lam belirdi. Yaşı hayli ileri olmalıydı; alacalı bulacalı tüyleri, içinde bulundukları mevsime göre sıktı, suratı beyaz kıllarla kaplıydı. Natalya dayanamayıp:

– Aman, sen ne şeker şeysin! dedi.

Ufak tefek adam övünürcesine şöyle mırıldandı:

– Adı Beloçka! Bu tombul teyze son yıllarımın tek dostudur. Ailemden sayılır.

Köpek bir kulağını dikti, başını hafifçe yana eğdi.

– Çok da akıllı olmalı.

– Akıllı mı dediniz? O kadarı yetmez, akıl deposudur.

Asansöre bindiler. Köpek, sırtını Natalya'ya dönmemek için yana çekildi. Üstünde yıpranmış bir ceket bulunan, köpeğin tasmasının kayışı ile şapkasını aynı elinde tutan ufak tefek adam:

– Vladimir Stepanoviç'i yakından tanıyor muydunuz? diye sordu.

– Yok, o kadar değil. Eskiden bizim bakanlıkta çalışırdı. Fazla konuşmayan, okumuş, kendi halinde... nasıl diyeyim, değişik bir adamdı.

– Onlarla aynı katta, 10 yıldır komşuyuz. Öyle harika bir adamdı ki, bir eşini daha bulamazsınız. Ne içki içerdi, ne sigara. Kimseye acı söz söylemez, kötü bir harekette bulunmazdı. Yüksek tansiyonu vardı, bir de günde iki kez kız kardeşiyle tartışırdı. Hepsi o kadar...

O bunları anlatırken, Natalya adamın sandığı gibi safın biri olmadığını fark etti. Anasının gözü olduğu belliydi, tıpkı eski dönemlerdeki pazar soytarılarına benziyordu.

Zemin kata inince, önce döner kapıdan geçtiler, ardından sıra ağır apartman kapısını açmaya geldi.[23] Adam kibar bir tavırla kapıyı açıp

23 Moskova'da kışlar sert geçtiği için apartmanlarda genelde çift kapı, çift pencere kullanılmaktadır. (ç.n.)

Natalya'ya yol verdi; ne şaşılacak şey, köpek de geride kalmıştı.

Ufak tefek adam tasmasını çıkarıp köpeği saldıktan sonra:

– İzninizle şurada bir dakika durabilir miyiz? dedi.

Ardından damdan düşercesine ekledi:

– Ben, İvan Leontyeviç!

Natalya başıyla selam verdi. Köpek de kısa arka bacakları üzerinde, tıpkı köylü kadınları gibi yere çöktü. Sahibi ellerini birbirine vurarak onu kovalamak istiyormuş gibi bir hareket yapınca, ikide bir onlara dönüp bakarak sevinçle zıplamaya başladı.

– Sizi ilkine değil, ikinci durağa dek geçireceğim, başlangıç durağımız orasıdır.

İvan Leontyeviç bunu, sanki kırk yıldır tanışıyorlarmış gibi, rahat bir tavırla söylemişti. Sonra konuşmasını aynı rahatlıkla sürdürdü:

– Aslında benimki aptallıktan başka bir şey değil. Doğma büyüme Moskovalıyım, Annem babam Preçistenka semtinde oturdukları halde, ben tuttum, sürgüne gider gibi ta buralara geldim.

Yüzünde bir gülümseme vardı, hatta gülüyordu. Başını kadına yaklaştırıp, ağzından taze votka kokusu saçarak:

– Siz de gerçek Moskovalısınız, dedi. Moskovalıları yalnız konuşmalarından değil, davranışlarından da anlarım. Yuvarlak, yumuşak el hareketleri vardır.

Başını arkaya atarak gülüyordu. Bu sırada, Natalya adamın ön dişlerinin ikisi arasındaki dar boşluğu gördü. Boynunda tam tıraş edilmemiş bir yer de ortaya çıkmıştı. Adam Natalya'nm koluna girdi; elini sertçe tutarak, düşünceli bir tavırla:

– Biliyor musunuz, size iki ad yakışır, dedi. Biri Tatyana, öteki Natalya. Natalya daha uygun bence. Natalya, Nataşa...

– Ben Natalya Andreyevna.

Kadın böyle diyerek gülümsedi. Neşelenmişti.

– Öyle ya, başkası olamaz. Natalya elbette. Tatyana biraz daha sert kaçıyor.

O sırada Beloçka koşarak onlara yaklaştı, Natalya'nm üzerine atılarak ön bacaklarıyla dizlerini kavradı.

Köpeğinin bu hareketine şaşıran İvan Leontyeviç eğildi, kadının eteğini silkeledi.

– Tombul teyzenin nasıl sevindiğini görüyorsunuz. Çok hoşuna gittiniz. Bakın, size ne diyeceğim, Natalya Andreyevna! Geriye dönüp benim eve çay içmeye gitsek nasıl olur?

Böyle dedikten sonra durdu. Yanıt bekliyordu. Natalya o anda, bu ufak tefek adamla aralarında, anma yemeğinde onun yanına oturmasıyla başlayan bir ilişki, birbirlerine karşı ufak kıpırtılardan oluşan bir yakınlaşma olduğunu anladı. Adamın durmasının ardından kendisi de durdu. Aynı anda da, ikisi arasındaki havanın daha bir yumuşadığını, ısındığını hissetti. Hiç güçlük çıkarmadan:

– Peki, dedi.

"Peki" dedi, ama içinden "köpek eğiticisi" diye adlandırdığı İvan Leontyeviç'in, onun bu kadar çabuk razı olması karşısında neler düşüneceğinden ürktü.

Sonra başım kaldırarak geçkin yaştaki adamın kırmızı damarlarla kaplı, kırışmaya yüz tutmuş yüzüne, ördek gagasına benzeyen, ucu kalkık burnuna baktı.

Az önce birlikte ayrıldıkları apartmana döndüler, gene 11. kata çıktılar. Maslennikovların daire kapısı aralıktı. Natalya, "Şimdi içerden biri çıkıp bizi görse çok ayıp olur..." diye geçirdi içinden. Öyle ya, daha önce buralara gelip gitmeyen bir kadın bitişik komşularına giriyor olacaktı. İvan Leontyeviç de aynı şeyi düşünmüş olacak ki,

kendi kapısını sertçe açtıktan sonra çevresine bakınan Beloçka'yı ayağıyla içeriye itti, arkasından Natalya'yı kolundan çekti, kapıyı arkalarından sertçe kapattı. İkisi birden gülmeye başladılar.

Kadının sırtından pardösüyü alan İvan Leontyeviç:

– Tıpkı okullular gibi, dedi.

Natalya adamın hafif, ılık elinin dokunuşunu boynunda hissetti, ama sesini çıkarmadı. Girdikleri dairenin kokusu tanıdık bir kokuydu. Eskimiş evlerdeki gibi ahşap, ev tozu, kitap, durmuşluk oturmuşluk kokuyordu.

Natalya ayakkabılarını çıkarıp çıkarmama kararsızlığı içinde bir süre ayakta dikildi.

Ev sahibi elini çırptı.

– Hayır, hayır, öylecene girin! Doğuda bir ülkede yaşasak, hadi neyse. Ama biz Batılı sayılırız. Siz içeri buyurun, ben çaydanlığı koyup geleyim.

Natalya odaya girince çevresine bakındı. Yıpranmış eşyalarla dolu, garip bir daireydi burası. Pencerelerin önüne dizi dizi saksılar konmuş, içlerine ıtırlar, menekşeler dikilmişti. Köşedeki tekneden daha önce hiç görmediği büyüklükte bir süs ağacı yükseliyordu. Meşe yazı masasının üstünde ise -yazı masasından çok, önü perdeyle kapatılabilen bir büroydu- gene çiçek saksıları vardı. Yan yana konulan, armut ağacından yapılmış iki büfenin raflarında kitaplarla tabaklar yan yana diziliydi. Kırmızı ağaçtan karyola ile yanındaki sallantılı sehpanın üstü, bir karış toz bağlamıştı. Oysa bitkilerin, çiçeklerin yaprakları, yağmurdan yıkanmış gibi pırıl pırıldı. Odanın tam ortasında büyük bir çizim masası ile yanındaki birtakım çizim gereçleri dikkatini çekti. Duvarlara portreler asılmıştı. Bunlardan biri, giysisinin rengi solmuş, sarışın, gencecik bir hanımın resmiydi. Resmin

Karelya kayınından yapılma çerçevesi, bir köşesinden kopuktu. İkinci resimde ise saçları kulaklarının arkasına taranmış, kırmızı üniformasının omuzlarında gümüş apoletleri parlayan bir subay gözüküyordu. Subayın da tıpkı ev sahibinin burnuna benzeyen, ördek gagası gibi ucu kalkık bir burnu vardı.

Natalya resimleri incelerken, köpek de açıklama yapmak istermiş gibi saygıyla yanında duruyordu.

Kapıyı diziyle iterek açan ev sahibi, elinde bir tepsiyle içeriye girdi.

– Bu da tamam, az sonra çayımız da demlenir... Ah, siz daha oturmadınız mı? Aptal kafa, oturmanızı söylemedim, demek ki!

Böyle diyerek tepsiyi sehpanın üstüne koydu, sehpayı arkası yatar kalkar bir koltuğa yaklaştırdı.

– Buyurun, Natalya Andreyevna!

Kadın koltuğa oturdu. Çok rahattı, bunu hiç beklemiyordu. Ev sahibi önüne bir fincanla şekerlik koydu. Eski porselen fincanların kulpları kırıktı, uzun süre kullanılmaktan dolayı her yeri çatlaklarla kaplıydı. Altlarındaki tabaklar da gene eskiydi, tabaklarla fincanlar birbirine uymuyordu. Bununla birlikte, Natalya Andreyevna'ya kendi evindekiler gibi tanıdık geldi.

– Kaşarpeyniri ister misiniz? diye sordu adam.

– Gerek yok. Sofradan yeni kalktık.

– Bir arkadaşım var, kaşarpeynirine hiç dayanamaz. Özür dileyerek belirteyim, çok peynir yemekten ötürü zavallıcık peklikten kurtulamıyor.

Peynir lafını duyunca köpek kulaklarını dikmişti. Bunun üzerine İvan Leontyeviç, hayvanın önüne küçük bir parça peynir koydu.

Aralarında böyle konuşadursunlar, hava yavaş yavaş kararmaya

yüz tuttu. Akşamın bastırdığını gören Natalya buraya niçin geldiğini düşünmeye başladı. Bu vakitte evde olması gerekirdi, oysa tanımadığı bir adamın evinde oturmaktaydı. Garip bir şey ama, hoşuna da gidiyordu.

İvan Leontyeviç kırık çerçeveli resimdeki kadını göstererek:

– Annem, dedi. Toprağı bol olsun, nur içinde yatsın. Öleli çok oluyor...

Resmi ilk kez görüyormuş gibi, önünde dikilerek inceliyordu. İri parmaklarını birbirine geçirmiş olarak Natalya'ya döndü, şaşkınlıktan kurtulamayan bir çocuk tavrıyla:

– Ölmeyip de ne yapacaktı ki? dedi.

İvan Leontyeviç'in bu sözleri üzerine Natalya'nın içi ısındı. Adamın duygularını anlamaz olur mu, hem de çok iyi anlıyordu. Kendisinin de annesi, babası ölmüştü; şimdi bulundukları yerde nur içinde yatsınlardı. Onları hiç unutamıyordu. Şimdi bir başkasına söylese bunları anlamazdı. Bu zayıf yapılı, yaşı geçkin, ama yeniyetme delikanlılar gibi incecik adama bakınca, onun da bu duygulara yabancı olmadığını fark etti.

– Üç yıl önce ben de annemi, babamı yitirdim, dedi.

Aralarında bir yakınlık doğdu aynı anda. Kalabalıkta kaybolarak birbirlerine sığınan iki küçük gibi hissettiler kendilerini.

– İkisinin de toprağı bol olsun, başka ne diyebilirim? Annem Varvara Alekseyevna öleli tam 18 yıl oluyor.

Böyle diyerek soluk pembe-erguvan giysili genç kadın ile kırmızı üniformalı süvari subayı resimlerinin altındaki iskemleye çöktü. Orada otururken İvan Leontyeviç'in yüzüne, annesinin resminden yansıyan pembe-erguvan ve dedesinin resminden yansıyan kırmızının yanı sıra, şimdi kaygılı bir ölü mavisi rengi de karıştı.

– Şunu da belirteyim, Nataşa... Size Nataşa diyebilir miyim?.. Ailemin erkeklerinin hepsi subaydı. Biliyorsunuz, Rus subayları eskiden soylu sayılırlardı. Annemin babası dedemin söylediği bir söz vardır: "Subaylar eğlence düşkünüdür, o bakımdan aptal, biraz da soytarıdırlar..." dedi.

Böyle söyledikten sonra geriye dönmeden eliyle arkasındaki resmi işaret etti.

– Süvari subayı dedem Aleksey Leontyeviç böyle biriydi işte. Onun kızı olarak annemin soyu ta ünlü Balakirevlere dayanır. Bana gelince, çağına uygun doğmuş bir adam değilim. Belki doğduğum ülke de bana göre değil... Yetişkinlik çağımda, savaş sona erince istihkâm subayı olarak havaalanları, demiryolları, köprüler, bombardıman sığmakları, tuvaletler, aklınıza ne gelirse hepsini yaptım.

Birden anlatmasını yarıda kesti:

– Bağışlayın, çay demlendi mi, gidip bakayım!

Böyle diyerek mutfağa gitti, tangur tungur seslerin ardından elinde çaydanlıkla geriye döndü.

– Ha, ne anlatıyordum?.. Sülalemdeki erkeklerinin subaylık serüvenleri anlatmakla bitmez. Hepsi birer söylence. Ama şimdi o Rus subayları yok artık. Onursuz, vicdansız, saygınlığı olmayan, yaltakçılar kalabalığı çoğunluğu...

İvan Leontyeviç o gece geç vakitlere değin sülalesinin ileri gelenlerini, atalarından soyluluk unvanı alanları, subay dedelerinin kışla yaşantısını, aralarından hapse girenleri, içkiye, hovardalığa düşkünlüklerini, başından geçen iki evliliği anlattı. Birbirinden beter iki evliliğinden birini, askerî birliklerde görevli bir hemşireyle yapmış. Kadın uyuşturucu bağımlısı, çılgınca eğlenmeyi seven biriymiş. İkinci karısı ise, birliğinin bulunduğu kasabaya gelen bir tiyatro grubunun

oyuncularındanmış. Onunla içkiliyken anlaşıp evlenmiş. Ancak kadın bir yıl sonra, beş yaşındaki oğlunu İvan Leontyeviç'e bıraktığı gibi bir başkasıyla kaçmış. Şimdi kocaman bir adam olan oğlan, üvey babasının adını bile anmıyormuş. İvan Leontyeviç bunları anlatıyor, Natalya'nın gözünün önünde ise birbirinden parlak tablolar canlanıyordu. Tuzlu kumluklarıyla Balkaş Gölü, gölün çevresinden kalkan toz fırtınaları, kısa süren baharda lalelerle kaplanan tarlalar, Doğu Sibirya'nın bataklıklarında kurulmuş berbat Alekseyevo-2 Hapishanesi'ndeki yaşantı. Askerî inşaat birliğine yardımcı olarak verilen hükümlülerin ayaklarının altındaki gevşek toprak ikide bir çöker, zavallı hükümlüler sinek gibi ölürlermiş...

İvan Leontyeviç'in anlattığı şeylerden biri de, görev süresi dolup emekli olmadan ordudan nasıl kovulduğuydu. Adamcağız askerî mahkemeden yakasını zor kurtarmıştı. Natalya, İvan Leontyeviç'in serüven dolu subaylık yaşantısının yanında, onun olayları anlatış tarzıyla da yakından ilgileniyordu. Saçmalıklarla, anlamsızlıklarla dolu, kendi deyimiyle "karman çorman" yaşantısından dolayı üzüntüsünü safça dile getirirken, sözcükleri değişik bir vurgulaması vardı.

Onun bu birkaç saat içerisinde anlattıkları Natalya'nın yüreğinde öyle derin izler bıraktı ki, bunları sanki kendisi yaşamışçasına yakın hissetmeye başladı.

– Zavallı adam, zavallı adam! Geriye büyük bir boşluk kalmış, diye geçirdi içinden.

İvan Leontyeviç:

– Yatma zamanı geldi, Nataşa. Yatağı şimdi sererim, dediğinde vakit geceyarısını çoktan geçmiş bulunuyordu.

Bu sözler onun ağzından her gün söylediği, alışılan sözler gibi çıkmıştı.

Dolaptan ikinci bir yastık çıkardı, gözlerinin içine bakarak Natalya'ya şöyle dedi:

– Natalya, artık yaşlı bir adam sayılırım. -Oysa daha önceki konuşmalarında, aralarındaki yaş farkının topu topu 7 yıl olduğu belirtilmişti.- Biraz çakırkeyif olduğumu, o işlerden epeydir uzak kaldığımı göz önüne alırsak, benden büyük kahramanlıklar beklememeni dilerim.

Natalya dulluğunun verdiği özgürlüğü düşündü bir an. Adamın bu açık sözlülüğü karşısında onun umutlarını kırmak istemedi.

– Bakalım, düşünürüz, dedi.

Adam güldü, elindeki yastığı yatağın başucuna bıraktı, kadına sarılarak kendine çekti.

– Eski bir subay ve onurlu biri olarak seni önceden uyarmak görevimdi.

Sağ eliyle Natalya'nın boynunu kavramıştı. Küçücük kulağının altında, kadının nabzının ince ince attığını hissedince erkekliğinden boşuna korkuya kapıldığını anladı.

Evdeki şarabı son damlasına dek içen İvan Leontyeviç, o gece şafak sökerken derin bir uykuya daldı. Natalya sabahleyin kalktığında adamı uyandırmaya kıyamadı. Birkaç kez saçlarını okşayıp:

– İvan! İvan! diye hafifçe seslendi, o kadar.

Kalkıp giyindi, sıcak sular henüz kapalı olduğu için soğuk suyla elini yüzünü yıkadı. İki yerinden çatlayan aynanın önünden geçerken yüzüne baktı. Şaşılacak şey, yüzünde hiçbir değişiklik yoktu. Aynı yay biçiminde kaşlar, uzun kirpikli, yeşil gözler, çocuklarınki gibi yuvarlak ağız, ince kırışıklarla kaplı boyun...

Sabahleyin 8.30'da otobüs durağına doğru yürüyordu. Bir gün önce varmadan geriye döndükleri duraktı orası. Yeni bir gün başlamış-

tı yaşamında, daha öncekilere benzemeyen bir gün. Üzerinde yürüdüğü yol, yaşamını ikiye bölen bir sınır çizgisi gibi gözüktü. Natalya kendini de tümüyle değişmiş hissediyordu; adamın yalnız zayıf elleriyle dokunduğu yerlerde değil, her yerindeydi bu değişiklik. Tepesindeki saç kıvrımlarından tutun da, ayak parmaklarına kadar... Bütün bedenini deniz köpüğünden yapılmışçasına yenilenmiş, hafiflemiş hissetti.

Daracık yolda ilerlerken, gençlik yılları bir bir gözünün önüne geldi. Liseyi bitirdiği sırada kıvırcık saçlı, yüzü çilli bir üniversiteliyle nişanlanmıştı. Birlikte kır gezintileri, caddelerde dolaşmalar, apartman girişinde kaçamak öpüşmeler... Nedense onunla anlaşamayıp ayrılmışlardı. Sonra kaba saba yapısı, eskimiş yoğurt kokusuyla kocası Sergey. Bütün bu yaşadıkları çok uzaktan seyrettiği, can sıkıcı bir film gibi geldi ona. Siyah beyaz değil, soluk boz renkli bir film...

Yol boyunca insanlar köpeklerini gezdirmekteydi. Natalya, bütün bu köpeklerin Beloçka'nın arkadaşı olduğunu düşündü. Sevimli hayvanın başını getirip dizine dayadığı aklına gelince, yüzüne bir gülümseme yayıldı.

Bindiği otobüs, uydu kentlerin birinden çıkıp ötekine giriyordu. Maryino, Borisovo, Bobrinyevo gibi köy adları taşıyan bu yerlerin bir kişiliği, belli bir özelliği yoktu... Natalya bir gün önce içinden geçtiği semtleri ucundan kıyısından tanıdı. Krematoryumdan öleninin evine giderlerken, buralardan geçmişlerdi. O zaman henüz tanımadığı İvan Leontyeviç, meğer o sırada tam arkasında oturuyor, ensesinde topladığı kıvırcık sarı saçlarını seyrediyormuş.

– Oysa ben onun farkında bile değildim, dedi gülümseyerek.

Doğruca çalıştığı bakanlığa gitti, akşamleyin gene evine döndü.

Odaların döşemesini gıcır gıcır sildi, buzdolabını temizledi. Bütün bu işler bittiğinde yalnızca sırtı ağrıyor; belinin, bacaklarının kasları hafif hafif sızlıyordu. Bedeninde bunca gücü, içindeki bayram sevincini nereden bulmuştu? Kaslarındaki sızlama, sırtının ağrısı bile mutluluk veriyordu ona. İvan'la aralarında geçen her sözü, onun dokunmalarını, yapılan hareketleri bir bir gözünün önüne getirdi ve bunca olayın bir akşam ile gecenin içine nasıl sığabildiğine şaşırdı.

İvan Leontyeviç'i bir daha göreceği, evine gideceği ya da onu kendi evine çağıracağı, onun sevgilisi ya da karısı olabileceği gibi gizli bir düşünceyi aklından geçirmeye cesaret edemiyordu. İlişkileri sürerse böyle şeyler olacaktı elbette... Yaşamında bu tür bir olayın bir gün başına gelebileceğine hiç olasılık tanımamıştı. Yanlışlık benzeri bir olaydı bu; önceden öngörmediği böyle bir ilişkiye bir rastlantı sonucu girmişti. Daha önce hayalini bile kurmadığı bu olayı, sonunda mutluluk da olsa bundan sonra hayal edemezdi. Çünkü göklerden çakıp geçen şimşeği, bir ateş topunu andırıyordu.

Ondan sonra günler günleri kovalamaya başladı. Bütün bu zaman boyunca göğsünün ortasında sanki içi sevinç dolu bir boşluk oluştu, göğüs kafesini içeriden gıdıklayan, kaburgalarını tatlı tatlı iğneleyen bir boşluk... İvan Leontyeviç'in söylediği her söz, yaptığı her hareket, evinin eşyaları, hatta köpeğinin davranışı gözlerinin önünde üç boyutlu tablolar gibi canlanıyor; bu tablolar bıktırmadan, bir daha yinelenmeden peş peşe uzayıp gidiyordu. Bir insanın onsuz edemeyeceği ekmek gibi, su gibi, hava gibi...

Haftanın sonunda, genellikle onu kimsenin rahatsız etmeyeceği bir saatte telefonun zili çalmaya başladı. Arayan İvan Leontyeviç'ti. Pürüzsüz, dostça bir ses tonuyla:

– Nataşa, sana telefon edeyim mi, etmeyeyim mi diye bir süre ka-

rarsız kaldım, dedi. Benden ayrılırken numaranı bırakmamışsın. Neyse ki, bir yerlerden arayıp buldum. Seninle görüşmek istiyorum. Alo ! Beni işitiyor musun ?

Natalya sevinçten tıkanacakmış gibi oldu. Öksürdü, nedenini anlayamadığı öfkeli bir sesle:

– İşitiyorum, işitiyorum, dedi.

– Seni görmek istiyorum. Yalnız şu anda durumum uygun değil. Bir iki gün içerisinde senı ararım. Tamam mı ?

– Ne demek "tamam mı ?" Ben de görüşmek istiyorum. Aradığın için sevindim. Telefonunu bekliyorum...

Konuşmanın kesildiğini belirten sinyalleri işittiği halde, telefonun almacını hâlâ elinde tutuyordu. Bu basit aygıtın ettiklerine şaşırıp kalmıştı. Nasıl şaşırmasın ki, telefonun sade görünüşü ile yaşamın güzelliklerinin kesintisiz sürüp gitmesi arasında bir bağlantı kuramamıştı. Son zamanlarda ona tatlı bir masal gibi gelen, bir erkekle tanışmanın mutluluğu, demek oluyor ki, gerçekti. Birileri ona büyü yapmamıştı; içine baktığı altın küreyi istediği gibi çevirerek, gelecekte onu sevindirici bir haberin beklediği yalanıyla kandırmamıştı. Bir kadının yaşayabileceği olayların bir aşamasıydı onunki de. Demek ki, her sabah, taze tıraş olmuş bir erkekle karşı karşıya oturup kahvaltı yapabilecek, hayal bile edemediği böyle bir mutluluğu tadacaktı... Her sabah gazetesini dirseğinin altında sıkarken, çayını yavaş yavaş karıştıran bir erkek ona mutlulukların en büyüğünü verirdi.

Almacı elinde tutarken konuşmanın kesildiğini belirten sesler, ona yeni bir yaşamı haber vermekteydi. Bir anda ve tümüyle inandığı bir yaşamı...

O andan başlayarak, yıllardır tekdüze akıp giden, onun mutluluk saydığı bir yaşam, tümüyle sona ermişti. Artık telefon zilinin çalma-

sını sabırsızlıkla bekleyecekti. İşine giderken evden her zamankinden daha geç çıkıyor, işten eve koşa koşa dönüyor, hatta eve dönerken fırına uğramamak için ekmeğini öğle paydosunda alıp hazır ediyordu.

Ancak İvan Leontyeviç ne o hafta telefon etti, ne de ertesi hafta. Hiçbir zaman telefon etmedi. Natalya günlerce boşuna bekledi.

Oysa o sırada İvan Leontyeviç'in derdi başından aşkındı: kendini birdenbire içkiye vermişti. İnce çizimler yaptığı çalışma masasını bıraktı, biriktirdiği paranın hepsini içkiye yatırdı. Bununla kalmayıp mimarlıkla ilgili Almanca eski ansiklopedilerini, *Başkentler ile Çiftlikler* dergisinin birkaç sayısını sahaflar çarşısına götürüp sattı. Elde ettiği paralarla ucuz kırmızı şarap içmeye başladı, şarapçı dükkânının önünde biriyle kavga edinceye kadar da durmadı. Önceden tanıdığı iki sarhoş, onu bir güzel tartaklanmış olarak evine getirdiler. Bir hafta dışarı çıkmadan yattı, köpeğini bile gezdirmeye götüremedi. Hayvancağız balkonda pineklerken, kendisi acıktıkça yalnız su içti.

Bir sabah uyandığında tıraşının hayli uzamış olduğunu gördü. Ellerinin titremesi durmuştu. Köşesinde iki çatlağı olan aynaya gidip baktı. Yüzündeki morlukların yerinde yalnızca soluk sarı lekeler kalmış, dudağındaki çatlak düzelmişti. Eskiden ön dişleri arasında daracık bir boşluk vardı, o da gitmişti şimdi, çünkü dişlerden biri kırılmıştı. Gözlerinin rengi sarıya çalıyordu. Dilini çıkarıp baktı. Bembeyazdı. Gülümsüyormuş gibi yaptı, alaycı bir sesle:

– Sen yedi canlısın, İvan Leontyeviç, acı patlıcanı kırağı çalmaz! dedi.

O bunları yaparken, Beloçka onu ilgiyle izliyordu. Zavallıcık, sahibinin kendi kendisiyle konuşmasına alışık değildi. İvan Leontyeviç yüzündeki, biraz daha beklese sıkı bir sakala dönüşecek, uzamış,

kırçıl kılları elledi. Sonra köpeğine döndü:

– Nasıl, evlenecek bir hergeleye benziyor muyum ben?

Nataşa o günden sonra tümüyle unutuldu. Dünyada güzel sarayların, tabloların, kadınların kıtlığı mı vardı? Ayrıca böyle şeylerle onun gibi insanların ne ilişkisi olabilirdi?

Güzün ardından kış geldi. Natalya, üzerinden yalnızca iki kez geçtiği, otobüs durağına giden yolu unutamıyordu. Şimdi orayı karlar örtmüştü. Karlar yalnız dar yolu değil, tüm yaşamını örtmüştü. Karla birlikte küf kokan tozlar da... Natalya yaşamının üzerine çöken toz kokusuna bir türlü alışamadı; günlerce giysilerini, odaların döşemelerini silip temizlediği halde küf kokusunu çıkaramadı. Bir gece düşünde, Vladimir Stepanoviç Maslennikov'u gördü. Yaşlı memur Beloçka'yı gezdiriyordu. Natalya'yı görünce parmağını kaldırarak, "Sen yok musun ya!" dercesine salladı.

O yılbaşı Natalya birdenbire hastalandı. Soğuk algınlığı gribe, grip şiddetli zatürreeye çevirdi. Tam iki ay kendine gelemeden hastanede yattı. Hastaneden verem dispanserine gittiğinde, orada onu sıkı bir muayeneden geçirdiler, ama korkulacak bir şey bulamadılar. Bununla birlikte eline gerekli belgeyi vererek dinlenmesi için, Karadeniz kıyısında ki bir sanatoryuma gönderdiler.

Natalya, Yalta'ya geldiğinde mayısın ortalarıydı. Sırtında güneşli bir bahar günü için kalın giysiler vardı; troleybüsten inerek elindeki kocaman, eski moda valizi yere bıraktı. Zayıflıktan kemikleri çıkmıştı. Her yerini pembe çiçeklerin sardığı, tek yeşil yaprağı gözükmeyen, genel görünüşüyle biraz ağaca benzeyen bir nesne tam karşısında durarak ona bakıyordu. Biraz ağaca benzediğini söylüyoruz, çünkü ekmek de bir taş parçasına ancak bu kadar benzerdi. Baştan başa çiçeğe bürünmüş bu canlı nesne, bir insanın söyleyebileceğinden

daha anlaşılır şeyler söylüyor; yaşamın bizlere verebileceği, hayallere zor sığan, dayanılması güç bir mutluluğu dile getiriyordu.

Natalya durup bu sözleri dinledi ve çok şey anladı. Bu hışır hışır eden sözler kaba saba, yontulmamış insan diline çevrildiğinde şu anlam çıkardı:

"Bir ağacın tek amacı, toprak altında gizlice çatlayan tohumundan, filizlenen ilk sürgününden başlayıp her yıl yeşeren, soluk alıp veren, besin üreten yapraklarına ve bütün ağırlığını taşıyan gövdesine kadar çiçek açmaktır. Soğuk kış gecelerinin karanlığına, karanlığın ürkütücülüğüne, yazın bayıltıcı sıcağına hep bunun için katlanır. Bütün bu çabalar, sık pembe çiçeklerin belirli bir süre çalım satıp havaya mis gibi kokular saçması, sonunda insanların hayır duasını alarak yaz gelince ürün vermesi içindir. Ağacın var olmasının anlamı budur..."

Natalya öylece dikilirken, gözlerinden yaşlar boşanıyordu.

Yalta'ya gelişinin ertesi günü, sanatoryumun doktoru onu muayene etti ve ciddi bir hastalığı olmadığını söyledi. Bol bol dinlensin, temiz deniz havası alsın, ancak güneş altında kalmasındı. Böyle yaparsa kısa sürede kendini toplardı.

Sanatoryumun çevresinde bakımlı bir park vardı, parkta da gene pembe çiçek açan aynı tür ağaçlar... Ancak onların çiçeği ilk gördüğü ağaç kadar aklını başından almadı, çünkü hepsinin çiçek açma mevsimi geçmişti.

Sanatoryumda kalma süresinin üç haftasını parkta gezmekle, akşamları deniz kıyısında yürümekle geçirdi. Güneşin sıcağı kış boyunca soğuktan donan bedeninin her zerresine işleyerek onu ısıtıyordu. Hatta, daha güz mevsiminde gelip omurgasının yanına bir yılan gibi çöreklenen soğuk algınlığı bile yavaş yavaş geçti. Olağanüstü bir din-

ginlik vardı havada. Haziran başlarına doğru, denizin suyu ısındı, birçok insan yüzmeye başladı.

Natalya da girdi denize; ancak o inciklerine değin giriyor, ayak tabanlarıyla bile denizin gücünü, suyun kekremsiliğini hissediyordu.

Moskova'ya dönmesine az bir zaman kala, kendisi de yüzmeye karar verdi. Babasının bir zamanlar Almanya'dan getirdiği, rengi uçmuş, ama üzerinde hâlâ çizgiler gözüken mayosunu giydi, dalgalara doğru yürüdü. Önce dizine, sonra kalçasma kadar... Bütün bedeni karıncalandı, bel kemiğindeki soğuk algınlığı kıpırdandı. En sonunda ayaklarını vura vura uzaklara doğru açıldı.

Volga kıyısında, Saratov'ta doğmuş biri olarak aradan geçen yıllar boyunca çocukluğunun bu en büyük zevkini nasıl unutmuştu? Denizin güçlü kollarıyla onu sararak, sevişmenin karşılıklı gidişgelişlerini andıran o kucaklaşma unutulur muydu? Yüzünü serin sulara gömünce eskiden beri alışık olduğu, kulaç atarak yüzme tekniği kendiliğinden geri döndü. İçinde yüzdüğü, dökülmüş cıva gibi ağır, yeşilimsi kütleye karşı yüreği minnetle doldu. Su saçlarının her telini yıkıyor; uzun süren hastalığının, çeşitli sıkıntıların, boşuna beklemelerin yorgunluğunu süpürüp atıyordu. Her kulaç atışta ruhça ve bedence daha bir güçlendiğini hissetti. Deniz durmadan soluk alıp veriyordu, onun kendi soluk alıp verişleri denizinkiyle birleşerek güzel bir uyum sağladı.

Natalya bu ritim birliği içinde hiçbir şey düşünmüyordu. İnsanların belli bir amaçla saatlere, dakikalara böldüğü o bütünsel, uzayıp giden zaman kavramı tümüyle yok olmuştu.

Natalya hep yüzüyor, kıyı gittikçe gerilerde kalıyordu. Hem fiziksel uzaklık olarak, hem de onu, ayağını yere basarken yaşadığı ortamdan koparararak... Moskova uzaklarda kalmıştı; annesinin, babası-

nın evi, pembe çiçekleriyle Kırım sahilleri, hepsi uzaklarda kalmıştı.

Hareketlerinin ritmi yalnız ona ait değildi artık. Bu ritim dalgaların da, üzerinde koca denizin yükselip alçalarak soluk aldığı gezegenimizin de ritmiydi. Gezegenimizin elips biçiminde bir yörünge üzerinde dönüp durduğu, içerisini yıldızların, yıldızlararası maddelerin doldurduğu, o uçsuz bucaksız evrende sanki bütün ritimler üst üste binmişti.

İnsanın kendi hareketlerinin ritminin, soluk alıp verişinin, yürek atışlarının kesin doğa yasalarına göre bütün bu büyük ritimlerle üst üste binerek kaynaştığını düşünmesi; bedeninin denizle, karayla, gökle bağlantılı olduğunu bilmesi ne kadar önemli, ne kadar şaşkınlık verici bir şeydi!

Natalya bedenini kocaman bir kütle olarak hissediyordu. Yüzdüğü yer de deniz değil, engin gökyüzüydü. Sol ayağı Terazi Takımyıldızlarına değiyor, denize dalarken birleştirdiği parmak uçları ise uzaklarda göz kırpıp duran Balık burcuna uzanıyordu. Özgürce yüzmesini bir şeyin engellediğini hissederek, mayosunu üzerinden sıyırıp attı.

Günün aydınlığı gitgide değişti, güneşin parlaklığı son bularak sisli bir beyazlık çöktü ortalığa; ardından gün batımının bozluğu başladı. Natalya tehlike anlamına gelen pembeli, mutluluk bildiren yeşilli yıldızlar arasında düzgün, kocaman kulaçlar atarak durmadan yüzmekteydi. Yıldızlar önünden, arkasından geçerek gerilerde kalıyordu. Bir bölümü görkemli, iri, ıslak; bir bölümü minicik, keskin, elmas sertliğinde yıldızlar... Hele bir bölümü vardı ki, bedeninden geçip gidiyorlardı, ama dokunmanın verdiği ince bir duygudan başka bir zararları dokunmuyordu. Her yerden öylesine uzaklaşmıştı ki, Kırım Yarımadası geride, belirsiz koyuluklar içinde bir haşhaş tohumu minikliğinde kaldı.

Sonra karanlık bastırdı, her yer sessizleşti, kadife yumuşaklığındaki karanlığa doğru devinmelerinden başka bir şey kalmadı. Natalya yüzmüyor, uçuyordu. Bütün bedeni sevinç doluydu, bununla birlikte boğazına takılıp kalan bir çığlık gibi, bir korku yüreğini sarmaya başlamıştı.

Bu durum bütün ölçüleri aşacak derecede uzadıkça uzadı; sonunda aşağıda ufacık, kedi gözü gibi yuvarlak bir ışık belirdi. Işık korkunç bir hızla büyüdü, karşıdan ona doğru yaklaşarak gitgide parlaklaştı, bir an gelince çatallaştı. Gittikçe büyüyen otomobil farları ona doğru yaklaşırken Natalya da durdurulamayan bir devinimle ışığa doğru ilerliyordu; bu korkunç bir şeydi.

Bilincinde;

– Bu bir araba! düşüncesi çaktı.

Hızla yaklaşan şey, gerçekten bir arabaydı; özel yapısı olan, canlı bir araba... Farlar da gözleriydi; kuyruğundan püsküren egzoz dumanı, arkasında gergin, güçlü kanatlar gibi dalgalanıyordu.

Otomobil geldi, Natalya'nın önünde durdu. Direksiyonda gözlerini ona dikmiş bakan, sert, aydınlık yüzlü İvan Leontyeviç vardı. Elini Natalya'ya uzattı, kadın bu elin kuruluğunu, katılığını hissetti...

Öğle sularında İvan Leontyeviç basımevine 14 çizimden oluşan çalışmasını getirdi. Çizimler otomobil sürücüleri için hazırlanan bir ders kitabında kullanılacaktı. Yayınevinin teknik redaktörü her çizimi titizlikle inceledi, İvan Leontyeviç'e meslekle ilgisi olmayan sorular sordu, adamcağızın masasının altında tuttuğu eli, sinirden tir tir titremeye başladı. İvan Leontyeviç'in alnında ter damlaları birikmişti; yüreği hızlı atmaktan dolayı arada bir duracak gibi oluyor, bazen de iyice çılgınlaşıyordu.

Teknik redaktör kusursuz çizilmiş her sayfayı gözlerini kaldırma-

dan inceledi. Yayınevine yeni gelmişti, bu gibi çalışmaları incelemenin onun görevi olmadığını bilmiyordu.

Öğle üzeri saat 2'ye 3 dakika kala İvan Leontyeviç öksürdü, elinin parmaklarını önünde kenetleyerek ayağa kalktı.

– Bağışlayın, bugün kendimi pek iyi hissetmiyorum. Bir dakika dışarı çıkacağım, dedi.

Teknik redaktör onun ne söylendiğine aldırmadan başını salladı.

İvan Leontyeviç hızla odadan çıktı, merdivenden aşağı uçarcasına indi, eski binanın serin boşluğundan ev ılıklığındaki sokağa fırladı, yolu geçip eski mağazaya doğru koştu. Mağazanın tepesinde köşeli harflerle adı yazılıydı.

Resmî plakalı siyah bir araba mağazaya üç adım kala ona yetişti. Saatin tam 2'siydi, geniş omuzlu bir satıcı kadın mağazanın kapısını açmak üzereydi. Kuyrukta sıkıntıyla bekleyen müşterilerin hepsi birden başlarını çevirdiler, iğrenç fren gıcırtısının geldiği arabaya baktılar.

DOĞAN KİTAP

Yaşlı bir dilenci ya da gerçek entelektüeller, küçük insanlar ya da ayrıcalıklılar... Liyudmila Ulitskaya, edebî değeri tartışılamaz bu 7 hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı sonrası Moskovası'ndan sıradışı bir tablo çiziyor. Çehov'un mirasçısı Ulistkaya'nın kişilerinin sorunları bizlere tamamen yabancı da olsa, umutları ve amaçlarıyla bu insanlar, adeta elle tutulur bir gerçeklikle yüreğimize işliyor. Bu aydınlık, kimi zaman da eğlenceli öyküler, okuru bambaşka bir evrene götürüyor. Ulitskaya, Rus toplumuyla ilgili gerçekleri, bugüne kadar çok az çağdaşının betimleyebildiği bir şekilde gözler önüne seriyor.

Tiyatro eserleri ve film senaryolarıyla da tanınan Liyudmila Ulitskaya, 1943 yılında Rusya'nın Urallar bölgesinde doğdu, halen Moskova'da yaşıyor. *Soneçka* adlı romanıyla, Fransa'da 1996 Medicis Yabancı Roman Ödülü'nü kazandı. Liyudmila Ulistkaya, *Soneçka, Medeya ve Çocukları*'ndan sonra *Yoksul Akrabalar* adlı kitabıyla bir kez daha Türk okurlarının karşısında.